

Moederschap in detentie

| Bachelorproef aangeboden tot het
verkrijgen van het diploma bachelor
vroedkunde |

Astrid Vermaelen

Interne promotor: Mevrouw Marianne Vanbellinghen

Externe promotor: Prof. Dr. An Nuytiens

Departement Gezondheidszorg

Academiejaar 2018-2019

Moederschap in detentie

**| Bachelorproef aangeboden tot het
verkrijgen van het diploma bachelor
vroedkunde |**

Astrid Vermaelen

Interne promotor: Mevrouw Marianne Vanbellinghen

Externe promotor: Prof. Dr. An Nuytiens

Departement Gezondheidszorg

Academiejaar 2018-2019

Voorwoord

De aanleiding om mijn bachelorproef te schrijven over moederschap in detentie is eigenlijk de onwetendheid omtrent dit onderwerp. De gevangeniswereld is fascinerend waardoor het mij enorm interessant leek om het vroedkundige aspect, het moederschap, hieraan te koppelen. Ik ben er van overtuigd dat ik op deze manier mijn kennis kan uitbreiden verder dan de vroedkunde.

Dankwoord

Deze bachelorproef is tot stand gekomen door de hulp en steun die ik van vele mensen gekregen heb. Allereerst wil ik mijn beide promotoren bedanken. Mijn interne promotor, mevrouw Marianne Vanbellinghen, stond altijd klaar voor mij. Ik kon steeds bij u terecht met vragen of problemen. U was zeer begaan met deze bachelorproef. Ook mijn externe promotor, Prof. Dr. An Nuytiens, heeft me goed ondersteund en begeleid. Al van bij het eerste contact was u enthousiast om me verder te helpen. Door uw expertise in de criminologie nam u mij een beetje mee in deze wereld en bracht u mij heel wat kennis bij. U heeft me enorm goed geholpen bij het praktijkdeel. U gaf goede ideeën en was bereid om met mijn bachelorproef bezig te zijn. Een welgemeende dank u wel!

Vervolgens wil ik mijn familie bedanken. Ze hebben mij gesteund gedurende de voorbije maanden en waren steeds bereid om zaken na te lezen.

Ook de deelname van de ondersteunende diensten, namelijk het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning, Sint-Clara, te Brugge, het Parket van Brugge en het Justitieel Welzijnswerk in Brugge, aan mijn interview leverden enorm veel informatie op en was een echte bijdrage voor mijn praktijkdeel. Bedankt voor jullie tijd, het waren zeer informatieve en aangename conversaties.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
1.1. <i>Probleemstelling</i>	1
1.2. <i>Vraagstelling</i>	2
1.3. <i>Methode</i>	2
2. Resultaten	4
2.1. <i>Algemeen</i>	4
2.1.1. Ouderschap	4
2.1.2. Verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke gedetineerden	4
2.1.3. Profiel vrouwelijke gedetineerde	5
2.2. <i>Moeder en kind leven gescheiden van elkaar</i>	6
2.2.1. Reden van de scheiding	6
2.2.2. Leefsituatie van kind na de scheiding	6
2.2.3. Ervaring moeder	8
- Zwangerschap	8
- Scheiding van kind	8
- Lange detentie versus korte detentie	8
- Algemene tegenstrijdigheden wanneer moeder en kind gescheiden leven	9
- Tegenstrijdige gevoelens wanneer moeder en kind gescheiden leven	9
- Positieve aspecten bij gescheiden leven	11
- Negatieve aspecten bij gescheiden leven	11
- Rol van de verzorger van het kind	13
- Contact met kind versus weinig of geen contact met kind	13
- Contact met familie en vrienden	17
- Oog op hereniging	18
- Rol van ondersteuningsdiensten	19
2.3. <i>Moeder en kind leven in co-detentie in een moeder-kind eenheid</i>	20
2.3.1. Vergelijking verblijfsduur in detentie in verschillende landen	20
2.3.2. Reden van samenleven	21
2.3.3. Ervaring moeder	22
- Korte detentie versus lange detentie	22
- Relatie tussen gedetineerden	22
- Algemene tegenstrijdigheden omtrent gezamenlijke hechtenis	23
- Tegenstrijdige gevoelens omtrent gezamenlijke hechtenis	24
- Positieve aspecten bij gezamenlijke hechtenis	25
- Negatieve aspecten bij gezamenlijke hechtenis	26
- De naderende scheiding door gezamenlijke hechtenis	27
3. Praktijkdeel	29
3.1. <i>Doelstelling</i>	29
3.2. <i>Vraagstelling</i>	29
3.3. <i>Methode</i>	29
3.4. <i>Resultaten</i>	30
3.4.1. Instanties betrokken bij beslissingsproces	30
3.4.2. Factoren in rekening gebracht bij beslissingsproces	33
3.4.3. Beperking bij beslissingsproces	35
3.4.4. Visie op gezamenlijke hechtenis	35
3.4.5. Fake cases	37
4. Discussie en implicaties voor de praktijk	40

-	Beperkingen van deze studie	40
-	Kritische bedenkingen rond methode en inhoud van literatuuronderzoek	40
-	Elementen ter discussie uit de interviews van het praktijkdeel	41
-	Eventuele voorstellen tot verbetering	41
-	Implicaties voor de praktijk – vroedkunde	42
5.	Besluit	44
6.	Literatuurlijst	1
7.	Bijlagen	4

Moederschap in detentie

Astrid Vermaelen

An Nuytiens

Marianne Vanbellinghen

Inleiding: Het aantal vrouwen in de gevangenis wordt alsmaar groter waardoor er ook meer moeders in detentie verblijven. Het kind wordt ofwel gescheiden van de moeder en verzorgd buiten de gevangenis ofwel mag het kind samenleven in detentie. Het moederschap in de gevangenis is zeer complex en gaat gepaard met hevige gevoelens zowel in positieve als in negatieve zin. In deze studie wordt de ervaring van vrouwen omtrent het moederschap in detentie onderzocht. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de ervaringen wanneer moeder en kind gescheiden leven en wanneer ze samen in de gevangenis verblijven, zogenaamd in co-detentie. Hiernaast wordt het beslissingsproces om het kind in gezamenlijke hechtenis op te nemen, in het Penitentiair Complex Brugge, bestudeerd. De instanties, die betrokken worden in het beslissingsproces, worden nagegaan alsook de factoren die in rekening worden genomen bij de beslissing of het kind al dan niet opgenomen mag worden in de moeder-kind eenheid.

Methode: Deze bachelorproef bestaat uit een literatuurstudie en een praktijkdeel. Voor de literatuurstudie werden de artikels gezocht in databank Pubmed met behulp van volgende zoekalgoritmen, "Incarceration OR incarcerated AND motherchild relation" en "("Mother-Child Relations"[Mesh]) AND "Prisons"[Mesh]". Hiernaast werd de snowballing methode ook toegepast. Er werden oorspronkelijk 10 artikels geanalyseerd waarna er bijkomende relevante literatuur werd toegevoegd. In het praktijkdeel werden 3 semi-gestructureerde interviews afgenomen bij instanties die betrokken zijn bij het beslissingsproces voor gezamenlijke hechtenis in Brugge. De interviews werden digitaal opgenomen, geanonimiseerd en getranscribeerd. De transcripten werden thematisch geanalyseerd.

Resultaten: In het algemeen willen moeder en kind graag samenleven ook al is de gevangenis niet de ideale omgeving voor hun kind. Onafhankelijk of ze gescheiden zijn of niet, gaat moederschap in detentie altijd gepaard met tegenstrijdige gevoelens. Wanneer moeder en kind gescheiden van elkaar leven, ervaren de moeders gevoelens van angst, schuld, depressie, machteloosheid,... en proberen de meeste moeders op verschillende manieren contact te houden met hun kind. De moeders zijn hier erg afhankelijk van de externe verzorger van hun kind. Er zijn duidelijk voordelen aan verbonden om regelmatig contact te houden met hun kinderen. Wanneer er geen contact is, uit zich dit door fysieke en emotionele problemen bij de moeder en een gefaalde moeder-kind binding. Wanneer de vrouwen samenleven met hun kind kunnen de vrouwen hun moederrol opnemen en voelen ze zich verantwoordelijk en geeft het hen een doel om voor te leven. De hechting tussen moeder en kind kan ook groeien. Het samenleven heeft uiteraard ook nadelen. De moeders hebben geen tijd voor zichzelf, piekeren over de invloed van detentie op hun kind en botsen op beperkingen van het systeem. De

eventuele naderende scheiding van hun kind brengt ook veel stress met zich mee. Uit de interviews bleek dat de directie van de gevangenis en de Psychosociale Dienst (PSD) de eindverantwoordelijkheid hebben omtrent het beslissingsproces. Het Parket wordt enkel ingeschakeld bij verzet van de moeder. De belangrijkste adviserende of begeleidende instanties zijn het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en het Justitieel Welzijnswerk (JWW). Er kan ook beroep gedaan worden op de penitentiaire beambten en het zorgteam. Er worden heel wat factoren afgewogen binnen deze beslissing maar uiteindelijk zijn het er maar enkelen die geweigerd worden om in co-detentie te gaan.

Discussie: Deze studie is van kleine omvang. Dit komt doordat de literatuur beperkt is en er geen toegang was tot de instanties binnen de gevangenis, met name de directie en de Psychosociale Dienst. Hiernaast heeft de gebruikte literatuur zelf zijn beperkingen en voorstellen tot verbetering. Uit de interviews zijn er ook enkele interessante discussiepunten ontstaan omtrent het ongestoord bezoek en geen rechten voor het ongeboren kind.

Besluit: Zowel gescheiden leven van hun kind als samenleven met hun kind gaat gepaard met voor- en nadelen. Er is een goede samenwerking tussen instanties die instaan voor de beslissing van gezamenlijke hechtenis. De factoren die de beslissing kunnen beïnvloeden worden in rekening gebracht maar over het algemeen mogen de meeste kinderen in België tot een leeftijd van 3 jaar samenleven met hun moeder.

Implicaties voor de praktijk: Een vroedvrouw komt niet meteen in aanraking met gedetineerde zwangeren of moeders maar wel met even kwetsbare vrouwen waardoor de begeleiding analoog kan zijn aan die van in de gevangenis. Er zijn instanties tijdens de interviews aan het licht gekomen waar de vroedvrouw eventueel beroep op kan doen. Ook anticonceptie aanbevelen in sommige gevallen van grote kwetsbaarheid kan een taak zijn voor de vroedvrouw.

1. Inleiding

1.1. Probleemstelling

Pösö, Enroos en Vierula (2010), Nuytiens (2018), Mignon en Ransford (2012), Shortt, Eddy, Sheeber en Davis (2014) en Granja, da Cunha en Machado (2014) verwijzen respectievelijk naar Alejos (2005), Bloom (1993), Johnston (1995b), Stanton (1980), Koban (1983), Warren, Hurt, Loper en Chuahan (2004), Glaze en Maruschak (2008), Houck en Loper (2002) Lewis (2002) en Nicolson (1993) waaruit blijkt dat de moeders de primaire verzorger zijn van hun kind en meer leiden onder de scheiding van hun kind, omwille van detentie, in vergelijking met mannen. Dit wordt ook gevonden in de studie van Freitas, Inácio en Saavedra (2016). De onderzoeken van Freitas et al. (2016) en Granja et al. (2014) vernoemen respectievelijk de studies van Badinter (1981), Oberman (2003) Rich (1976) en Carlen en Worrall (1987) waaruit komt dat mannen eerder de economische dienstverlener zijn.

In de onderzoeken van Kaplan en Sasser (1996), Latte (2000), Siefert en Pimlot (2001), Alleyn (2006) en Arditti en Few (2008) uit de onderzoeken van Shamaï en Kochal (2008) en Gilham (2012) wordt gezegd dat vrouwen in de gevangenis geraken omwille van verschillende redenen of misdrijven. In het geval van vrouwen is drugsmisbruik, de meest voorkomende reden. Een groot aandeel van de gevangenispopulatie zijn vrouwen. Het is ook de meest groeiende populatie in de gevangenis. Hieruit volgt dan ook een stijging van het aantal kinderen in de gevangenis (Mignon & Ransford, 2012; Shamaï & Kochal, 2008; Shortt et al., 2014).

Het is vanzelfsprekend dat deze vrouwen naast hun gevangenisleven ook een ander leven hebben waarbij het gezin en hun moederschap een belangrijke rol spelen. Vele vrouwen hebben reeds kinderen of moeten hun kind na de bevalling afstaan waardoor ze hun kinderen tijdens hun gevangenisstraf een lange tijd moeten missen (Chambers, 2009; Freitas et al., 2016; Gilham, 2012; Mignon & Ransford, 2012; Shamaï & Kochal, 2008). Daarnaast bestaat er ook een mogelijkheid dat de baby een bepaalde duur bij de mama mag blijven in de gevangenis, in zogenaamde moeder-kind eenheden (Nuytiens, 2018; Pösö et al., 2010). De verblijfsperioden variëren van land tot land. Ook het samenleven met hun kind in detentie is een uitdaging. "Vrouw zijn, een gevangene zijn en een moeder zijn, is geen gemakkelijke combinatie" zegt de studie van Pösö, Enroos en Vierula (2010). De detentie heeft namelijk een invloed op het moederlijk functioneren en hun identiteit als moeder (Shamaï & Kochal, 2008). De studie van Chambers (2012) bespreekt de resultaten van de onderzoeken van Bowlby (1969), Klaus en Kennel (1976) en Mertin (1986) waaruit volgt dat een positieve hechting tussen moeders en kinderen een cruciale rol spelen in het welzijn van de moeder en het kind. Vandaar dat het al dan niet samenleven met hun kind een grote invloed heeft op de band met hun kinderen en de ervaring van de gedetineerde omtrent het moederschap.

Hiernaast kan het zelfs zijn dat de vrouwen zwanger zijn of geraken tijdens hun verblijf en in detentie bevallen (Goshin, Byrne, & Henninger, 2014; Nuytiens, 2018). Wanneer de baby niet mag samenleven met de moeder zijn er ook andere mogelijkheden waar de baby naartoe gebracht wordt. Het kind kan meteen voor adoptie gesteld worden, gaat naar de vader of naar de familie of wordt opgenomen in een instantie voor kinderen (Mignon & Ransford, 2012; Nuytiens, 2018; Shamaï & Kochal, 2008). Wanneer het kind wat ouder is, kan het naar een internaat (Shamaï & Kochal, 2008).

Het gescheiden leven kan voor de moeders een heel zware en emotionele periode zijn. Dit gaat gepaard met hevig verdriet en gevoelens van gefaald te hebben (Nuytiens, 2018; Shamaï & Kochal, 2008). Ook het samenleven met hun kind kan onzekerheden en angsten met zich meebrengen aangezien de aanwezigheid van hun baby plots kan ophouden wanneer het kind de leeftijd overschrijdt om te verblijven in de gevangenis en ze botsen op beperkingen van het systeem (Chambers, 2012). Wanneer de baby na de hospitalisatie mee naar de gevangenis mag, zijn er ook positieve ervaringen mee gepaard. Dan zien de moeders hun moeder-kind relatie als een motief om te overleven, te veranderen en niet te hervallen (Goshin et al., 2014; Granja et al., 2014; Shamaï & Kochal, 2008).

1.2. Vraagstelling

Bij aanvang van deze bachelorproef werd de onderzoeksvraag als volgt geformuleerd: Hoe wordt de moeder-kind binding postnataal beïnvloed door detentie? Bij nader inzien bleek de geschikte literatuur niet voorhanden te zijn en leek het interessant om het moederschap in detentie in het algemeen na te gaan. Meer in detail, het verschil bestuderen wanneer het kind samenleeft met de moeder in detentie en wanneer moeder en kind gescheiden van elkaar leven. Hieruit volgt een nieuwe onderzoeksvraag: “Hoe ervaren vrouwen het moederschap in detentie?” Waaruit twee subvragen kunnen opgesteld worden. “Hoe ervaren vrouwen het moederschap in detentie wanneer moeder en kind gescheiden zijn van elkaar?” “Hoe ervaren vrouwen het moederschap wanneer moeder en kind samenleven in een moeder-kind eenheid in de gevangenis?”

1.3. Methode

In deze bachelorproef wordt een literatuurstudie en een praktijkdeel uitgevoerd. Voor de literatuurstudie werden er bij aanvang zoektermen geselecteerd naar aanleiding van de PICO voor de initiële onderzoeksvraag: “Hoe wordt de moeder-kind binding postnataal beïnvloed door detentie?” Er werden ook synoniemen en MeSH termen gezocht. Aangezien het topic enorm nauw is en het zeer moeilijk is om geschikte literatuur te vinden met behulp van eenzelfde zoekalgoritme, werd de toelating gegeven om verschillende zoekalgoritmen te gebruiken. Twee zoekalgoritmen werden opgesteld en de databank, Pubmed, werd gebruikt. Het eerste gebruikte zoekalgoritme is: “Incarceration OR incarcerated AND motherchild relation”. Met een toegevoegde filter van 10 jaar ouderdom kwamen hier 5 artikels uit die

gerelateerd waren aan de onderzoeksvraag. Het tweede zoekalgoritme dat gebruikt is: “("Mother-Child Relations"[Mesh]) AND "Prisons"[Mesh]”. Hieruit bleken 2 artikels aan te sluiten bij de onderzoeksvraag. Wanneer de artikels gelezen werden, kon er al snel geconcludeerd worden dat de literatuur niet specifiek over de moeder-kind binding gaat maar eerder over de ervaringen van de moeders. Een bachelorproef is een dynamisch proces waardoor de onderzoeksvraag kan groeien. Hieruit is een andere onderzoeksvraag ontstaan: “Hoe ervaren vrouwen het moederschap in detentie?” met de subvragen: “Hoe ervaren vrouwen het moederschap in detentie wanneer moeder en kind gescheiden zijn van elkaar?” en “Hoe ervaren vrouwen het moederschap wanneer moeder en kind samenleven in een moeder-kind eenheid in de gevangenis?”. De reeds gevonden artikels sloten beter aan bij deze onderzoeksvraag. Bij het contact met externe promotor Prof. Dr. An Nuytiens werd haar eigen literatuur overlopen. Het artikel van Nuytiens (2018) “Met je kind op cel: Moeders van de moeder-kind afdeling te Brugge over de *'maternal pains of imprisonment'*” was ook bruikbaar voor deze literatuurstudie. Via de snowballing methode werden hieruit drie andere geschikte artikels bekomen. Na de literatuur te analyseren zijn er 10 artikels geselecteerd waaruit deze literatuurstudie is uitgebouwd. Uit de tien artikels kwamen enkele belangrijke auteurs aan bod, die ook opgenomen zijn in deze studie.

2. Resultaten

2.1. Algemeen

2.1.1. Ouderschap

In deze alinea wordt het ouderschap en de rollen van de ouders kort besproken.

De studie van Granja et al. (2014) vermeldt het ideologische model uit de studie van Carlen en Worrall (1987) waaronder verstaan wordt dat het ouderschap moet worden uitgeoefend binnen de structuur van het traditionele gezin, dat wil zeggen twee heteroseksuelen en bij voorkeur gehuwd. De moeder is economisch afhankelijk van de vader van haar kind. Naast deze studie wordt, er naar de studie van Lewis (2002) en Nicolson (1993) doorverwezen. In deze studies hebben de ouders een verantwoordelijke en samenwerkende rol bij de opvoeding van het kind. Volgens dit ideaal zijn moeders de primaire verzorgers van de kinderen en spelen de vaders een meer perifere rol in de zorg voor hun kinderen, met uitzondering van de economische voorzieningen. Bovendien wordt er van de moeders verwacht dat ze zichzelf opofferen, volledig inzetten voor het opvoeden van hun kinderen en onvoorwaardelijke liefde tonen. Er wordt van de moeders verwacht dat zij het welzijn van hun kind kunnen verzekeren en de toekomst van hun kinderen kunnen bepalen. Een andere studie waarnaar ze verwezen, is het onderzoek van Granja et al. (2013) dat beweert dat wanneer de moeder in detentie verblijft, dit een grote invloed heeft op deze situatie en hun kinderen. De vrouwen in de gevangenis zijn sociaal kwetsbaar waardoor de realisatie van het ideale ouderschap bemoeilijkt kan worden.

2.1.2. Verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke gedetineerden

Mannelijke en vrouwelijke gedetineerden verschillen op verscheidene vlakken van elkaar. Deze worden in deze paragraaf weergegeven.

Nuytiens (2018) is van mening dat vrouwelijke gedetineerden een kwetsbaarder profiel hebben dan mannen waardoor vrouwen meer te maken kunnen krijgen met emotionele, fysieke en psychische problemen tijdens hun detentie. Ook in de doorverwezen studies van Nuytiens (2018) en Mignon en Ransford (2012) blijken de vrouwen het moeilijker te hebben dan de mannen op vlak van het contact met hun kinderen dat in gedrang komt. De vrouwen worden geconfronteerd met tal van uitdagingen (Kauffman, 2011; Teather, Evans, & Sims, 1997; Koban, 1983; Warren et al., 2004). Ook op vlak van het verlies van contact met de buitenwereld en de scheiding van vrienden en familie lijden de gevangen vrouwen meer, net als onder het gebrek aan privacy (Nuytiens, 2018).

De studie van Granja et al. (2014) vermeldt uit de studie van Cunha (2008) dat vrouwelijke gedetineerden vaak ook familieleden hebben die in het strafrechtelijk systeem zitten of

gevangen zijn. Ze hebben strafrechtelijk dan ook vaker een voorgeschiedenis om slachtoffer te zijn en van verslavingen dan mannen (Nuytiens, 2018).

De studie van Shortt et al. (2014) maakt gebruik van de onderzoeken van Glaze en Maruschak (2008) en Mumola (2000) om te concluderen dat de meerderheid van de kinderen met een moeder in de gevangenis moeten verhuizen tijdens de detentie naar de woning van familieleden die voor het kind zullen zorgen. Wanneer het kinderen zijn met hun vader in de gevangenis, blijft een groter deel van de kinderen bij hun andere ouder wonen, met andere woorden bij hun moeder. Zo wordt stress vermeden en worden ze niet gescheiden van hun primaire verzorger. Ook uit de studie van Glaze en Maruschak (2008) zijn gedetineerde vaders minder geneigd om te leven met hun kinderen voorafgaand aan hun gevangenisstraf. Volgens een andere doorverwezen studie van Shortt et al (2014) blijkt dat de vaders ook minder betrokken zijn bij de dagelijkse opvang van hun kinderen voor hun opsluiting (Loper & Tuerk, 2006). Ook houden mannen minder contact met hun kinderen in vergelijking met de gedetineerde moeders (Loper, Carlson, Levitt, & Scheffel, 2009).

Bovendien hebben de vrouwen een slechtere positie op de arbeidsmarkt dan mannen (Nuytiens, 2018).

Hiernaast is er ook een verschil wat betreft de seksualiteit. Vrouwen in de gevangenis hebben minder nood aan seksuele contacten tijdens detentie in vergelijking met de gedetineerde mannen (Nuytiens, 2018).

2.1.3. Profiel vrouwelijke gedetineerde

De gedetineerde vrouw heeft typische kenmerken, deze worden hieronder besproken.

Uit onderzoek van Granja et al. (2014) vormen de vrouwelijke gedetineerden een belangrijke groep van lageropgeleide, gecriminaliseerde en zwaar gecontroleerde moeders. De studie van Freitas et al. (2016) beweert ook dat de meeste vrouwelijke gedetineerden een slechte sociaal-economische achtergrond hebben en een lage professionele en academische opleiding. Gedetineerde vrouwen zijn sociaal kwetsbaar. Dezelfde resultaten werden terug gevonden in een doorverwezen studie van Granja et al. (2014) en Shortt et al. (2014) waar ook nog zaken aan het licht kwamen zoals een gebrek aan een geschikte huisvesting, fysiek en seksueel misbruik, drugsmisbruik en geestelijke gezondheidsproblemen (Carlen, 1988; Europese Commissie, 2005; Greenfield & Snell, 2000).

Zowel Shamai en Kochal (2008) als Gilham (2012) gebruiken respectievelijk onderzoeken van Enos (2011), Prisoner Rehabilitation Authority (2006), Arditti en Few (2006), Sandifer en Kurth (2000) en Wiewel en Mosley (2006) die aansluiten met het bovenstaande. Moeders zijn vaak het slachtoffer van seksueel misbruik of traumatische gebeurtenissen, waardoor ze gekarakteriseerd zijn door angst, depressie, zelfmoord gedachten, medische aandoeningen of een gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen.

Bovendien zijn de vrouwen meestal alleenstaand, ongehuwd en werkloos (Freitas et al., 2016; Granja et al., 2014; Shamai & Kochal, 2008). Freitas et al. (2016) maakt ook gebruik van de studie van Loucks (2004) die meent dat moeders zonder een ondersteunend netwerk een grote kwetsbaarheid hebben waardoor ze vaker depressies ervaren en teruggrijpen naar drugs.

Tot slot toonden Shamai & Kochal (2008) aan via de onderzoeken van Coll, Surrey, Buccio-Notaro en Molla (1998), Fletcher, Shaver en Moon (1993) en Prisoner Rehabilitation Authority (2006) dat moeders vaak opgroeiden in een familie waar de vader verslaafd was aan alcohol en drugs en omwille van deze situatie werden geplaatst in pleeggezinnen, internaten of andere instituties voor kinderen.

2.2. Moeder en kind leven gescheiden van elkaar

2.2.1. Reden van de scheiding

De verschillende redenen waarom het kind gescheiden wordt van hun moeder zijn persoonlijke keuze, of wanneer leeftijdsgrens is overschreden of door het beleid.

Sommige vrouwen denken dat de gevangenis schade zou aanrichten aan hun kind. Ze zijn op hun manier begaan met het welzijn van hun kinderen waardoor ze zelf de persoonlijke keuze maken om niet samen te leven met hun kind (Freitas et al., 2016). Een andere reden is dat de leeftijdsgrens al overschreden is om te mogen samenleven (Freitas et al., 2016; Nuytiens, 2018). In Amerika is het beleid zelf zo dat moeders en baby's na de geboorte standaard van elkaar gescheiden worden (Chambers, 2009).

2.2.2. Leefsituatie van kind na de scheiding

Eerst en vooral wordt de procedure van de bevalling in detentie kort besproken waarna de verschillende mogelijkheden worden weergegeven waar het kind na de scheiding kan naartoe gebracht worden. Tot slot worden er enkele beweringen en meningen aangehaald.

Uit een onderzoek van Chambers (2009) - die verwees naar de onderzoeken van Knight en Plugge (2005a, 2005b) en Nelson (2006) - werd bewezen dat er naar schatting 9% van de gedetineerde vrouwen in Amerika tijdens hun detentie bevallen. Vanwege het verouderd en onredelijk gevangenisbeleid daar, worden moeders en baby's onmiddellijk na de geboorte van elkaar gescheiden. Voor de helft van alle gedetineerde moeders is deze scheiding levenslang, voor de andere helft niet. Door te bevallen in de detentie is er weinig tijd voor een moeder-kind binding op te bouwen en is hechting moeilijk. Volgens een gebruikte studie in het onderzoek van Chambers (2009) worden de bevallen vrouwen gewoonlijk uit de verloskamer terug naar de gevangenis gestuurd, terwijl hun baby naar het ziekenhuiskinderdagverblijf wordt gebracht (Schroeder & Bell, 2005). De moeders zien hun baby pas 2 tot 3 dagen later

postpartum terug wanneer het tijd is om afscheid te nemen. Een andere studie die gebruikt werd uit het onderzoek van Chambers (2009) wees er op dat de baby's dan ontslagen worden uit het ziekenhuis en naar "huis" mogen gaan bij grootmoeders, vaders, andere familieleden, pleegzorg of adoptiebureaus (Braithwaite, Treadwell, & Arriola, 2005; Sollinger, 2007). Deze mogelijke verblijfsituaties voor de kinderen komen ook overeen met de onderzoeken van Nuytiens (2018) en Mignon en Ransford (2012). In de studie van Nuytiens (2018) is er een bijkomende oplossing, namelijk dat het kind naar een instantie gaat waar ze voor het kind zorgen. In België is het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning ook een geschikte oplossing. In de studie van Mumola (2000) uit het onderzoek van Gilham (2012) werd bewezen dat de meerderheid van de kinderen naar de grootouders gingen.

In de studie van Nuytiens (2018) wordt verwezen naar het onderzoek van Hissel, Oosterman, Bijleveld, Van Der Laan en Schuengel (2015) waarin opnieuw staat dat de vrouw meestal de primaire verzorger is, waardoor detentie van de vrouw vaker een verandering in de leefsituatie van de kinderen teweegbrengt. Slechts een kleine minderheid van de kinderen komt bij de vader terecht. Vaak is de vader van het kind ook geen goede optie, de vader is overleden, opgesloten, verblijft in het buitenland of heeft geen contact meer met de moeder van de kinderen (Nuytiens, 2018). Ook het doorverwezen artikel van Granja et al. (2014), namelijk de studie van Ferraro en Moe (2003) wijst er op dat de meeste moeders de zorg van hun kinderen niet toevertrouwen aan de vaders waardoor de kinderen niet in dezelfde woning kunnen verblijven.

Bovendien refereerde Mignon en Ransford (2012) door naar de onderzoek van Krisberg en Temin (2001) waaruit gebleken is dat een kind van een gedetineerde vrouw meer kans maakt om in een pleeggezin of in niet familiale zorg opgenomen te worden dan wanneer hun vader in de gevangenis verblijft. Dit werd ook teruggevonden in de studie van Dallaire (2007b).

Hiernaast ervaren kinderen die verzorgers hebben die hen liefdevol benaderen minder gedragsproblemen. Dit werd onderzocht door Mackintosh, Myers en Kennon (2006) en werd vernoemd in de studie van Mignon en Ransford (2012). Poehlmann (2005b) zegt dat er naast goede en sterke relaties ook onzekere relaties tussen kind en hun verzorger bestaan. De kwaliteit van de zorg die aan de kinderen gegeven kan worden, hangt in zekere mate ook af van de financiële middelen (Mignon & Ransford, 2012).

Naast vele vrouwen die de voogdij heel graag zouden hebben, zijn vrouwen die de voogdij over hun kinderen niet wensen en erkennen dat het voor hun kinderen beter is om in een andere situatie te leven. De moeders hechten het meest belang aan hun veiligheid, hun comfort en hun toegang tot goed onderwijs (Mignon & Ransford, 2012).

Uit onderzoek van Mignon en Ransford (2012) bleken de gedetineerde moeders hun grootouders dankbaar wanneer ze de zorg voor hun kind op zich namen en waren opgelucht

dat het door de familie werd gedaan. Zowel wanneer het kind bij de vader of in staatshulp verbleef, waren er verdeelde meningen.

2.2.3. Ervaring moeder

In dit onderdeel van de literatuurstudie worden verschillende factoren vernoemd die een invloed hebben op de ervaring van de moeder in detentie.

- ***Zwangerschap***

De ervaring van de moeder start al tijdens de zwangerschap. Uit onderzoek van Chambers (2009) is bewezen dat de vrouwen gelukkig zijn dat ze zwanger zijn en dat er tijdens de zwangerschap al een liefdesband aanwezig is met hun kind. Zelfs als de zwangere moeders opgenomen worden in de gevangenis en gescheiden worden van hun familie hebben de moeders positieve zwangerschapservaringen. De moeders zijn wel geëmotioneerd wanneer ze terugdenken aan hun verbondenheid tijdens hun zwangerschap wanneer ze gescheiden leven. In dit opzicht verschillen de gedetineerde vrouwen weinig met de niet gedetineerde vrouwen. De gehechtheid aan hun baby ontstaat namelijk ook al in de vroege zwangerschap en blijft duren tot na de bevalling (Chambers 2009).

- ***Scheiding van kind***

Wanneer de moeder fysiek van haar kind wordt gescheiden, voelt de moeder zich erg droevig en voelt ze zich onzeker. Ze ervaart de scheiding als schokkend en pijnlijk. Ook al werd alleen de fysieke verbondenheid verbroken en niet de emotionele verbondenheid, die er zeker wel nog is (Chambers, 2009; Granja et al., 2014).

De moeders proberen ook niet te veel stil te staan bij de scheiding en proberen de schrik om hun connecties met hun kinderen te verliezen opzij te schuiven (Chambers, 2009).

- ***Lange detentie versus korte detentie***

Langdurige gedetineerden kunnen meer woede en verdriet ervaren dan gedetineerden die een korte straf moeten uitzitten. Zij hebben perspectieven om terug te keren naar de gemeenschap, hun familie en hun kinderen. Diegenen die een lange straf hebben, hebben intense gevoelens over het niet kunnen herenigen met hun familie en kinderen. Het is een uitdaging voor moeder en kind om het contact te onderhouden (Mignon & Ransford, 2012).

- ***Algemene tegenstrijdigheden wanneer moeder en kind gescheiden leven***

Ten eerste vertelden moeders in de studie van Gilham (2012) over hun grote liefde voor hun kinderen. Ze dachten dat ze hun gedroegen in het belang van hun kinderen, ook al waren ze in de greep van hun verslaving of crimineel gedrag. Deze moeders beseften dat hun kinderen verdriet en angst voelden door hun scheiding, maar onderschatten toch aanvankelijk de ernst van de negatieve gevolgen van hun acties voor hun kinderen.

Bovendien dachten de meeste vrouwen uit de studie van Gilham (2012) dat de problematische gevoelens en gedragingen bij hun kinderen het gevolg waren van de scheiding maar spraken weinig over de invloed van hun gedrag voorafgaand aan hun opsluiting op hun kinderen. Verschillende moeders verklaarden dat ze geen drugs hadden gebruikt of illegale activiteiten hadden gepleegd in het bijzijn van hun kinderen. Daarentegen ondervonden de vrouwen dat hun kinderen toch op zijn minst een aantal negatieve gevolgen hadden en beseffen veel moeders dat ze niet de zorg en aandacht hebben geschonken die nodig was voor hun kinderen of die ze verdiende. Sommigen erkenden zelfs dat hun fysieke afwezigheid schade toebracht aan hun kind. Dit in tegenstelling tot enkelen die wel uitvoerig over hun positieve opvoedingsvaardigheden en aandacht voor hun kinderen spraken, ondanks hun andere acties (Gilham, 2012).

Tot slot, kon er ook wel gezien worden dat vele moeders hun moederschap in de gevangenis eerst ontkennen. Ze negeren de rol als moeder omdat de vrouwen niet altijd voor het moederschap hadden gekozen. Toch bleek het moederschap voor hen ook betekenisvol te zijn (Shamai & Kochal, 2008).

- ***Tegenstrijdige gevoelens wanneer moeder en kind gescheiden leven***

Ondanks dat moeder en kind gescheiden leven, zijn er positieve gevoelens in de literatuur terug te vinden.

Dit blijkt uit de studie van Granja et al. (2014) die doorverwees naar de onderzoeken van Celinska en Siegel (2010) en Ferraro en Moe (2003) waaruit geconcludeerd werd dat de kinderen een bron van hoop en motivatie zijn om met het gevangenschap om te gaan. Ook in de studie van Shamai & Kochal (2008) is het moederschap voor vele gedetineerde vrouwen een motivatie om te leven of te overleven, het geeft betekenis aan hun leven, het zorgt ervoor dat ze iedere dag opstaan en dat ze iets hebben om voor te vechten. Hun kinderen helpen hen door de straf en de moeilijke perioden in de gevangenis. Wanneer de moeders het moeilijk hebben, denken ze aan hun kinderen (Shamai & Kochal, 2008). Bij sommige vrouwen in de studie van Shamai en Kochal (2008) speelden de kinderen een echte beschermende rol of zorgverlenende rol voor de moeder.

Hiernaast bestaan er tegelijkertijd ook negatieve gevoelens wanneer moeder en kind gescheiden leven.

Dit blijkt uit de studie van Granja et al. (2014) die doorverwees naar de onderzoeken van Celinska en Siegel (2010) en Ferraro en Moe (2003) waar het moederschap ook een bron is van schuldgevoelens en angst, omdat ze schrik hebben dat de hechting met hun kinderen in gedrang zal komen.

Daarenboven voelen de moeders zich eenzaam en verdrietig wanneer ze gescheiden leven van hun kind. Ze missen een deel van zichzelf. Dit gevoel gaat gepaard met gevoelens van pijn, angst, frustratie en depressie (Chambers, 2009).

Daarnaast verwees Nuytiens (2018) door naar de studie van Crewe, Hulley en Wright (2003) die aangetoond heeft dat vrouwelijke gedetineerden met kinderen aangeven dat het missen van hun kinderen en het en het verlies van hun moederrol zeer pijnlijk is. Dit werd ook gevonden in de studie van Rossiter et al. (2015). Naast het gemis blijkt het ook moeilijk om de dagelijkse beslissingen en controle over de kinderen over te moeten laten aan de externe zorgverlener van het kind. De vrouwen vinden het moeilijk dat ze niet of nauwelijks hun moederlijke verplichtingen kunnen vervullen (Nuytiens, 2018).

De moeders voelen zich vaak machteloos, dit gevoel wordt vergroot wanneer kinderen van buiten de gevangenis met moeilijke situaties te maken krijgen en de moeders er niet voor hen kunnen zijn om hen direct te helpen (Granja et al., 2014).

Echter hebben de moeders volgens Nuytiens (2018) en Granja et al. (2014) ook vaak het gevoel van gefaald te hebben. Ook uit het onderzoek van Shamaï en Kochal (2008) bleken de moeder het gevoel te hebben dat ze gefaald hebben maar dit zou mede bepaald worden door andere zaken in hun leven. Het gevoel was zeker aanwezig als ze het effect van hun opsluiting zagen op hun kinderen (Shamaï & Kochal, 2008).

Tot slot zijn de gedetineerde moeders bezorgd over de sociale idealen wat betreft goed moederschap. Ze denken dat ze tekortkomen in het vervullen van goed moederschap. Het verantwoordelijkheidsgevoel van vrouwen tegenover hun kinderen, opgesteld door ideologieën, zet de vrouwen onder druk om “goede” moeders te zijn (Granja et al., 2014). Naast deze bezorgdheid, heerste er in het onderzoek van Shamaï en Kochal (2008) de vraag bij de moeders of ze wel het recht hebben om moeder te zijn. Deze vraag blijft vaak heel de detentie aanwezig. Bij sommige vrouwen komt die vraag pas naar boven wanneer ze stoppen met drugs,...

- ***Positieve aspecten bij gescheiden leven***

Wanneer moeder en kind gescheiden zijn van elkaar, zijn er toch ook positieve aspecten aan gekoppeld.

Eerst en vooral nemen zaken zoals emotionele problemen, depressieve symptomen, psychische symptomen en crimineel gedrag in de loop van de tijd af (Shortt et al., 2014).

Ondanks dat moeders in detentie het gevoel hebben om niet in staat te zijn zich aan te passen aan de ideologieën van een moeder, gaan de vrouwen toch in tegen het strafrechtelijk beleid dat hun moederrol onderdrukt. Door institutionele beperkingen te omzeilen, proberen gedetineerde moeders toch een belangrijke rol te spelen in het leven van hun kinderen (Granja et al., 2014).

Vele vrouwen beseften plots dat ze meer tijd moeten besteden aan de behoeften van hun kind in de plaats aan hun eigen zelfzuchtige behoeften (Gilham, 2012).

De studie van Granja et al. (2014) verwijst ook naar de onderzoeken van de Europese Commissie (2005) en Martin (1997) om aan te tonen dat ongeacht de verschillende beperkingen op hun moederrol, de moeders over het algemeen sterk verbonden blijven met hun moederlijke identiteit in de gevangenis. Ook in de studie van Celinska en Siegel (2010) en Palomar Vereá (2007) waar Freitas et al. (2014) naar verwees, bleken de moeders zich continu te ontplooien om te kunnen deelnemen aan het leven van hun kinderen.

Voor sommigen wordt de gevangenis zelfs aanzien als een veilige omgeving in vergelijking met de buitenwereld waar er veel onzekerheden zijn. In de gevangenis is alles gestructureerd (Shamai & Kochal, 2008).

Tot slot denken de moeders vaak aan het zien en het vasthouden van hun kind maar proberen zichzelf toch te beschermen door niet te veel gedachten over hun toekomst in hun hoofd te halen (Chambers, 2009).

- ***Negatieve aspecten bij gescheiden leven***

In deze alinea worden de negatieve aspecten bij de scheiding tussen moeder en kind aangehaald.

Ten eerste vindt Poehlmann (2005), dat de maternale opsluiting het proces van gehechtheid verstoort en leidt tot gedwongen scheiding, beperkt contact en inconsistente zorgverleningsarrangementen.

Ten tweede logen de meeste vrouwen ook tegen hun kinderen omtrent hun detentie om ze te beschermen en zeiden dat hun afwezigheid te wijten was aan een medisch probleem of een drugsprobleem. Door hun opsluiting te ontkennen, konden ze zichzelf ook sparen van verdere schaamte (Gilham, 2012).

Ten derde hadden de vrouwen soms zelfmoordneigingen, gedroegen ze zich zeer apathisch of hervielen ze in druggebruik door de enorme gevoelens van gefaald te hebben, schuldgevoelens en teleurstelling in zichzelf (Shamai & Kochal, 2008).

Volgens Gilham (2012) voelen de moeders zich schuldig maar zijn ze wel gericht op het feit dat ze hun gedrag en hun denkwijze moeten veranderen. In het onderzoek van Granja et al. (2014) werd de studie van Struges en Hanrahan (2011) aangehaald, waar bewezen werd dat moeders zich schuldig voelen ten opzichte van het ideaal van het ouderschap. Ouders, meer bepaald de vrouwen, zijn verantwoordelijk voor het welzijn, de acties en de ontwikkeling van hun kinderen, dit willen zeggen dat ze verantwoordelijk worden gesteld voor gedrag van hun kinderen. Goed ouderschap levert goede kinderen op en ontoereikende opvoeding afwijkende of ongezonde kinderen. Granja et al. (2014) beweert dat de moeders zichzelf de schuld geven van het gedrag van hun kinderen, die ze kunnen begrijpen als een gevolg van hun eigen tekortkomingen in hun prestaties als moeder. Er wordt gesuggereerd dat de schuldgevoelens moet worden aangepakt zodat de vrouwen opnieuw kunnen investeren in hun kinderen en hun moederlijke rol (Gilham, 2012).

Tevens raadpleegde Granja et al. (2014) het onderzoek van Smart (1992) waaruit er een onderscheid gemaakt wordt tussen de termen “zorgen voor” en “zorgen”. “Zorgen voor” wijst op het fysieke werk om voor kinderen te zorgen, wat de gevangenen niet voor hun rekening kunnen nemen. “Zorgen” verwijst dan eerder naar gevoelens van liefde en genegenheid, dat blijft wel in de gevangenis bestaan. Moederschap uit de gevangenis is beperkt tot een specifiek model van zorgzaamheid. Hier is de beperking van het systeem dus dat de moeders maar een deel van de zorg van hun kind voor hun rekening kunnen nemen.

Tot slot bespreken vrouwelijke gedetineerden ook de vervreemding van hun kind als gevolg van de scheiding van hun kinderen. Dit is vooral als de vrouwen afwezig zijn tijdens belangrijke momenten in de ontwikkeling van hun kind (Granja et al., 2014). Uit de studie van Poehlmann (2005a) blijkt dat jongere kinderen doorgaans verzorgd worden door een familielid en deze persoon als hun belangrijkste moederfiguur beginnen te identificeren. Dit kan samengaan met inspanningen om moeders te herenigen met hun kinderen en compliceert de moeder-kindrelatie zodra de moeder uit de gevangenis is vrijgelaten.

- ***Rol van de verzorger van het kind***

Om contact te hebben met hun kind en mogelijk versterkt te worden in hun moederrol, speelt de verzorger een grote rol. Dit wordt in onderstaande paragraaf verduidelijkt.

Wanneer moeder en kind gescheiden zijn, wordt het contact volgens de doorverwezen studie van Granja et al. (2014) tussen moeder en kind gemedieerd door de externe verzorgers van hun kinderen. De moederrelatie reikt dus verder dan de moeder-kind-dyade alleen, wat het emotioneel zeer complex maakt voor de externe verzorgers, moeders en kinderen. Om in contact te komen met hun kinderen, hebben moeders nood aan gecoördineerde zorg, waarbij ze voortdurend in onderhandeling staan tussen hun rol als moeder en de rol van de verzorgers. Moeders moeten aan de ene kant de zorgverleners de mogelijkheid bieden om enige autonomie te hebben bij het verzorgen van de kinderen. Anderzijds willen de gevangenen vrouwen hun rol als primaire verantwoordelijke voor hun kinderen behouden en een centrale rol blijven spelen in het leven van hun kinderen. Ze willen betrokken worden bij beslissingen over het gedrag, onderwijs en de discipline van hun kinderen (Martin, 1997). Ook in de studie van Nuytiens (2018) hangt contact tussen moeder in detentie en kind in de buitenwereld af van de vervangende verzorger. De onderhandelingen tussen moeders en de verzorgers zijn volledig afhankelijk van vreedevolle relaties (Granja et al., 2014). De moeders zijn als het ware echt afhankelijk van de verzorgers. Granja et al. (2014) verwees naar hun andere studie, Granja et al. (2013) waaruit blijkt dat als de relatie tussen verzorgers en moeders verslechtert tijdens een gevangenisstraf, dit een negatieve invloed kan hebben op de betrokkenheid van de moeder en dat de verzorgers over het algemeen niet bereid zijn om moeder-kindcontact te bevorderen. Omgekeerd, wanneer goede relaties worden onderhouden, zijn de zorgverleners meestal één van de meest waardevolle personen voor de moeders. Ze kunnen een cruciale rol spelen in het aanmoedigen en vergemakkelijken van contacten met hun kinderen. Ze helpen de moeders hun rol als moeder te handhaven (Granja et al., 2014).

- ***Contact met kind versus weinig of geen contact met kind***

Uit het onderzoek van Mignon en Ransford (2012) willen de moeders ongeacht de hoeveelheid contact met hun kinderen op de hoogte gehouden worden door de verzorger van hun kind. Ze willen graag informatie over de gezondheid van hun kind, afspraken die hun kind had, hun schoolresultaten, hun gedrag,... Naast de verzorger van hun kind kan deze informatie ook verkregen worden door andere familieleden, vrienden of rechtstreeks van hun kinderen zelf.

▪ ***Nog contact met kind***

Ook al zijn moeder en kind gescheiden kunnen ze wel contact houden. De manier waarop contact wordt gehouden en de ervaringen die hiermee gepaard gaan, worden besproken.

Ervaringen

Gevangen vrouwen voelen enorm veel vreugde door hun moederschap, zelfs in een context als de gevangenis. Het onderhouden van een sterke band met hun kinderen vertegenwoordigt de belangrijkste motivatie voor de vrouwen om met scheiding om te gaan, om met dagelijkse moeilijkheden van gevangenschap om te gaan en om zich op de toekomst te concentreren, en de hereniging met hun gezin te plannen (Granja et al., 2014). De studie van Gilham (2012) wees door naar een onderzoek van Koons, Burrow, Morash en Bynum (1997) waar ook in terug te zien was dat gezinshereniging hun doel is. De andere onderzoeken waar Gilham (2012) naar doorverwees, beweren ook dat de gedetineerde moeders verlangen om relaties met hun kinderen op te bouwen en het contact te onderhouden tijdens detentie. Ze proberen de nodige vaardigheden te ontwikkelen om hun verantwoordelijkheden als moeder na vrijlating te hervatten (Bruns, King, & Stateler, 2003; Clark, 1995; Enos, 2001, Kazura, 2001; Young & Smith, 2000).

Daarentegen ondervinden de moeders uit de studie van Shamaï en Kochal (2008) strijd om contact te houden met hun kinderen en hebben het gevoel hun identiteit als moeder te verliezen doordat de kinderen tijdens de gevangenisstraf onder de voogdij zijn van een pleeggezin, adoptiefamilie, internaat of andere familieleden. De vrouwen proberen toch om te gaan met hun gevoelens van gefaald te hebben, hun schuldgevoelens en de pijn die ze ervaren en proberen toch contact te houden (Shamaï & Kochal, 2008).

Bovendien zijn er duidelijke voordelen voor moeder en kind wanneer er regulier contact is, zegt Poehlmann (2005a en 2005b). Mignon en Ransford (2012) illustreren dit aan de hand van het onderzoek van Houck en Loper (2002) waarin staat dat doorlopend contact tijdens detentie de moeilijkheid van hun scheiding met hun kinderen vermindert. Door contact met hun kinderen te houden, voelen ze zich verantwoordelijk en hebben ze minder opvoedstress (Houck & Loper, 2002).

Daarnaast willen gedetineerde moeders graag hun kinderen vaak zien, maar hebben weinig controle over het beleid rond hun bezoeken. Dit blijkt uit een doorverwezen studie van Mignon en Ransford (2012) geschreven door Hanlon, O'Grady, Bennett-Sears en Callaman (2005). Tevens zou visitatie de recidive verminderen, de moeder-kind binding bevorderen en een beschermende factor zijn voor kinderen (Gilham, 2012.) Ook de studie van Mignon en Ransford (2012) die doorverwees naar het onderzoek van Adams en Fischer (1976) toonde aan dat communicatie met hun kinderen de moeders helpt bij de reïntegratie in de maatschappij en om recidive te verminderen. Dit is in tegenstelling tot de studie van Houck en Loper (2002) waar de vrouwen een leegtegevoel en stress ervaren door bezoek te krijgen van hun kinderen.

Mignon en Ransford (2012) vermeldde uit de studie van Aiello (2006) ook dat correctiemaatregelen en het personeel de bezoeksregels en de kledingvoorschriften bepalen

tijdens het bezoek waardoor dit vernederend ervaren kan worden. Mignon en Ransford (2012) refereerde ook naar het onderzoek van Casey-Acevedo, Baskken en Karle (2004) waaruit kwam dat dit beleid ze net ontmoedigt om op bezoek te komen omdat er een onaangename en intimiderende omgeving gecreëerd is.

Tot slot toonden Shamai en Kochal (2008) aan dat vrouwen die verslaafd waren aan drugs de kracht niet hadden om contact te houden met hun kinderen.

Communicatiemiddelen

Doordat echte bezoeken van hun kinderen in de gevangenis worden geregeld door derden en ook door de grote afstand die de kinderen moeten afleggen, is fysiek contact behouden met de kinderen niet evident. Dit komt doordat er minder vrouwengevangenis zijn en vrouwen dus veel verder van huis gedetineerd zijn. De kinderen of familie moeten soms zeer ver rijden (Freitas et al., 2016; Mignon & Ransford, 2012; Nuytiens, 2008).

Het contact kan onder verschillende vormen plaatsvinden. Dat kan gaan van fantasieën tot directe communicatie en indirecte communicatie. De indirecte communicatie werd vaak gebruikt om de gebrekkige directe communicatie te compenseren (Shamai & Kochal, 2008). Er zijn vrouwen die een geest-lichaam-geest connectie hebben met hun baby zonder direct contact te hebben (Chambers, 2009).

Het contact leggen met hun kind loopt dus niet allemaal vanzelf. Uit de studie van Chambers (2009) moeten de vrouwen een administratief proces doorlopen om hun baby te kunnen zien.

Er zijn wel alternatieven op vlak van contact, naast fysiek bezoek krijgen kunnen er telefoongesprekken gehouden worden, alsook brieven gestuurd worden. Er kunnen tevens tekeningen of foto's worden uitgewisseld (Gilham, 2012; Granja et al., 2014). Ook de studie van Mignon en Ransford (2012) illustreerde dit door gebruik te maken van het onderzoek van Tuerk en Loper (2006). Wanneer moeders foto's bekeken van hun kindje helpt het hen om te gaan met het gevoel van eenzaamheid (Chambers, 2009).

Uit de studie van Mignon en Ransford (2012) worden ook wat beperkingen op vlak van het niet fysiek contact aangehaald. Brieven waren het minst beperkt. Bij vrouwen die enveloppen en postzegels niet kunnen betalen, wordt er wel een beperkt aantal opgelegd. Op vlak van telefoongesprekken zijn er ook enkele regels aan verbonden. Alle uitgaande gesprekken moeten gebundeld worden en inkomende gesprekken zijn verboden. Er is sprake van een prepaid belkaartsysteem in te schakelen.

Wanneer de cijfers uit de studie van Mignon en Ransford (2012) geanalyseerd worden, bleken brieven (78,8 %) de meest voorkomende manier om in contact te blijven met hun kinderen, dan telefonisch contact (60,6%) en als laatst echte bezoeken (45,5%) van hun kinderen. De frequentie van het contact varieert. Dit wordt weergegeven in tabel 1. De gegevens zijn afkomstig uit de studie van Mignon en Ransford (2012).

Tabel 1: Type en frequentie contact moeder en kind (Mignon & Ransford, 2012, p. 81)

Contact	Aantal	Percentage (%)
Ja	29	88
Neen	2	6
Niet gerapporteerd	2	6
Type contact:		
- Brieven	26	78,8
- Telefoon	20	60,6
- Bezoek	15	45,5
Frequentie		
- Brieven		
▪ (Bijna) Dagelijks	2	6,1
▪ Minstens 1 keer per week	14	42,2
▪ Minstens 1 keer per maand	4	12,1
▪ 1 tot 11 keer per jaar	2	6,1
▪ Nooit	7	21,2
▪ Anders	4	12,1
- Telefoon		
▪ (Bijna) Dagelijks	12	36,4
▪ Minstens 1 keer per week	6	18,2
▪ Minstens 1 keer per maand	1	3,0
▪ 1 tot 11 keer per jaar	1	3,0
▪ Nooit	6	18,2
▪ Anders	7	21,2
- Bezoek		
▪ Minstens 1 keer per week	2	6,1
▪ Minstens 1 keer per maand	9	27,3
▪ 1 tot 11 keer per jaar	4	12,1
▪ Nooit	16	48,5
▪ Anders	2	6,1

- Geen of weinig contact

Geen of weinig contact met hun kind heeft een invloed op de moeder. De reden waarom er geen contact was alsook de gevolgen van geen contact worden hier besproken.

Om de redenen van weinig of geen contact aan te tonen verwees de studie van Gilham (2012) naar de onderzoeken van Bloom en Steinhart (1993) en Bruns (2006). Hieruit bleek dat er geen of weinig contact is omwille van weinig financiële middelen, de hoge kost voor vervoer naar de gevangenis, de verre afstand, het tijdsgebrek van de zorgverlener van het kind, de slechte relatie tussen de moeder met en de verzorger en regels van bureaus voor kindbescherming die maar een bepaald aantal bezoeken voorschrijft of bezoek verbiedt. Deze redenen werden ook teruggevonden in de onderzoeken van Mignon en Ransford (2012) en Granja et al. (2014). Tevens toonden Shamai en Kochal (2008) ook aan dat vrouwen die verslaafd waren aan drugs de kracht zelf niet hadden om contact te houden met hun kinderen.

Eén van de gevolgen van geen of weinig contact met hun kind toonden Mignon en Ransford (2012) via de onderzoeken van Houck en Loper (2002) en Warren et al. (2004) aan dat de emotionele en fysieke problemen van een moeder die in de gevangenis zit, kunnen verergerd worden en bijdragen aan gedragsproblemen door het verlies van haar kinderen. Wanneer de vrouw weinig of geen bezoek krijgt van haar kinderen ervaart de vrouw veel stress.

Bovendien resulteert weinig of geen contact tussen de moeder en haar pasgeboren baby in gemiste kansen op vlak van moeder-kind hechting en borstvoeding. Het proces om een rol als moeder te bereiken is verstoord (Chambers, 2009).

Het aanpassen aan een leven zonder kind is voor de moeders één ding maar daarnaast maken ze zich nog eens zorgen over de kwaliteit van de zorg dat haar kind krijgt, of ze ooit herenigd zullen worden en of ze de reden van haar opsluiting ooit zal willen delen met haar kinderen (Houck & Loper, 2002).

Een ander gevolg is dat sommige moeders zich zo gefaald voelen, zich schuldig voelen en pijn ervaren waardoor ze gebruiken maken van strategieën zoals drugsmisbruik, liegen, excuses verzinnen... om van hun gevoelens weg te lopen en de kinderen niet te moeten zien omdat het als te pijnlijk zou ervaren worden (Shamai & Kochal, 2008). Na verloop van tijd waren er enkele moeders die toch contact wouden maken. De term "waking up" wordt hiervoor gebruikt (Shamai & Kochal, 2008). In tegenstelling tot de studie van Chambers (2009) blijken de vrouwen coping-strategieën te gebruiken die hen net hielpen om contact te houden met hun kinderen.

Tot slot meldden Mignon en Ransford (2012) uit het onderzoek van Johnston en Straus (1999) dat wanneer het contact niet gehandhaafd kan blijven, de moeders hun motivatie kunnen verliezen en dat kinderen percepties krijgen van hun moeder die onrealistisch en niet waar zijn. Uit onderzoek van Granja et al. (2014) blijkt zelfs dat hun kinderen hun eigen (biologische) moeder niet langer herkennen als hun contacten zeldzaam zijn.

- **Contact met familie en vrienden**

Naast contacten met hun kinderen vonden de vrouwen contact met hun familie en vrienden ook zeer belangrijk. Ook dit contact kan bijdragen tot goed gedrag en kan de detentie dragelijker maken. Ook hier verliep het contact via brieven, telefoongesprekken en bezoeken. De communicatie verliep het meest via brieven en telefoongesprekken en het minst door bezoek (Mignon & Ransford, 2012). Onderzoekers Granja et al. (2014) vermelden uit de onderzoeken van Farrell (1998) en Wacquant (2002) dat familiecontacten worden gedefinieerd als een voorrecht van gevangenen in plaats van een recht van het gezin als geheel.

- **Oog op hereniging**

Tijdens de gevangenisperiode speelt de hereniging een grote rol. Het is ook van groot belang om voorbereid te worden op dit gebeuren. Dit wordt aangetoond in onderstaande paragraaf.

Granja et al. (2014) gebruikte de studie van Ferraro en Moe (2003) om aan te tonen dat de meeste vrouwen van plan zijn zich na hun gevangenisperiode opnieuw te verenigen met hun kinderen en hun eerdere rollen te hervatten. Ook de vrouwen uit onderzoek van Chambers (2009) hadden specifieke plannen om gehecht te blijven tijdens de scheiding en maakten plannen om zich na de gevangenisperiode te herenigen. Ze geloofden ook dat de scheiding maar tijdelijk was.

Uit een doorverwezen onderzoek van Gilham (2012) blijkt dat contact tussen moeder en kind tijdens de opsluiting van de moeder de beste voorspeller is van hereniging. (Johnston & Gabel, 1995) In tegenstelling wanneer er minimaal contact is en verstoringen zijn in relatie tussen en moeder en kind kan het moeilijk zijn om hun opvoedingsrol als moeder te hervatten (Poehlmann, 2005).

Shortt et al. (2014) maakte gebruik van het onderzoek van Cobbina en Bender (2012) om aan te tonen dat ouders worden geconfronteerd met grote uitdagingen na hun vrijlating, zoals terug op de arbeidsmarkt geraken en een betaalbare huisvesting vinden. Deze en andere omstandigheden kunnen hereniging erg moeilijk maken voor zowel moeders als kinderen. Het proces van hereniging tussen moeder en kind na vrijlating is dus zeer stressvol en emotioneel (Short et al., 2014).

Om over te gaan naar een goed moederschap moeten de moeders de moeder-kind relatie proberen te herstellen. Shamaï en Kochal (2008) bespreekt drie manieren om de relatie te herstellen. De eerste manier is gefocust zijn op het oprichten van een moeder-kind relatie na detentie. Bij de tweede manier blijft de vraag om het recht te hebben om moeder te zijn overheersen. Ze willen het goedmaken met hun kinderen door bepaalde zaken te compenseren. De derde manier is de corrigerende ervaring bij kinderen die na detentie geboren worden of kleinkinderen. Ze ervaren het moedergevoel dat ze nog nooit eerder voelde. Dat hielp hen om hun band met hun oudere kinderen te verbeteren.

In Amerika werd een programma ontwikkeld waarbij er coachingsvaardigheden aangeleerd worden aan opgesloten moeders om moeders en hun kinderen te helpen omgaan met de stress die gepaard gaat met hun opsluiting en de overgang naar de maatschappij na de gevangenis. Door de sterke toename van moeders in detentie is er een noodzaak om programma's in te voeren die zijn ontworpen om de moeder-kindrelatie te ondersteunen en te versterken wanneer moeders van de gevangenis terugkeren naar maatschappij (Shortt et al., 2014). Shortt et al. (2014) toont aan via het onderzoek van Snyder, Carlo en Coats-Mullins (2001) dat zonder een programma in de gevangenis, ter voorbereiding op de vrijlating en de

overgang naar maatschappij, het onwaarschijnlijk is dat veel gedetineerde moeders over de nodige emotionele en opvoedkundige vaardigheden beschikken om een succesvolle re-integratie mogelijk te maken.

Gezien de emotionele ellende die moeders en kinderen ervaren tijdens hun scheiding, vraagt de herenigingsperiode om emotiemanagementvaardigheden. Dit kan verworven worden door een programma te volgen. Door versterking van de opvoedings- en emotievaardigheden van moeders helpt het om moeders en kinderen hun emoties rond hereniging te verwerken (Shortt et al., 2014).

Zo een programma kan ook doorgaan tot een bepaalde duur na de vrijlating. Dan wordt er voor ondersteuning en contact gezorgd na de vrijlating (Shortt et al., 2014).

- ***Rol van ondersteuningsdiensten***

Uit de studie van Shortt et al. (2014) blijkt dat door de ongunstige levensomstandigheden van veel gedetineerde vrouwen de ontwikkeling van goede emotieregulatie of opvoedingsvaardigheden niet bevorderd wordt (Shortt et al., 2014). Moeders in de gevangenis komen in aanraking met aanzienlijke uitdagingen op het vlak van het opvoeden van hun kinderen (Rossiter et al., 2015).

Of zo blijkt uit de studie van Gilham (2012) dat moeders zich bijvoorbeeld zorgen maken over hun kinderen maar toch niet instaat zijn om de negatieve gevolgen van hun acties op hun kinderen te herkennen. Hiervoor zou een behandeling gericht op de persoonlijke problemen van de vrouw helpen.

Ondersteuningsdiensten kunnen vrouwen helpen tijdens de detentie voor verscheidene redenen. Er bestaan onder andere programma's om vrouwen te helpen bij de opvoeding, bij emotieregulatie, bij verslavingen, beroepsvaardigheden,... Enkele worden hieronder besproken.

Rossiter et al. (2015) refereert naar het onderzoek van Newman, Fowler en Cashin (2011) om aan te tonen dat ouderschapsprogramma's bedoeld zijn om gedetineerde ouders te ondersteunen door hun vaardigheden als ouder te vergroten, de relatie met hun kinderen tijdens de voogdij te verbeteren en hun terugkeer naar hun ouderrol na hun vrijlating te ondersteunen. Een andere studie naarwaar wordt verwezen is die van Perry, Fowler, Heggie en Barbara (2011) waarin staat dat gedetineerde ouders vaak zelf herkennen dat ze ongeschikt zijn voor ouderschap en daardoor beperkte ervaring met effectieve en veilige opvoedingsstijlen hebben.

Rossiter et al. (2015) wijst door naar de onderzoeken van Newman, Fowler en Cashin (2011), Sandifer (2008) en Cassidy et al. (2010) om aan te tonen dat er in de literatuur verschillende modellen beschreven worden voor de ondersteuning van gedetineerde moeders, waaronder

klas- en groepsessies, verbeterde bezoekprogramma's en regelingen voor baby's en kinderen om samen te leven met hun moeders. Deze programma's leiden duidelijk tot voordelen, betere opvoedingsattitudes, betere opvoedingsvaardigheden, verbeterde ouder-kindrelaties,...

Sommige opvoedingsprogramma's die in gevangenissen worden aangeboden, zijn voor ouders die in de gemeenschap wonen, maar in Australië hebben ze het "Mother at a distance programma" - ontwikkeld speciaal voor opgesloten moeders (Rossiter et al., 2015). Het Mother at a distance-programma is bedoeld voor vrouwen met jonge kinderen van een leeftijd van 0 tot 5 en heeft tot doel strategieën te ontwikkelen ter verbetering van opvoedingsvaardigheden door verhoogde gevoeligheid van de moeder voor babysignalen. Uit onderzoek is gebleken dat de gedetineerde moeders het programma positief en relevant vonden. Ze kregen meer zelfvertrouwen, ze begrepen het gedrag en de ontwikkeling van hun kind beter, ze leerden anders te reageren wanneer hun kind overstuur was en beheerden nieuwe manieren om om te gaan met moeilijk gedrag. Door dit programma door te voeren werden de moeders ondersteund in hun rol, kregen ze de identiteit van moeder, konden de moeders ervaringen delen en hoopten ze op een betere toekomst door hun verworven kennis in praktijk te brengen (Rossiter et al., 2015). Niet alleen zijn de deelnemers vaak zeer tevreden met het programma maar zijn er positieve uitkomsten aan gekoppeld (Rossiter et al., 2015).

Zoals reeds verteld, is er in Amerika ook een programma ontwikkeld waarbij er coachingsvaardigheden aan opgesloten moeders geleerd worden om moeders en hun kinderen te helpen omgaan met de stress die gepaard gaat met opsluiting en de overgang naar huis vanuit de gevangenis. Het programma focust zich op emotieregulatie (Shortt et al., 2014).

Veel gedetineerde vrouwen nemen ook deel aan andere programma's om gedragsproblemen aan te pakken, zoals woedebeheersing, drugs- en alcoholproblemen, en om hun ontwikkeling op het gebied van beroeps- en levensvaardigheden te ondersteunen (Rossiter et al., 2015).

2.3. Moeder en kind leven in co-detentie in een moeder-kind eenheid

2.3.1. Vergelijking verblijfsduur in detentie in verschillende landen

De studie van Freitas et al. (2016) gebruikt de onderzoeken van Jiménez en Palacios (2003) en Robertson (2012) om aan te tonen dat co-detentie en de eventuele toegestane verblijfsduur van de kinderen in detentie sterk verschilt van land tot land en er weinig consensus is over de "juiste leeftijd" om de moeder van hun kinderen te scheiden. Pösö, Enroos en Vierula, 2010 verwijst naar de studie van Alejos (2005) die meent dat er in vele landen moeder-kind eenheden of andere regelingen bestaan die de moeder en het kind in staat stellen samen te leven. In sommige landen zoals Amerika is het ook verboden om samen te leven met hun kind in de gevangenis (Chambers, 2009; Freitas et al., 2016; Pösö et al., 2010).

In tabel 2, een overzicht van de westerse landen en hun voorwaarden.

Tabel 2: Verblijfsduur van kind in detentie en voorwaarden in verschillende landen

Land	Verblijfsduur en manier van samenleven
Noorwegen	In Noorwegen zijn er moeders die (een deel van) hun straf in een andere omgeving (thuis, in een detentiehuis of in de samenleving) kunnen uitzitten (Nuytiens, 2018). Uit onderzoek van Freitas et al. (2016) is co-detentie in Noorwegen verboden.
Verenigd Koninkrijk	Tussen de 9 en 18 maanden co-detentie. (Freitas et al., 2016)
België	Uit studie van Freitas et al. (2016) blijkt tot 2 jaar co-detentie mogelijk te zijn. Dit in tegenstelling tot onderzoek van Nuytiens (2018) waaruit blijkt dat 3 jaar co-detentie mogelijk is. Volgens artikel 15 van de Basiswet Gevangeniswezen in België kunnen kinderen tot drie jaar bij hun moeder in de gevangenis verblijven. Uit artikels 111 en 112 van het algemeen reglement van de strafinrichtingen kan er gezegd worden dat het enkel gaat om kinderen die niet van de moeder kunnen gescheiden worden omdat de kinderen haar zorgen nodig hebben. Hoewel wettelijk verder geen specifieke criteria bepaald zijn, blijkt dat in de praktijk verschillende aspecten in rekening worden gebracht, zoals de leeftijd van het kind, de opvangmogelijkheden buiten de gevangenis, de visie van de moeder en de capaciteiten van de moeder worden afgewogen. (Nuytiens, 2018)
Nederland	Ook in Nederland bestaan speciale moeder-kind huizen met een halfopen regime. (Nuytiens, 2018)
Kroatië	Tot 3 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016)
Denemarken	Tot 3 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016)
Slovenië	Tot 2 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016)
Oekraïne	Tot 3 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016)
Polen	Tot 3 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016)
Portugal	Tot 3 jaar co-detentie en in een gevangenis met juiste voorwaarden tot 5 jaar. (Freitas et al., 2016)
Spanje	Tot 6 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016; Pösö et al., 2010). In Spanje bestaan er verschillende modaliteiten om kinderen tot drie jaar bij hun moeder te laten verblijven, zowel binnen als buiten de gevangenis (Nuytiens, 2018).
Italië	Tot 6 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016; Pösö et al., 2010). Er worden wel geen zwangeren in detentie gehouden (Freitas et al., 2016). In Italië zijn er moeders die (een deel van) hun straf in een andere omgeving (thuis, of in een detentiehuis in de samenleving) kunnen uitzitten (Nuytiens, 2018).
Duitsland	Tot 6 jaar co-detentie (Freitas et al., 2016; Pösö et al., 2010). In Duitsland bestaan speciale moeder-kind huizen met een halfopen regime. (Nuytiens, 2018)
Finland	Onder 2 jaar in een gesloten gevangenis. (Pösö et al., 2010). Onder 3 jaar in open instelling in de gevangenis. (Pösö et al., 2010). In de praktijk zijn de gevangnissen flexibel met betrekking tot de leeftijd omdat deze gerelateerd is aan de situatie van de ouder (Pösö et al., 2010). Het algemene rechtsbeginsel dat aangehaald wordt in de studie van Pösö et al. (2010) zegt dat het kind alleen in gevangenis kan verblijven wanneer dit in het belang van het kind is en de gevangene zelf wenst dat hun kind in de gevangenis wordt verzorgd. Sinds 2010 is er een professionele beoordeling vereist door het kindbeschermingssysteem die bepaalt of het in het beste belang is van het kind of niet (Pösö et al., 2010).

2.3.2. Reden van samenleven

De redenen om samen te leven in de gevangenis zijn hun persoonlijke keuze, de gevangenis zien als een bijzondere gelegenheid en geen alternatieve verzorger hebben. Doordat er voordelen gekoppeld zijn aan gezamenlijke hechtenis kunnen deze ook bijdragen aan de redenen om moeder en kind samen te laten leven in detentie. Deze worden ook verder in deze studie besproken.

In het onderzoek van Pösö et al. (2010) vinden de moeders dat het in het belang is van het kind om dicht bij zijn of haar moeder te zijn. Ze vonden het natuurlijk en belangrijk dat gedurende de eerste maanden of jaren het kind dicht bij de biologische moeder zou blijven. Ze benadrukten ook dat de gevangenisstraf hen net in staat stelde om dicht bij hun kind te

kunnen zijn. In de gevangenis kunnen ze afkicken van alcohol of drugs waardoor ze meer tijd kunnen besteden aan de behoeften van hun kind, wat niet mogelijk was buiten de gevangenis. De gevangenisperiode is een bijzondere gelegenheid om een moeder te zijn zegt Pösö et al. (2010).

Daarnaast willen de vrouwen uit de studie van Freitas et al. (2016) hun familie en hun gezin niet belasten, waardoor ze hun kind meenemen in de gevangenis. Het kind bij zich houden is vaak ook de enige oplossing wanneer de vrouwen geen alternatieven hebben zoals een vader, grootouder of ander familielid die de zorg voor het hun kind kunnen opnemen. Het sociaal netwerk van de vrouw is dus zeer belangrijk. Wanneer er geen ondersteunend netwerk is, zijn de vrouwen enorm kwetsbaar (Freitas et al., 2016). Om dit aan te tonen gebruikt Freitas et al. (2016) de studie van Loucks (2004) waaruit voort komt dat de vrouwen dan meer depressieve gevoelens ervaren en meer naar drugs grijpen.

2.3.3. Ervaring moeder

- ***Korte detentie versus lange detentie***

De invloed van de duur van de straf op de ervaring van de moeder wordt hieronder uitgelegd.

Het effect van opsluiting van de ouder op het kind is vaker onderzocht dan het effect van de tijd doorgebracht in de gevangenis. Er kan moeilijk een oordeel geveld worden over de impact van de tijd doorgebracht in de gevangenis op de ontwikkeling van het kind (Pösö et al., 2010). Dallaire (2007) beweert dat vrouwen die een lange gevangenisstraf moeten uitzitten niet altijd de kans krijgen om te werken aan de hereniging met hun kind. Dit werd ook gevonden in een doorverwezen studie van Mignon en Ransford (2012) nl. het onderzoek van Halperin en Harris (2004).

- ***Relatie tussen gedetineerden***

De vrouwen uit de studie van Portugal zien hun relatie onderling als een goede relatie maar er zijn toch wat tegenstrijdigheden. De sfeer kantelt heen en weer van hypocrisie en manipulatie naar vertrouwen en vriendschap. Er bestaat wel geen rivaliteit tussen moeders met hun kind en gedetineerden zonder hun kind in de gevangenis (Freitas et al., 2016).

Wanneer er toch kinderen in de gevangenis mogen opgroeien, houden andere moeders er van om voor deze kinderen te zorgen. Het vergemakkelijkt het leven in de gevangenis, het geeft betekenis aan hun leven en geeft hun een identiteit als moeder (Shamai & Kochal, 2008).

- ***Algemene tegenstrijdigheden omtrent gezamenlijke hechtenis***

Er zijn heel wat dubbelzinnigheden en tegenstrijdigheden omtrent gezamenlijke hechtenis. In deze paragraaf worden vier tegenstrijdigheden vermeld, zijnde de bevinding omtrent gezamenlijke hechtenis, omgang van de bewakers, dagopvang voor het kind en gezondheidszorg.

De ene moeder vindt het systeem van samenleven goed en de andere niet. De moeders in de studie van Freitas et al. (2016) die zich verplicht voelden om bij hun kinderen te blijven of anderen die dit zelf beslisten, zijn er zich wel van bewust dat er ook negatieve gevolgen aan gekoppeld zijn. De vrouwen uit het onderzoek van Nuytiens (2018) hebben een dubbel gevoel. Hoewel zij voordelen zien in het samenleven, vooral voor kinderen tot één jaar zien de moeders vooral voordelen, vinden ze de gevangenis geen geschikte plaats voor kinderen.

Sommige gedetineerden hebben een goede relatie met de bewakers waardoor de vrouwen de indruk hebben gelijk behandeld te worden onafhankelijk of ze met hun kind leven of niet. Hiernaast zijn er ook vrouwen die ondervinden dat de moeders met een kind meer aandacht krijgen en bevoorrecht worden. Anderen hebben daar weinig problemen mee en begrijpen dit volkomen (Freitas et al., 2016).

De moeders in de gevangenis van Brugge geven aan dat het zwaar is om er doorgaans alleen voor te staan. Er zijn weinig of geen opties om de zorgen voor hun kind even aan anderen over te laten in de gevangenis, buiten hun kind bij de kinderfatic te laten. Een kinderfatic is een medegedetineerde die voor de kinderen zorgt maar dat kan ook maar op gezette tijden. Uit onderzoek bleek dat de moeders de zorg niet graag overlaten aan een medegedetineerde, er wordt gezegd dat de kinderfatic haar eigen kind zou voortrekken, de kinderen niet vaak genoeg zou verschonen en onvoldoende zou bezig zijn met de kinderen (Nuytiens, 2018). De aanwezigheid van kinderen in de gevangenis in Portugal is een bron van onenigheid en meningsverschillen tussen de moeders in detentie (Freitas et al., 2016).

In de literatuur spreken de moeders veel over de gezondheidszorg van hun kinderen. Uit de studie van Pösö et al. (2010) blijkt dat sommige vrouwen met een sociaal netwerk buiten de hun familieleden vroegen om het kind naar een dokter buiten de gevangenis te brengen, terwijl de anderen afhankelijk waren van de gevangenis. Ook al hebben kinderen die in de gevangenis verblijven het recht om de openbare gezondheidsdiensten te gebruiken, zeiden de vrouwen dat ze soms werden geweigerd omdat de moeders de behoefte aan medische zorg van het kind verkeerd hadden ingeschat. Dit is tegenstrijdig met het onderzoek van Freitas et al. (2016), daar zijn ze tevreden over de gezondheidszorg betreffende vaccins en medicatie. Ook in België zijn de moeders afhankelijk, als het kind ziek is, van anderen om beslissingen te nemen. De meningen over de medische hulp voor het kind zijn verdeeld. Enkele moeders zijn tevreden over de medische zorg. De anderen kaarten aan zoals in onderzoek van Pösö et al. (2010) dat de medische klachten van de kinderen niet altijd ernstig

genoeg genomen worden en dat het medisch personeel beslissingen te lang uitstelt (Nuytiens, 2018).

- ***Tegenstrijdige gevoelens omtrent gezamenlijke hechtenis***

In co-detentie zijn er zeer positieve gevoelens aanwezig bij de moeders.

Zo is voor de moeders de aanwezigheid van hun kind een motivatie om te leven. Het geeft betekenis aan hun leven en zorgt er voor dat ze iedere dag opstaan - dat ze iets hebben om voor te vechten (Nuytiens, 2018). Het verzacht met andere woorden de gevangeniservaring (Freitas et al., 2016; Nuytiens, 2018).

Ook het welzijn wordt tevens bevorderd (Freitas et al., 2016). Door het verblijf van hun kinderen werd hun leed, eenzaamheid en angsten verlicht. (Poehlmann, 2005) Bovendien bieden kinderen een emotionele steun aan hun moeders (Freitas et al., 2016).

Naast de positieve gevoelens bestaan er tegelijkertijd ook negatieve gevoelens.

Ten eerste denken sommige vrouwen in de studie van Freitas et al. (2016) dat de gevangenis schade zou toebrengen aan hun kinderen maar door persoonlijke nood brachten ze hun kind toch binnen in de gevangenis. Ze hechten meer belang aan hun eigen welzijn maar zijn zich wel bewust van de negatieve gevolgen. Ook in België is het zo dat de moeders veel piekeren over de impact van het dagelijkse leven in de gevangenis op hun kind. Door detentie zouden de kinderen kunnen lijden en mogelijk schade oplopen (Nuytiens, 2018). De studie van Freitas et al. (2016) illustreert dit door te verwijzen naar de onderzoeken van Ashdown en James (2010), Atabay (2008), Cunha (1994) en Robertson (2008).

Ten tweede kan er een gevoel van machteloosheid ontstaan, doordat de moeders geconfronteerd worden met de gebreken in de gevangenis en de impact ervan op hun kind (Nuytiens, 2018).

Bovendien kunnen er schuldgevoelens ontstaan naar het kind wanneer de moeder gewoon even wat tijd voor zichzelf wilt of wanneer de vrouw ziek, depressief of even out is. Ze kunnen niet zomaar eens alleen zijn en voelen een grote druk doordat niemand anders de zorg even kan overnemen (Nuytiens, 2018).

- ***Positieve aspecten bij gezamenlijke hechtenis***

Gezamenlijke hechtenis gaat gepaard met heel wat positieve aspecten. Deze worden hieronder toegelicht.

Een eerste positief aspect, volgens Byrne (2009) uit Chambers (2009) en Nuytiens (2018), is dat er in veel gevangenissen beroep gedaan wordt op prison nursery programma's of gemeenschap gebaseerde programma's voor het ouderschap. Deze programma's zorgen voor positieve outcomes, wat wil zeggen dat er een betere hechting is, de moeders meer weten over de zorg van hun kind en er minder recidive is.

Ten tweede meent Nuytiens (2018) dat er een veiligere moeder-kind hechting ontstaat, wat resulteert in een sterkere band. Het kind krijgt moederliefde, heeft nog niet veel ruimte nodig en realiseert zich op die leeftijd niet dat het in een gevangenis verblijft.

Vervolgens de studie van Robertson (2008) uit onderzoek van Freitas et al. (2016) dat moeders en kinderen in alle landen die in de gevangenis leven andere omstandigheden krijgen, zoals speciaal voedsel, afzonderlijke voorzieningen, toegang tot de buitenwereld voor de kinderen, mogen samen eten met hun kind en niet met andere gevangenen,... Freitas et al. (2016) verwijst naar het onderzoek van Mello en Gauer (2011) waaruit blijkt dat De vrouwen ook meer vrijheid hebben. Ze krijgen toegang tot een patio of een open cel. Zo kan ze haar moederschap beter uitoefenen.

De vrouwen met hun kind hebben bovendien het voorrecht om recreatieve activiteiten te kunnen meedoen. Trainings- of arbeidsactiviteiten in de moeder-kind eenheden zijn ook toegestaan (Freitas et al., 2016).

Dagelijkse moeder-kind obligaties spelen een belangrijke rol bij het aannemen van meer gewenst gedrag (Freitas et al., 2016).

De moeder-kind eenheden geven de moeders meer verantwoordelijkheid voor het opvoeden en het verzorgen van hun kinderen (Pösö et al., 2010).

De gevangenen streefden zich te conformeren aan hun rolpatronen en de sociale verwachtingen van het moederschap. Ze vervulden de rol om een goede moeder te zijn (Freitas et al., 2016).

De hechting tussen moeder en kind is een motivatie om het kind en de moeder bij elkaar te houden tijdens de opsluiting van de moeder. Het verbetert de moeder-kind binding (Pösö et al, 2010). In het onderzoek van Nuytiens (2018) zeggen sommige moeders dat, net omdat ze

altijd samen zijn met hun kind, ze een sterke band ontwikkelen. Anderen ondervinden geen verschil met de band in de buitenwereld (Nuytiens, 2018).

- ***Negatieve aspecten bij gezamenlijke hechtenis***

Naast positieve aspecten zijn er bij gezamenlijke hechtenis ook negatieve aspecten aangekoppeld. Deze luiden als volgt.

De gevangenis wordt tevens aanzien als een drukke en confronterende sfeer met een tekort aan gezondheidsdiensten, beperkt contact met de buitenwereld en harde en straffende associaties die vele hebben met de gevangenisomgeving. De moeders zien de gevangenis als een plaats dat de uitoefening van het moederschap beperkt (Freitas et al., 2016).

Een andere zorg van de moeders in de moeder-kind eenheid van Brugge is de angst dat hun kind wereldvreemd zal worden als gevolg van opgesloten te zitten in de gevangenis. Dit zou ook problematischer worden bij het ouder worden. De kinderen mogen de gevangenis zes dagen per maand verlaten indien er opvang is geregeld buiten de gevangenis. Volgens één van de moeders is dit zeer belangrijk (Nuytiens, 2018).

Bovendien dachten de vrouwelijke gedetineerden niet dat het gemakkelijk ging zijn om moeder in de gevangenis te zijn. In de studie van Pösö et al. (2010) waren er verschillen in hoe de vrouwen de gevangenis als een context ervoeren om moeder te zijn. Sommige vrouwen vonden de voortdurende aanwezigheid van andere gedetineerden en personeel meer een last dan een steun en waren er van overtuigd dat ze geen kans hadden om steun te krijgen in de kinderopvang. Er werd dan gezocht naar daadwerkelijke steun van personen buiten de gevangenis. Aan de andere kant vonden sommige vrouwelijke gedetineerden dat de fysieke voorzieningen en de aanwezigheid van andere mensen in de gevangenis hen net ondersteunden bij de zorg voor hun kind, zelf in meer dan buiten de gevangenis. Sommige vrouwen hadden uiteraard buiten de gevangenis een eigen sociaal netwerk om voor het kind te zorgen, terwijl andere vrouwen alleen voor het kind zorgden (Pösö et al, 2018).

Daarnaast vinden de gedetineerde vrouwen dat ze door samen te leven met hun kind beperkt zijn op vlak van andere activiteiten (toneel spelen, muziek maken,...) (Freitas et al., 2016) In Finland kunnen ze niet deelnemen aan onderwijs, werk of rehabilitatie binnen de gevangenis door fulltime voor hun kinderen te zorgen (Pösö et al., 2010).

Verder zijn de moeder over de structurele omstandigheden, de diensten en de ondersteuning overwegend negatief. De moeders vinden het noodzakelijk om structurele veranderingen door te voeren om ruimtes te creëren die beter aansluiten bij de behoeften van kinderen en moeders. Ook de beschikbaarheid en het aantal speelgoed is ontoereikend in de gevangnissen (Freitas et al., 2016).

Sommige goederen in de gevangenis van Brugge worden volgens de moeders gerantsoeneerd, zoals melkpoeder, vochtige doekjes,..., dit kan stress en kwaadheid veroorzaken. Het is wel zo dat sommige beambten lossen omspringen met het rantsoen dan anderen (Nuytiens, 2018).

Vervolgens vinden de meeste moeders in het onderzoek van Nuytiens (2018) dat het moeilijker wordt om met een kind in de gevangenis te verblijven vanaf dat zij kunnen lopen. De kinderen kunnen zich vervelen door een gebrek aan nieuwe prikkels en kunnen hun energie niet kwijt. Volgens sommigen van hen zou het huidige systeem in Brugge dan ook aangepast moeten worden. Ze willen meer activiteiten voor moeder en kind en meer activiteiten aangepast aan de leeftijd van hun kind zoals knutselen. Een andere moeder wil dat de hele gevangeniscontext moet veranderen. Verder wordt vooral gedacht in de richting van meer tijd buiten, de cel en/of de gevangenis, doorbrengen (Nuytiens, 2018). Hieruit volgt dat de moeders klagen over het feit dat ze te veel tijd in hun cel moeten doorbrengen, waardoor het kind ook gestraft wordt en als gedetineerde behandeld wordt (Nuytiens, 2018).

Tot slot wordt een andere soort van zorgen omschreven in de studie van Nuytiens (2018) en heeft te maken dat de moeders hun moederrol niet kunnen uitvoeren en dat ze het moederschap niet ervaren zoals ze het zouden willen. De moeders hebben weinig autonomie enerzijds en een te overweldigende verantwoordelijkheid anderzijds. Terwijl de moeder- kind afdeling als wat meer flexibel en minder strikt wordt omschreven dan de andere afdelingen, klagen de moeders over het feit dat ze niet autonoom kunnen beslissen over hun kind. Er is een strikte dagindeling op de sectie waardoor er weinig ruimte voor de moeders is om zelf te beslissen hoe ze hun dag indelen. Bijgevolg kunnen ze zich niet afstemmen op de behoeften en het ritme van hun kind (Nuytiens, 2018). Het enige dat de moeders in de gevangenis van Brugge zelf mogen beslissen is wat het kind eet en wanneer je het voedt. Volgens een andere moeder is zelfs dat niet waar (Nuytiens, 2018.) Ook in de studie van Freitas et al. (2016) wordt er over het voedsel gesproken. Over de kwaliteit van het voedsel zijn er tegenstrijdigheden. Enkele vrouwen vinden het eten wel goed in en anderen niet.

- ***De naderende scheiding door gezamenlijke hechtenis***

Er is een bepaalde leeftijd gebonden aan het samenleven in de gevangenis waardoor voor sommigen na verloop van tijd afscheid moet genomen worden. De ervaring hierbij wordt besproken.

Voor moeders die hun kind meenamen naar de gevangenis en later van hen moest scheiden, bleek de scheiding vol negatieve gevoelens te zitten (Freitas et al., 2016). Voor langgestraften nadert er op een bepaald moment voor de verwachte scheiding tussen moeder en kind. Het besef dat hun kind op een dag zal vrijkomen zonder hen, is een belangrijke bron van verdriet en zorgen is (Nuytiens, 2018). Wanneer het kind uiteindelijk de gevangenis moest verlaten en de moeder in detentie bleef, leek de impact zeer complex en verwoestend te zijn, ook voor

het kind. Het is noodzakelijk om moeder en kind voor te bereiden op de vrijlating uit de gevangenis om de schade te minimaliseren (Freitas et al., 2016).

Kinderen die de gevangenis in Brugge verlaten omdat ze de maximumleeftijd hebben bereikt, worden bij voorkeur ondergebracht bij hun vader of andere familieleden. Indien dit niet mogelijk of wenselijk is, wordt het kind in een pleeggezin of instelling geplaatst (Nuytiens, 2018; Mignon & Ransford, 2012).

3. Praktijkdeel

3.1. Doelstelling

Vrouwen met kinderen kunnen in België in verschillende gevangenissen verblijven, namelijk in de gevangenis van Berkendaal, Lantin, Hasselt en Brugge. Daar zijn speciale moeder-kind cellen voorzien voor zwangere gedetineerden of moeders met kinderen tot drie jaar. Hiernaast zijn er faciliteiten aanwezig voor baby of kind en is er kinderopvang voorzien voor werkende moeders in detentie. De grootste en best uitgeruste moeder-kind afdeling in België bevindt zich in Brugge. Zwangere gedetineerden worden dus doorgaans in het laatste trimester van hun zwangerschap getransfereerd naar het Penitentiair Complex in Brugge (Nuytiens, 2018).

In dit onderdeel van deze bachelorproef is het de bedoeling om inzicht te krijgen wat betreft de beslissing of moeder en kind samen in detentie mogen verblijven in het Penitentiair complex Brugge. Hierbij is het van belang om na te gaan wie er betrokken is in dit beslissingsproces en welke factoren in rekening worden gebracht. Gezien dit proces een mysterieus aspect heeft, leek het interessant om dit te onderzoeken.

3.2. Vraagstelling

Tijdens dit onderzoek wordt er een antwoord geformuleerd op onderstaande vragen:

Deel 1: “Welke instanties bepalen mee de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt in detentie?”

Deel 2: “Welke factoren worden in rekening gebracht bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt in detentie?”

3.3. Methode

Er wordt gebruik gemaakt van een semi-gestructureerd interview dat afgenomen wordt bij enkele betrokken instanties.

Voorafgaande aan de interviews werden verschillende instanties gecontacteerd. De directie van de gevangenis van Brugge, enkele contactpersonen van de Psychosociale dienst en mensen van het Ondersteuningscentrum voor Jongeren konden niet deelnemen aan het onderzoek. Daarnaast reageerden de directie van de gevangenis van Berckendael en het Centrum voor Integrale Gezinszorg niet op dit contact. Het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG), het Parket en Justitieel Welzijnswerk (JWW) waren positief en namen graag deel aan het interview.

Diegene die het CKG vertegenwoordigt, is gezinsbegeleider en begeleidt zwangeren en kersverse ouders, ook in detentie. De parketmagistraat van het Parket Brugge volgt enkel

dossiers op waar er verzet is van de moeder en kan beroep doen op de jeugdrechter. Het Justitieel Welzijnswerk is een organisatie voor vrijwillige hulpverlening die vrouwen en mannen in detentie ondersteunen en begeleiden.

Er werden drie interviews afgenomen in de loop van de maanden februari en mei in 2019. Ze vonden plaats in Brugge, namen ongeveer een uur in beslag en werden digitaal opgenomen, geanonimiseerd en getranscribeerd. De transcripten werden thematisch geanalyseerd.

Het interview bestaat uit open vragen die een antwoord geven op de onderzoeksvragen, vervolgens wordt er gevraagd naar eigen mening en praktijkvoorbeelden. Om af te sluiten komen er enkele fake cases aan bod. Op basis van reële cases uit de praktijk werden er vier fictieve cases samengesteld, die dan werden voorgelegd aan het CKG, het Parket en het JWW.

In bijlagen zijn de interviews terug te vinden.

3.4. Resultaten

3.4.1. Instanties betrokken bij beslissingsproces

In het algemeen kan er gezegd worden dat er heel wat instanties betrokken zijn bij het onderwerp zwangere gedetineerden of moeders in de gevangenis. Namelijk:

- PSD: Psychosociale Dienst
De Psychosociale Dienst bestaat uit psychiaters, psychologen en maatschappelijk assistenten en zorgt voor de psychische begeleiding van gedetineerden en zijn zowel beslissend als adviserend betrokken in het beslissingsproces (Interview CKG).
- OCJ: Ondersteuningscentrum Jongeren
Over het algemeen heeft het OCJ vier taken. Ze geven advies aan hulpverleners, ze onderzoeken of het nodig is dat de overheid tussenkomt in de hulpverlening, ze starten hulpverlening op of volgen lopende hulpverlening mee op en ze verwijzen door naar de jeugdrechter als er gerechtelijke jeugdhulp nodig is (Vlaamse overheid - Agentschap Jongerenwelzijn, z.d.). Het OCJ is voornamelijk een instantie die binnen deze problematiek ingeschakeld wordt wanneer de moeder vrijkomt samen met haar kind (Interview Parket en CKG).

SDJ: Sociale Dienst Jeugdrechtbank

De jeugdrechter kan de Sociale Dienst Jeugdrechtbank de opdracht geven om een maatschappelijk onderzoek te voeren (Vlaamse overheid - Agentschap Jongerenwelzijn, z.d.). Dit kan ook relevant zijn bij het nagaan of de leefsituatie van de vader, familie,... geschikt is om het kind op te vangen wanneer moeder en kind gescheiden worden in de gevangenis. Hiernaast kan dit ook belangrijk zijn wanneer moeder en kind samen vrijgelaten worden uit de gevangenis (interview Parket).

- CKG: Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
Het CKG richt zich tot gezinnen met kinderen van 0 tot 12 jaar met bijzondere aandacht voor baby's en zeer jonge kinderen. De organisatie biedt hulp bij problemen en crisissituaties. Ze bieden trainingen, opvang,... (CKG, z.d.). Het CKG is adviserend in dit beslissingsproces (Interview CKG).
- Directieleden gevangenis
De directie van de gevangenis heeft de eindverantwoordelijkheid in dit beslissingsproces (Interview CKG en Parket).
- CAW: Centrum Algemeen Welzijnswerk
Het Centrum Algemeen Welzijnswerk helpt mensen met al hun vragen en problemen die te maken hebben met welzijn. Dat kan gaan over persoonlijke, financiële, administratieve, juridische en materiële problemen. Ze bieden ook hulp aan slachtoffers en daders van geweld, misbruik en betrokkenen van verkeersongevallen en misdrijven (CAW, z.d.).
JWW: Justitieel welzijnswerk
Begeleiding van het Justitieel Welzijnswerk richt zich naar gedetineerden. Ze leggen de focus op het versterken van de eigen krachten en mogelijkheden van de cliënt, zowel binnen als buiten de gevangensmuren (JWW, z.d.). Ze hebben een begeleidende functie in dit proces (Interview JWW).
- Parket
Het Parket van West-Vlaanderen staat onder de leiding van de Procureur des Konings en de hoofdsecretaris, die worden bijgestaan door een afdelingsprocureur en een afdelingssecretaris (Openbaar Ministerie, z.d.). Het Parket heeft de eindverantwoordelijkheid wanneer de vrouw in verzet gaat bij het beslissingsproces (Interview Parket).
- Zorgteam van de gevangenis Brugge
Het zorgteam bestaat uit dokters, verpleegkundigen en een vroedvrouw. Ze staan voornamelijk in voor de zorg van de geïnterneerden (Interview CKG).
- Penitentiaire beambten van de gevangenis
Doordat de cipiers elke dag toezicht houden op de zwangeren of moeders in de gevangenis kunnen zij de situatie ook goed inschatten. Ze worden soms bevroegd met betrekking tot het beslissingsproces (Interview CKG, Parket, & JWW).
- CIG: Centrum voor Integrale Gezinszorg
Binnen het centrum worden kinderen en ouders samen begeleid en behandeld. Ze richten zich op zwangeren, tienerouders en ouders met jonge tot heel jonge kinderen (West-Vlaams begeleidingscentrum Ten Anker, 2018).

- K&G: Kind en Gezin

Kind en Gezin is een organisatie van de Vlaamse overheid die actief bijdraagt tot het welzijn van jonge kinderen en hun gezinnen. (Kind en Gezin, z.d.) K&G gaat ook langs op de moeder-kind eenheid in Brugge ter opvolging van het kind.

De instanties die effectief inspraak hebben bij het beslissingsproces of de moeder en het kind in gezamenlijke hechtenis mogen opgenomen worden, zijn beperkt tot enkele. Daarnaast waren de andere instanties eerder ondersteunend en adviserend.

De instantie, die moet beslissen of een kind bij zijn moeder in de gevangenis mag verblijven, verschilt van land per land. Ter illustratie, in de studie van Freitas et al. (2016) wordt er gezegd dat in Engeland en Wales de beslissing door de directie van de gevangenis genomen wordt. Om de situatie in Frankrijk te weten te komen, verwees Freitas et al. (2016) door naar de studie van Robertson (2008) waar staat dat de bewaker bepaalt of moeder en kind mogen samenleven. In Portugal neemt de moeder hoofdzakelijk zelf de beslissing (Freitas et al., 2016)

Unaniem zijn de respondenten het eens dat de psychosociale dienst en de directie van de gevangenis in het beslissingsproces een cruciale rol spelen. Hiernaast zijn er ook nog andere personen die bevroegd worden zoals de penitentiaire beampten, het CKG en eventueel het zorgteam bij geïnterneerden.

Uit het interview met het CKG leek het Parket ook verantwoordelijk voor deze beslissing, bij het interview met de parketmagistraat werd duidelijk dat het Parket enkel ingeschakeld wordt als er problemen zijn of verzet van de moeder.

Uit interview met het CKG bleek het CAW (JWW) ook bevroegd te worden, dit werd tegengesproken door het JWW zelf. Zij staan in voor de hulpverlening naar de moeder toe en hebben wel meldingsplicht naar justitie wanneer ze zouden merken dat de moeder niet in staat is om samen te leven met haar kind maar zijn niet standaard betrokken bij deze beslissing. Er is dus wel wat onduidelijkheid blijkbaar. Dat kan niet echt bevorderlijk zijn voor de transparantie van zulke beslissingen.

De moeder heeft niet altijd inspraak in het hele gebeuren maar er wordt wel naar haar geluisterd.

De drie instanties die geïnterviewd werden zijn het eens dat het beslissingsproces goed verloopt.

Zo zei het CKG: "Ik heb er een goed gevoel bij. Het beslissingsproces is niet met de natte vinger en met schemaatjes afvinken. Het is elke casus afzonderlijk afwegen. Er zouden veel mensen wegvallen of niet in aanraking komen om samen te leven met hun kind als er schemaatjes zouden afgevinkt worden terwijl dat ze wel zouden kunnen zorgen voor hun kind. Hier weer het voorbeeld van beide mama's met moord op hun kind. Ik ben niet zo voor een checklist als je werkt met mensen. Bij moeilijke dossiers wordt ook het

OCJ betrokken zodanig dat er dan beslissingen gemaakt moeten worden in samenwerking met hen. Het proces is veel gegroeid. Er staat niets van op papier maar het is er degelijk wel.”

3.4.2. Factoren in rekening gebracht bij beslissingsproces

De beslissing of het samenleven al dan niet mag in de gevangenis wordt zeer ernstig genomen volgens de geïnterviewde actoren. Er is uitgaande van de interviews geen nood aan een checklist. Je bent met mensen bezig waardoor een zwart-wit lijst niet aan te raden is. Elke situatie is anders en casus per casus moet afgewogen worden. Door een checklist zouden er vrouwen misschien door de mazen van het net kruipen en samenleven met hun kind terwijl dat dit niet de ideale oplossing is voor moeder en kind. Daarentegen zouden sommige vrouwen niet in aanmerking komen voor gezamenlijke hechtenis terwijl ze dit wel zouden aankunnen.

In het interview met het CKG werden enkele factoren besproken die een invloed kunnen hebben of ze toelating krijgen tot de moeder-kind eenheid of niet.

Wanneer er een ernstige psychische problematiek, zoals psychosen, is bij de moeder wordt er dieper gegraven. De manier hoe het misdrijf gepleegd is, kan ook een invloed hebben.

Een voorbeeld: “Twee identieke situaties die in hetzelfde jaar gebeurd zijn. Twee mama’s in de gevangenis voor moord op hun eigen kind, bij de ene was het kind net geboren en bij de andere vrouw was het kind ongeveer 1 jaar. Toch heeft de ene mama de kans gehad om met haar andere kind in de gevangenis te zitten en de andere niet. Het had te maken met de psychische problematiek. Het hangt ook af hoe ze hun eigen proces hebben doorlopen, ook hun psychisch proces, hoelang gaan ze al naar het centrum voor psychische gezondheidszorg,... Ook de manier waarop de misdaad gedaan werd, heeft een invloed. Bij de ene was het impulsief en bij de andere was het langdurige mishandeling. De vrouw die de impulsieve daad verricht had, heeft nog de kans gehad.” (CKG)

Hiernaast zijn ook strafbare feiten naar kinderen toe zoals geweld, misbruik, mishandeling of verwaarlozing, zaken die doorwegen.

Zaken waar iets minder zwaar aan getild worden volgens de geïnterviewde actoren, zijn drugsdealen, druggebruik en diefstal. De gevangenis is niet drugsvrij maar druggebruik bij verslaafde moeders wordt in detentie namelijk snel opgemerkt.

Uit het interview met het Parket komen er gelijke criteria aan bod maar lijkt de persoonlijkheid van de vrouw ook belangrijk.

Zo zei de parketmagistraat:

“Essentiële zaken zijn:

- *Hun persoonlijkheid, daar hangt veel vanaf. Bijvoorbeeld wanneer ze licht ontvlambaar zijn of ze een zwakke draagkracht hebben. Dat is niet goed.*
- *Wanneer er gevaar is voor kinderschudden lijkt samenleven ook geen goed idee.*
- *Wanneer er geweld is, niet alleen naar kinderen toe maar ook in het algemeen.*
- *Wanneer hun impulscontrole niet goed is.*
- *Bij mentale beperktheid of achterlijkheid*
- *Bij geestesstoornis, die vrouwen zitten in de gevangenis, wat misschien niet goed is maar in realiteit is het wel zo. Ze zijn geïnterneerd maar kan jaren duren vooraleer ze naar psychiatrie kunnen gaan.*
- *Bij zwaar drugsgebruik zijn ze ook niet instaat om voor hun kind te zorgen.*

Relatieve factoren zijn eerder:

- *Diefstallen*
- *Lichte drugs” (Parket)*

Uitgaande de interviews lijken bovenstaande criteria op buikgevoel bepaald te zijn. Van psychologische verslagen opgesteld door psychiaters en psychologen is een vermoeden, maar kwam niet aan bod.

In het interview met de parketmagistraat werden er ook wettelijke voorwaarden aangehaald uit artikel 47 uit het decreet betreffende integrale jeugdhulp van 12 juni 2013 in het Belgisch Staatblad van 13 september 2013. Dan kan men in hoge dringendheid naar de jeugdrechter om moeder en kind te scheiden en de samenleving in de gevangenis te weigeren. Deze voorwaarden zijn dus ook essentiële criteria. Het artikel luidt als volgt:

“Artikel 47 zegt:

Als het openbaar ministerie aantoont dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld:

- a) *Een gerechtelijke maatregel is dringend noodzakelijk;*
- b) *Er zijn voldoende aanwijzingen dat de minderjarige onmiddellijk beschermd moet worden tegen een vorm van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik;*
- c) *Het verlenen van vrijwillige jeugdhulpverlening is niet meteen mogelijk.*

Dat is de wettelijke grondslag dat ik dan aan de jeugdrechter vorder en het kind gedwongen laat wegplaatsen uit de gevangenis.”

De hulpverlener van het JWW, zou iedere moeder de kans willen geven om de eerste drie jaar samen te leven. De enige contra-indicatie is wanneer de moeder zich nog teveel focust op zichzelf. Dit blijkt ook uit het antwoord bij case 1, zie 3.4.5.

Er zijn ook zaken die positief meespelen in de beslissing. Bijvoorbeeld als de vrouw goed gedrag vertoont in detentie en gemotiveerd is om zich te verbeteren. Dit blijkt uit het interview met het CKG.

De factoren die aangehaald worden door de geïnterviewde instanties zijn voor interpretatie vatbaar en weinig concreet waardoor het soms tot complexe situaties leidt.

3.4.3. Beperking bij beslissingsproces

Belangrijk om te weten is dat het ongeboren kind geen rechten heeft. Dit bleek uit het interview met het CKG en werd ook bevestigd door de parketmagistraat. Als het kind nog niet geboren is, kan er over de toekomst van het kind nog niets beslist worden. Om voor de geboorte van haar kind reeds een oplossing te zoeken, is het zo dat de moeder tijdens de zwangerschap al moet instemmen indien de moeder als onbekwaam beschouwd wordt. Stel dat de vrouw zich verzet, verliezen de hulpverleners 9 maanden om naar een oplossing te zoeken waar het kind naartoe gebracht kan worden zodra het geboren is.

De parketmagistraat zegt: "We hebben soms dossiers op datum. De ziekenhuizen bellen de sociale diensten of mij dan zodra de baby geboren is."

3.4.4. Visie op gezamenlijke hechtenis

Er is een verschil tussen de visie van de bevroegde actoren werkzaam in justitie en de hulpverlening. De parketmagistraat vindt het samenleven in de gevangenis een goed idee voor een korte straf.

De parketmagistraat heeft zijn twijfels voor vrouwen met een lange straf.

Hij zegt: "Persoonlijk vind ik dat dit systeem enkel goed is voor vrouwen met perspectieven en korte straffen. Bij diefstallen bijvoorbeeld is het samenleven in de gevangenis in het voordeel van zowel de moeder als het kind. Het samenleven is goed voor de moeder-kind hechting en is drive om door te gaan. Op zich houd je als kind niet veel over van de eerste drie jaar dus is dat niet het belangrijkste probleem bij het samenleven. Onmiddellijke integratie in maatschappij na een korte straf in detentie is goed. De visie op lange termijn is toch twijfelachtig. Ik denk dat de oplossing bij lange straffen korte pijn is. Maar een rationele beslissing opdringen bij iemand die puur emotie is, een net bevallen vrouw is moeilijk natuurlijk. Vrouwen die vastzitten omwille van moord kunnen gemakkelijk 15 jaar zitten en dan drie jaar met kind leven is geen goed idee volgens mij. De eerste drie jaar zijn belangrijk voor hechting maar hierna moet het kind ineens naar een CKG of pleeggezin. Dat lokt hechtingstoornissen en gedragsstoornissen uit."

In tegenstelling vinden het CKG en JWW het samenleven altijd een voordeel. Het enige verschil is dat het CKG de termijn van 3 jaar toch wat te lang vindt.

“Ik zie voorlopig wel alleen maar voordelen aan het samenleven in de gevangenis. Ik wil ook dat dat systeem blijft en ben zeer dankbaar dat het kan. Zeker als je kijkt naar de ontwikkeling van het kind en de hechting is dat heel belangrijk dat het kind de eerste jaren bij de moeder mag blijven. Ik vind het heel belangrijk dat de baby’tjes contact hebben met hun mama en dat zij een vertrouwensband kunnen aangaan en ook het toezicht van anderen die wat kunnen meekijken naar de opvoeding. Op een gegeven moment zie je wel dat ze nood hebben om eens naar buiten te kunnen.” (JWW)

“De kinderen kunnen tot 3 jaar samenleven. Ik vind samenleven tot een jaar wel goed maar nadien komt de exploratiefase toch in gedrang.

Bij korte straffen zoals bijvoorbeeld een vrouw die diefstallen gepleegd heeft, is het beter om de pasgeborene bij de moeder te zetten aangezien de baby in het begin ook de moeder echt nodig heeft. Dat is goed voor de moeder-kind hechting. De baby ziet niet veel van de buitenwereld maar we moeten ons geen illusies maken, een kind in een voorziening ook niet...

Als een moeder langer zit dan 3 jaar installeer je een breuk bij de scheiding. Dat vind ik heel moeilijk. Maar hier (CKG) zitten ook kinderen waar er een breuk geïnstalleerd wordt. Dan is het belangrijk dat de breuk goed voorbereid wordt in de gevangenis.” (CKG)

De hulpverleners kijken minder of bijna niet naar het crimineel verleden van de moeder.

“Dat is misschien iets persoonlijk maar ondanks dat ik werk in een gevangenis sta ik bijna nooit stil met wat ze misdaan hebben. Dat is niet mijn eerste reactie. Dat komt waarschijnlijk door onze rol dat we in de hulpverlening zitten. Je werkt met de vrouw achter de daden. Dit kan ook alleen maar omdat je een PSD achter je hebt staan die zich wel bezig houdt met het gerechtelijke luik. Onze twee diensten vind ik echt wel nodig. Justitie, PSD hebben inzage in het rechterlijk dossier, zij zien de feiten. Wij zouden dit ook kunnen opvragen maar dat is niet de hoofdzaak. Tuurlijk houd je daar rekening mee en speelt dat in je achterhoofd maar wij zijn meer bezig met hoe de moeder zich voelt en wat de moeders en de kindjes nu nodig hebben.” (JWW)

“Het is ook niet omdat je een misdaad gepleegd hebt dat je geen capaciteit hebt om moeder te zijn.” (CKG)

3.4.5. Fake cases

Hier een overzicht van de 4 cases, gebaseerd op echte feiten, die werden voorgelegd aan het CKG, het Parket en het JWW. Het CKG is adviserend in het beslissingsproces. De parketmagistraat is beslissend wanneer er verzet is. Het JWW wordt niet bevraagd maar dient als vertrouwenspersoon van de moeder maar kan wel situaties goed inschatten.

Algemeen is een verschil te merken tussen hulpverleningsorganisaties en justitie. Ze bekijken de situaties met een andere bril maar houden wel rekening met wat goed is voor moeder en kind. Het Parket kijkt in eerste instantie naar de mogelijkheid op vrijlating en kijkt dan verder terwijl dit bij de hulpverlening geen prioriteit is. Ze willen de focus leggen op wat de moeder en het kind op dat moment nodig hebben.

- CASE 1 – Bernadette

Bernadette is 30. Ze werd voor het eerst mama op 18-jarige leeftijd. Haar zoon werd wegens moeilijk gedrag sinds jonge leeftijd geplaatst, en verhuisde van de ene instelling naar de andere. Haar zoon is 11 op het moment van Bernadettes arrestatie. Haar dochter is 7 jaar en is ondertussen al geplaatst in een pleeggezin door de moeilijke gezinscontext. Bernadette en haar man hebben veel echtelijke ruzies, waarbij er soms slagen vallen van de vader naar de moeder toe, maar nooit naar de kinderen. Bernadette en haar man zijn druggebruikers (heroïne), dealen ook drugs, en hebben financiële problemen, zitten in collectieve schuldbemiddeling. Beiden zijn eerder reeds voorwaardelijk veroordeeld voor verkoop van marihuana. Op het moment van de arrestatie werken beide ouders niet meer, ze verloren hun werk als gevolg van hun verslaving. Bernadette steelt regelmatig om het gezin van eten te voorzien en wordt daar een paar keer voor opgepakt. Ze wordt hiervoor een aantal keer veroordeeld, maar pas de derde keer moet ze naar de gevangenis. Een week voor ze zichzelf gaat aangeven in de gevangenis, ontdekt ze dat ze 5 maanden zwanger is. In afwachting van een enkelband (elektronisch toezicht), mag ze na 1 nacht detentie terug naar huis. Een paar dagen later wordt ze samen met haar man terug opgepakt voor inbraken in auto's en joyriding en wordt ze samen met haar man naar de gevangenis gestuurd. Bernadette zegt dat ze een goede band heeft met haar ouders, zij steunen haar.

De bevraagde respondenten vinden deze casus een twijfelgeval. Volgens het CKG krijgt ieder kind een nieuwe kans maar het gebruik van heroïne weegt zwaar door. Een enkelband is sowieso uitgesloten. Dit is een dossier op de wip. Ook voor het Parket weegt het zwaar druggebruik eveneens door aangezien de gevangenis niet heroïnevrij is. Het opvangnetwerk buiten de gevangenis is ook niet ideaal volgens het Parket en het JWW. Het JWW heeft eerder de neiging om neen te zeggen omdat ze reeds bij twee kinderen er niet in geslaagd is om voor hen te zorgen. De moeder is volgens het JWW nog te veel met zichzelf bezig.

- CASE 2 – Uma

Uma is nog maar twee weken bevallen van haar eerste kind, een dochter. De dochter verblijft nog in het ziekenhuis omdat ze prematuur geboren is. Uma is alleenstaande moeder, het is niet duidelijk wie de vader is. Zij weet het, maar vertelt dit niet aan anderen. Ze heeft Afrikaanse roots, maar zwerft sinds haar adolescentie rond doorheen Europa. Ze woont nog maar een paar maanden in België wanneer ze samen met anderen wordt opgepakt op verdenking van betrokkenheid bij mensenhandel. Zij heeft geen sociaal netwerk noch familie in België. Op het moment van de arrestatie heeft ze ook geen partner.

Volgens de hulpverleningsinstanties, CKG en JWW, is dit een evidente casus. Het kind mag sowieso bij de moeder leven in de gevangenis. Volgens het Parket wordt mensensmokkel als iets vervelend beschouwd. Het is een wereld waar er weinig grip op is. Die mensen zijn moeilijk te vinden of aan te treffen. Dit speelt een rol wanneer ze vrijgelaten worden en niet opgevolgd kunnen worden. Het wil niet zeggen dat ze niet voor hun kind kunnen zorgen.

- CASE 3 – Maria

Maria is een vrouw van 25 jaar die zichzelf als Roma omschrijft. Ze is getrouwd, en woont sinds een aantal jaren met haar man in België wanneer ze wordt opgepakt met haar nicht voor een reeks diefstallen en inbraken. Op dat moment blijkt ze 4 maanden zwanger. Ze heeft al een zoontje van 18 maanden. Haar moeder, man en zoontje wonen in België, de andere familieleden wonen in Bulgarije. Maria zegt dat ze een goede band heeft met haar man en moeder. Veel meer informatie is er niet. Maria spreekt zeer gebrekkig Engels, en spreekt verder alleen een woordje Italiaans.

Unaniem zijn de respondenten het eens dat diefstal geen absolute contra-indicatie is om moeder en kind samen te laten leven. Het kind mag dus ook in de gevangenis leven.

- CASE 4 – Tina

Tina is 29. Ze zit reeds een zevental jaren in de gevangenis ten gevolge van een veroordeling wegens medeplichtigheid aan moord. Ze is tijdens haar detentie gehuwd met een mannelijke gedetineerde en is tijdens het ongestoord bezoek zwanger geraakt. In de buitenwereld heeft ze enkel nog steun van één van haar broers, die 24 jaar is, een redelijk onopvallend leven leidt en zelf geen kinderen heeft. Haar moeder is gestorven toen Tina 13 jaar was, en haar vader is een jaar geleden vermoord door zijn stiefzoon. Tina heeft een zeer moeilijke jeugd gekend na de dood van haar moeder en is daarna opgegroeid in een eerder marginaal milieu. Haar vader en stiefmoeder waren zwaar verslaafd aan heroïne, wat leidde tot een uithuisplaatsing van Tina en haar broers. Tina verhuisde van instelling naar instelling tot haar achttiende levensjaar. Tina heeft naar eigen zeggen nooit zelf met een drugsverslaving gekampt. Volgens de experts die haar onderzocht hebben in het kader van de gerechtelijke procedure, zou ze

wel met een borderline stoornis kampen. In de gevangenis vertoont ze goed gedrag. Ze werkt ook dagelijks als schoonmaakster in de gevangenis.

Aan de ene kant zijn het CKG, het Parket en JWW het eens over haar goed gedrag. Ze toont dat ze haar verantwoordelijkheden kan opnemen. Aan de andere kant vinden ze de thuissituatie niet geschikt om een kind in op te vangen en speelt Borderline haar parten. De parketmagistraat zou haar het voordeel van de twijfel geven ondertussen dat het CKG en JWW er nog niet uit zijn. Ze blijven op basis van deze gegevens onbeslist.

3.5. Verder onderzoek

Deze studie kan eventueel als basis gebruikt worden om in de toekomst verder onderzoek naar te voeren. Een interview bij de Psychosociale dienst en de directie van de gevangenis zou veel antwoorden kunnen opleveren.

4. Discussie en implicaties voor de praktijk

In deze discussie worden de beperkingen besproken, waarna enkele hekelpunten aangehaald worden alsook voorstellen tot verbetering. Tot slot worden de implicaties voor de praktijk toegelicht.

- ***Beperkingen van deze studie***

Literatuurstudie

Deze studie is van kleine omvang. De literatuurstudie is beperkt en dit is te wijten aan het feit dat het over een uiterst complex onderwerp gaat (Freitas et al., 2016; Pösö et al., 2010) en dat studies die ervaringen van moederschap onderzoeken in detentie zeer schaars zijn. (Freitas et al., 2016; Nuytiens, 2018) Over hoe het moederschap ervaren wordt door moeders die samenleven met hun kind in de gevangenis, is nog veel minder geweten (Nuytiens, 2018). Bovendien werden ervaringen van kinderen en personeelsleden in de gevangenis niet opgenomen in deze literatuurstudie. Dit zou naar de toekomst toe ook zeer interessant zijn om dit van nader bij te onderzoeken.

Praktijkdeel

Ook het weinig aantal interviews heeft te maken met geen toegang krijgen tot de directie en instanties binnen de gevangenis.

Daarnaast werd het praktijkdeel uitgevoerd met de instanties die betrokken waren in Brugge terwijl er ook andere gevangenissen vrouwen opnemen zoals Berkendael, Lantin en Hasselt (Nuytiens, 2018). Doordat de meeste zwangere vrouwen of moeders van België naar het Penitentiair complex Brugge worden overgebracht heeft de studie daar plaatsgevonden, de andere gevangenissen hadden waarschijnlijk ook interessante informatie opgeleverd.

- ***Kritische bedenkingen rond methode en inhoud van literatuuronderzoek***

De aanwezigheid van het gevangenispersoneel tijdens de interviews hebben mogelijks de vrije en spontane antwoorden geremd (Freitas et al., 2016). Evenzo zullen de interviews gekleurd zijn door sociale verwachtingen en spanningen (Pösö et al., 2010).

Hiernaast komt er uit de studie van Granja et al. (2014) dat steun aan gedetineerde moeders binnen de gevangeniscontext plaatsvindt binnen een kader waar strafrechtelijke controle prevaleert boven het onderhouden van familiebanden. Ook sommigen van het gevangenispersoneel uit de studie van Pösö et al. (2010) betwisten de aanwezigheid van kinderen in de gevangenis. Ook in de studie van Freitas et al. (2016) zijn de bewakers ofwel gericht op gelijkheid ofwel op voorrecht.

Tot slot verwijst Pösö et al. (2010) naar onderzoek van Vierula (2008) waaruit blijkt dat vrouwen die met hun kind in de gevangenis leven of de gevangenis verlaten, verantwoordelijk zijn voor hun kind in buitengewone omstandigheden en in bijzonder stressvolle situaties. Vrouwen in die situaties hebben mogelijk meer sociale steun nodig dan ze op dit moment krijgen (Pösö et al., 2010).

- ***Elementen ter discussie uit de interviews van het praktijkdeel***

Uit de interviews is vernomen dat gehuwde koppels het recht hebben om ongestoord bezoek te krijgen. Hierover kan gediscussieerd worden. Zelfs wanneer er op voorhand een vrouw onbekwaam wordt verklaard om te zorgen voor een kind krijgt deze vrouw ongestoord bezoek, ook al kan daaruit een zwangerschap volgen. Zou het dan beter zijn om ongestoord bezoek in die gevallen te weigeren of moet dit recht gerespecteerd worden? Dat is de vraag. Net zoals anticonceptie kan wettelijk niet opgedrongen worden. Naast het aanbieden kan er weinig gedaan worden.

Daarnaast zijn de rechten van het kind niet genoeg onderzocht binnen deze problematiek alsook het gebrek aan gegevens omtrent kinderen moet veranderen (Mignon & Ransford, 2012; Pösö et al., 2010). Er is evenals een gebrek aan praktische richtlijnen. De kinderen moeten meer aandacht krijgen in de praktijk, het beleid en het onderzoek. Het zou ook de grenzen tussen gevangenis en organisaties voor kindweldzijn uitdagen (Pösö et al., 2010). Naast de rechten van het kind kan er ook dieper ingegaan worden op de rechten van het ongeboren kind. Uit de interviews bleek het ongeboren kind geen rechten te hebben. Dat kan in sommige gevallen vervelend zijn.

- ***Eventuele voorstellen tot verbetering***

Er is geen consensus over de voor- en nadelen van het moederschap in detentie. Er bestaan gelijktijdig altijd voor- en nadelen voor zowel de moeders als de kinderen. De ideale oplossing bestaat wellicht niet (Nuytiens, 2018; Freitas et al., 2016).

In een tijd waar het aantal gedetineerde vrouwen blijft stijgen, is het belangrijk om diensten te verlenen die de familiebanden versterkt (Mignon & Ransford, 2012). Gezinnen en kinderen verdienen steun en hulp (Gilham, 2012). De interventies moeten tegemoet komen aan de behoeften van de vrouwen. Door middel van een diepe evaluatie uit te voeren omtrent de behoeften van de vrouw kunnen er programma's en diensten gebruikt worden waar de vrouw het meeste baat bij zal hebben. Programma's om gedetineerden voor te bereiden op vrijlating zijn zeer belangrijk (Mignon & Ransford, 2012).

Bovendien is er meer communicatie nodig tussen de penitentiaire diensten en de diensten buiten de gevangenis om ervoor te zorgen dat wanneer deze vrouwen worden vrijgelaten, zij en hun jonge kinderen worden gekoppeld aan passende gezondheids- en sociale diensten

(Rossiter et al., 2015). Uit de interviews van deze studie is gebleken dat dit in België wel al goed verloopt door het OCJ in te schakelen.

Er kunnen ook procedures en beleiden ontwikkeld worden om de mogelijkheden voor familiebezoeken te maximaliseren, dit kan door samenwerking tussen deskundigen van het kindervelzijn en het correctioneel personeel (Mignon & Ransford, 2012). Zo kan er misschien vervoer voorzien worden naar en van de gevangenis en kunnen medewerkers het aantal bezoeken proberen te verhogen (Gilham, 2012). Mogelijks wordt te hoge druk voor de moeder om er altijd te zijn voor haar kind verholpen wanneer een vaste kinderfatik uit een andere sectie die taak op zich neemt (Nuytiens, 2018). Er kunnen nog voor andere communicatiemiddelen gezorgd worden zoals toegang tot computers zodat er e-mails verzonden kunnen worden, er geskyped kan worden of internettelefoondiensten gebruikt kunnen worden (Gilham, 2012; Mignon & Ransford, 2012). Daarnaast zouden leesprogramma's een leuk initiatief zijn zodat moeders verhaaltjes kunnen voorlezen voor hun kinderen (Mignon & Ransford, 2012). Tijdens het interview met het JWW zou het beleid omtrent de toelating tot foto's nemen ook moeten wijzigen aangezien beelden van hun kindje erg belangrijk zijn voor de moeders. Tot slot zou het helpen om de cellen meer open te laten (Nuytiens, 2018). Uitgaande hiervan zou er kunnen nagedacht worden over of het beter zou zijn dat er een open regime komt in de plaats van een gesloten context.

- ***Implicaties voor de praktijk – vroedkunde***

Vroedvrouwen en de gevangenis worden niet meteen met elkaar geassocieerd. Dit neemt niet weg dat het niet onmogelijk is om hiermee in aanraking te komen. Uit het interview met het JWW is gebleken dat er een vroedvrouw binnen het zorgteam van de gevangenis werkt. Dat is weliswaar maar voor enkele vroedvrouwen weggelegd.

Zoals eerder al aangehaald, zijn vrouwelijke gedetineerden zeer kwetsbaar (Freitas et al., 2016). Als vroedvrouw komen we amper met de gevangenis in contact maar wel frequent met sociaal kwetsbare zwangeren of moeders. Uit het interview met het CKG bleek dat de moeders waar ze buiten de gevangenis mee werken eigenlijk niet zo veel verschillen van de moeders binnen de gevangenis behalve dat ze geen strafbare feiten hebben gepleegd of hun straf al uitgezeten hebben. Uit de studie van Nuytiens (2018) worden sommige van de pijnlijkheden in de gevangenis vrij gelijkaardig ervaren door moeders met kinderen buiten de gevangenis.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de begeleiding van moeder en kind buiten de gevangenis analoog kan verlopen. Er kunnen zich ook situaties voordoen waarbij er fysiek geweld is binnen het gezin, dat er verslavingen zijn, dat het opvangnetwerk niet ideaal is voor het kind,... waardoor het beter is dat het kind geplaatst moet worden of wanneer ze samenleven er toch een oogje in het zeil moet gehouden worden. De rol van de vroedvrouw bij deze gevallen is ook de begeleiding en ondersteuning van de moeders met hun baby. Het is belangrijk dat we bijdragen tot het waarborgen van de veiligheid van het kind. Door deze

studie zijn er instanties aan het licht gekomen die ingeschakeld kunnen worden wanneer je als vroedvrouw aan het werk bent en ziet dat de moeder of kind hulp nodig heeft.

Hoewel interventies in de gevangenis vaak gericht zijn op de gedetineerde moeders en hun kinderen, zijn de gerichte vaardigheden ook relevant voor andere kwetsbare risicopopulaties (Shortt et al., 2014). Bijvoorbeeld zwangeren of moeders waar wij als vroedvrouw mee te maken krijgen. Er moet dus aandacht aan besteed worden om zo'n programma's te ontwikkelen.

Een andere insteek binnen de implicaties voor de vroedvrouw is dat de anticonceptie in dit verhaal een rol kan spelen. Zoals er eerder werd gezegd, kan anticonceptie bij vrouwen wettelijk niet verplicht worden. Dit komt uit het interview met het Parket. Aangezien vrouwen buiten de gevangenis ook sociaal kwetsbaar kunnen zijn, bijvoorbeeld drugsverslaafden, en niet capabel worden geacht om te zorgen voor een kind kan het aanbieden van anticonceptie, op een gepaste wijze, een taak voor de vroedvrouw zijn. De manier hoe dit moet aangebracht worden, is een uitdaging.

5. Besluit

Vrouwelijke gedetineerden hebben een slechte sociaal-economische achtergrond en een lage professionele en academische opleiding waardoor ze sociaal zeer kwetsbaar zijn. Het moederschap in detentie is voor hen een uitdaging.

Soms worden kinderen van hun moeder gescheiden en komen ze terecht bij de vader, andere familieleden, in een pleeggezin of in een instanties voorzien voor kinderen. Voor deze vrouwen begint hun ervaring als moeder ook al tijdens de zwangerschap. De scheiding van hun kinderen gaat gepaard met negatieve gevoelens. Vrouwen met een korte straf hebben perspectieven om terug te keren naar de maatschappij en te herenigen met hun kinderen. Dit is niet het geval voor vrouwen met een lange straf. Moederschap is voor velen een motivatie om te overleven en leek heel betekenisvol te zijn. Door gescheiden te leven en hun kinderen lang te moeten missen, voelen de vrouwen zich angstig, schuldig, depressief, machteloos,... Ze zijn ook bezorgd om de zorg die hun kinderen krijgen buiten de gevangenis. Ze zijn namelijk zeer afhankelijk van de verzorgers om hun kinderen te zien. De meeste moeders proberen op verschillende manieren contact te houden met hun kind. Er zijn duidelijk voordelen aan verbonden om regelmatig contact te houden met hun kinderen. Wanneer er geen contact is, uit zich dit door fysieke en emotionele problemen bij de moeder en een gefaalde moeder-kind binding.

Het beleid omtrent co-detentie verschilt van land tot land. In België is het toegestaan om het kind te laten samenleven tot een leeftijd van 3 jaar. Wanneer de vrouwen samenleven met hun kind kunnen de vrouwen hun moederrol opnemen en voelen ze zich verantwoordelijk en geeft het hen een doel om voor te leven. De aanwezigheid van hun kind verzacht de periode in de gevangenis. De hechting tussen moeder en kind kan ook groeien. Het samenleven heeft uiteraard ook nadelen. De moeders hebben geen tijd voor zichzelf, piekeren over de invloed van detentie op hun kind en botsen op beperkingen van het systeem. De eventuele naderende scheiding van hun kind brengt veel stress met zich mee.

De betrokken instanties, die de eindverantwoordelijkheid hebben bij de beslissing of het kind in gezamenlijke hechtenis mag leven in Penitentiaal complex van Brugge met zijn/haar moeder, zijn de directieleden van de gevangenis en de psychosociale dienst. Zij kunnen de situatie het best inschatten. Ze doen soms beroep op het Centrum voor kindercare en gezinsondersteuning, de beambten en het zorgteam. Deze zijn eerder adviserend. Hiernaast bestaat het Justitioneel Welzijnswerk die de zwangere of moeders in detentie begeleiden en meldingsplicht hebben bij alarmerende zaken. Justitie wordt enkel ingeschakeld wanneer er verzet is van de moeder. De samenwerking tussen de instanties lijkt goed te gaan.

De verschillende factoren die in rekening gebracht worden bij het beslissingsproces zijn strafbare feiten vooral naar kinderen toe, harddrugs, psychische problematieken, mentale beperktheid, persoonlijkheidskenmerken die wijzen op impulsiviteit, zwakke draagkracht,...

Hiernaast wordt er ook gekeken naar goed gedrag, de wil om te verbeteren en zich te laten begeleiden. Uit de fake cases is er een verschillende invalshoek te merken tussen het parket en de hulpverleningsorganisaties, namelijk dat het Parket gefocust is op perspectief van vrijlating en de hulpverleningsorganisaties zich meer focussen op het nu en wat moeder en kind nu nodig hebben. Uit de interviews blijkt dat over het algemeen de meeste moeders in België hun kind mogen houden in de gevangenis tot de leeftijd van 3 jaar.

6. Literatuurlijst

Belgische Federale Overheidsdiensten. (2019). *Penitentiair Complex van Brugge*. Geraadpleegd op 28 oktober 2018 via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/adres_gevangenis_brugge

Belgisch Staatsblad. (2013). *Artikel 47 uit het Decreet betreffende Integrale jeugdhulp*. Geraadpleegd op 6 mei 2019 via http://www.ejustice.just.fgov.be/doc/rech_n.htm

Cassidy, J., Ziv, Y., Stupica, B., Sherman, L.J., Vutler, H., Karfgin, A., Cooper, G., Hoffman, K.T. & Powell, B. (2010). Enhancing attachment security in the infants of women in a jail-diversion program. *Attachment & Human development*, 12 (4), 333-353. doi 10.1080/14616730903416955

CAW Groep vzw. (2019). *Justitieel Welzijnswerk Brugge*. Geraadpleegd op 25 oktober 2018 via <https://www.caw.be/locaties/justitieel-welzijnswerk-brugge-begeleiding/>

Centrum voor kindercare en gezinsondersteuning. (z.d.). *Centrum voor kindercare en gezinsondersteuning*. Geraadpleegd op 26 oktober 2018 via <http://www.ckg.be/ckg-in-west-vlaanderen.html>

Chambers, A.N. (2009). Impact of forced separation policy on incarcerated postpartum mothers. *Policy, Politics & Nursing Practice*, 10 (3), 204-211. doi 10.1177/1527154409351592

Dallaire, D. H. (2007a). Children with incarcerated mothers: Developmental outcomes, special challenges and recommendations. *Applied Developmental Psychology*, 28, 15–24. doi 10.1016/j.appdev.2006.10.003

Dallaire, D. H. (2007b). Incarcerated mothers and fathers: A comparison of risks for children and families. *Family Relations*, 56(5), 440–453. doi 10.1111/j.1741-3729.2007.00472.x

Freitas Maisa, A., Inácio Risca, A. & Saavedra, L. (2016). Motherhood in Prison: Reconciling the Irreconcilable. *The Prison Journal*, 1-22. doi 10.1177/0032885516635129

Gilham, J.J. (2012). A qualitative study of incarcerated mothers' perceptions of the impact of separation on their children. *Social Work in Public Health*, 27 (1-2), 89-103. doi 10.1080/19371918.2011.629907

Goshin, L.S., Byrne, M.W. & Henninger, A.M. (2014). Recidivism after release from a prison nursery program. *Public Health Nursing*, 31 (2), 109-117. doi 10.1111/phn.12072

Granja, R., da Cunha, M. I. P. & Machado, H. (2015). Mothering From Prison and Ideologies of Intensive Parenting: Enacting Vulnerable Resistance. *Journal of Family Issues*, 36 (9), 1212-1232. doi 10.1177/0192513X14533541

Houck, D.F., & Loper, A.B. (2002). The relationship of parenting stress to adjustment among mothers in prison. *American Journal of Orthopsychiatry*, 72, 548–558. doi 10.1037/0002-9432.72.4.548

Kind en Gezin (z.d.). *Kind & Gezin*. Geraadpleegd op 27 mei 2019 via <https://www.kindengezin.be/>

Mignon, S.I. & Ransfor, P. (2012). Mothers in prison: maintaining connections with children. *Social Work in Public Health*, 27 (1-2), 69-88. doi 10.1080/19371918.2012.630965

Nuytiens, A. (2018). Met je kind op cel. *Fatik*, 35 (158), 6-15. Geraadpleegd via http://www.mensenrechten.be/bestanden/uploads/tijdschriften/FATIK_2017_156.pdf

Openbaar Ministerie. (z.d.). *Parket West-Vlaanderen*. Geraadpleegd op 25 januari 2019 via <https://www.om-mp.be/nl/uw-om/parketten-procureur-konings/west-vlaanderen/missie-visie>

Poehlmann, J. (2005a). Incarcerated mothers' contact with children, perceived family relationships, and depressive symptoms. *Journal of Family Psychology*, 19(3), 350–357. doi 10.1037/0893-3200.19.3.350

Poehlmann, J. (2005b). Representations of attachment relationships in children of incarcerated mothers. *Child Development*, 76(3), 679–696. doi: 10.1111/j.1467-8624.2005.00871.x

Pösö, T., Enroos, R. & Vierula, T. (2010). Children Residing in Prison With Their Parents: An Example of Institutional Invisibility. *The Prison Journal*, 90 (4), 516-533. doi 10.1177/0032885510382227

Rossiter, C., Power, T., Fowler, C. Jackson, D., Hyslop, D. & Dawson, A. (2015). Mothering at a Distance: what incarcerated mothers value about a parenting programme. *Contemporary Nurse*, 50 (2-3), 238-255. doi 10.1080/10376178.2015.1105108

Shamai, M. & Kochal, R.B. (2008). "Motherhood starts in prison": the experience of motherhood among women in prison. *Family Processing*, 47 (3), 323-340. Geraadpleegd via <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/?term=PMID%3A+18831310>

Short, J.W., Eddy, J.M, Sheeber, L. & Davis, B. (2014). Project home: a pilot evaluation of an emotion-focused intervention for mothers reuniting with children after prison. *Psychological Services*, 11 (1), 1-9. doi 10.1037/a0034323

Vlaamse overheid. (z.d.). *Agentschap Jongerenwelzijn – Ondersteuningscentrum Jongeren*. Geraadpleegd op 25 oktober 2018 via <https://jongerenwelzijn.be/contact/buitendiensten/ondersteuningscentrum-jeugd zorg/>

Vlaamse overheid. (z.d.). *Agentschap Jongerenwelzijn – Sociale Dienst Jeugdrechtbank*.
Geraadpleegd op 25 oktober 2018
via <https://jongerenwelzijn.be/contact/buitendiensten/sociale-dienst-jeugdrechtbank/>

West-Vlaams begeleidingscentrum Ten Anker vzw. (2018). *Centrum Integrale Gezinszorg Ten Anker*. Geraadpleegd op 25 januari 2019 via <https://www.cigtenanker.be/index.html#about>

7. Bijlagen

Praktijkdeel Bachelorproef – Moederschap in detentie

Astrid Vermaelen, 3e ba Vroedkunde, EhB Jette

Interview – CKG Brugge - 4/02/2019

Intro

- Wie ben ik?
Ik ben Astrid Vermaelen, een derdejaarsstudente vroedkunde aan de Erasmushogeschool in Brussel. In het kader van mijn bachelorproef dien ik een praktijkdeel uit te voeren door middel van interviews af te nemen bij instanties die mogelijk inspraak hebben bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind mag samenleven.

- Doel OZ? Wat wil ik te weten komen?
In België, Penitentiair complex Brugge
Deel 1: “Welke instanties bepalen mee de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt?”
Deel 2: “Welke factoren worden in rekening gebracht bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt in detentie?”

- Voorstel van betrokken hulpverleners omtrent moederschap in detentie
 - PSD: Psychosociale Dienst
 - OCJ: Ondersteuningscentrum Jongeren
SDJ: Sociale Dienst Jeugdrechtbank
 - CKG: Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
 - Directieleden gevangenis
 - CAW: Centrum Algemeen Welzijnswerk
JWW: Justitieel Welzijnswerk
 - K&G: Kind & Gezin

Ja deze instanties kloppen zeker en zijn betrokken bij dit onderwerp. Er zijn wel nog enkele waar ik aan denk namelijk;

- Parket
- Zorgteam
- Beambten van de gevangenis
- CIG: Centrum voor Integrale Gezinszorg

Achtergrond

- (Welke organisatie? Op voorhand geweten)
Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning, Sint Clara, Brugge
- Welke functie heeft u?
Ik ben gezinsbegeleider, ik zorg voor de begeleiding van zwangeren en kersverse ouders, waaronder ook in de gevangenis.
- Hoe oud bent u?
Ik ben 43 jaar oud.
- Hoe lang al actief in huidige functie?
Van 1998 tot 2003 heb ik in een jeugdcentrum gewerkt, dat was iets helemaal anders.
Sinds 2003 werk ik als gezinsbegeleider in verschillende werkvormen maar de laatste tien jaar ben ik actief in deze functie.
- Welke studie(s) heeft u gedaan?
Ik heb maatschappelijk werk gestudeerd op de hogeschool. Dat was een bachelor.
Ik heb ook nog enkele bijkomende opleidingen (postgraduaat) bijgestudeerd.
- Heeft u andere beroepservaring die relevant is voor deze gegeven problematiek?
Neen niet echt. De jeugd is toch nog net iets anders.

Kern

Beschrijven

- Hoe is deze organisatie betrokken in dit proces?
Zowel binnen als buiten de gevangenis wordt er een inschatting gemaakt over de situatie door te overleggen met al de betrokkenen. In de gevangenis zijn dat dan de PSD, de directie, het CAW en mezelf (het CKG).
- Hoe is het beslissingsproces /procedure?
Er is geen zwart wit lijst van de procedure. Een voorbeeld, twee identieke situaties die in hetzelfde jaar gebeurd zijn. Twee mama's in de gevangenis voor moord op hun eigen kind, bij de ene was het kind net geboren en bij de andere vrouw was het kind ongeveer 1 jaar. Toch heeft de ene mama de kans gehad om met haar ander kind in de gevangenis te zitten en de andere niet. Het had te maken met de psychische problematiek. Het hangt ook af van hoe ze hun eigen proces hebben doorlopen, ook hun psychisch proces, hoelang ze al naar het centrum voor psychische

gezondheidszorg gaan,... Ook de manier waarop de misdaad gedaan werd, heeft een invloed. Bij de ene was het impulsief en bij de andere was het langdurige mishandeling. De vrouw die de impulsieve daad verricht had, heeft nog de kans gehad. Het was geen evidentie om het andere kind te plaatsen. We zijn in gesprek gegaan met verschillende mensen van de PSD en de directie en hebben dan besloten om het kind naar het CKG te laten komen zodat het een beschermde omgeving had, waar de moeder hem ook nog kon zien, met een begeleider erbij. Ze kon twee keer per week langskomen waardoor ze een band kon creëren met haar kind en kon groeien als moeder. Ik vermoed dat het kind nu bij de mama kan zijn omdat ze heeft bewezen dat ze veranderd is.

- Wanneer wordt dit beslist?

Regelgeving in de integrale jeugdhulp is moeilijk. Zolang de ouders meewerken en toestemmen in het zorgverleningsproces, voorgesteld door de zorgverleners, hebben we geen andere instantie nodig en kunnen we al een weg uitstippelen. Bij geen samenwerking moeten we wachten tot de vrouw bevallen is. Het ongeboren kind heeft nog geen rechten.

Een ander voorbeeld. Bij een vrouw met een psychische problematiek hadden we haar al laten weten dat ze niet zal kunnen zorgen voor haar kind. Na verschillende gesprekken was ze daar ook akkoord mee. Mijn taak is om het hulpverleningslandschap uit te leggen en te tonen dat er verschillende voorzieningen zijn, zoals pleegzorg en wat de ouders wel nog kunnen betekenen. Van voor ze bevallen was, hebben we al kunnen bespreken van wat er ging gebeuren en was er een pleeggezin gevonden voor het kindje. Na de bevalling bleef het 3-4 dagen in het ziekenhuis ter observatie en verhuisde dan het naar het pleeggezin.

Bijkomende vraag: Wat zijn de mogelijkheden voor het kind om naartoe gebracht te worden bij scheiding van de moeder?

Er kan enkel beroep gedaan worden op voorzieningen en pleegzorg. Er zijn momenteel maar weinig voorzieningen die kleine baby'tjes opnemen. Enkel het CKG tot nu toe.

- Wie is aanwezig?

Het zorgteam, dat is voornamelijk voor geïnterneerden. De psychiatrisch verpleegkundigen begeleiden de vrouwen psychologisch heel goed. Ze werken samen met de PSD en kennen de vrouwen vaak al jaren waardoor ze goed een inschatting kunnen maken samen met de beambten van de situatie. Alsook de directie van de gevangenis speelt een grote rol.

Bijkomende vraag: Wat is het verschil tussen gedetineerden en geïnterneerden?
Geïnterneerden zijn vrouwen die tussen hun vonnis en hun strafbeoordeling in de

gevangenis zitten en gaan dan later meestal naar een voorziening om psychologisch geholpen te worden. Vandaar dat ze in de gevangenis recht hebben op het zorgteam.

Bijkomende vraag: Komen jullie vaak samen?

5 - 6 vergaderingen per jaar met iedereen.

- Welke criteria zijn er?
 - Welke zijn essentieel en welke zijn relatief?

Bij ernstige psychologische problematiek, zoals psychosen, merken we dat de vrouwen niet instaat zijn om de veiligheid van het kind te garanderen. Ook strafbare feiten naar kinderen toe, geweld, misbruik, mishandeling en verwaarlozing naar kinderen zijn zaken waar we zwaar aan tillen. Als het zaken zijn naar kinderen toe wordt er dieper gegraven
 - Is het een open gesprek of is er een checklist dat wordt afgegaan?

Er wordt zeker geen checklist afgegaan, het is een open gesprek.
 - Zijn er hierover vaste regels?

Neen er bestaan geen vaste regels, het wordt casus per casus bekeken.

- Wat zijn de pro-indicaties op het overleg?

Feiten zoals drugsdealen, druggebruik en diefstal. Deze kunnen onder de lichtere feiten geplaatst worden. Druggebruik kan in de gevangenis toch niet onopgemerkt voorbijgaan.

- Wat zijn de contra-indicaties op het overleg?

Deze werden reeds besproken.

- Wie is doorslaggevend in de beslissing? Wie heeft er werkelijk beslissingsmacht?

De directie van de gevangenis is de eindverantwoordelijke, ze luisteren wel naar de andere actoren of het Parket.

- Welke hulpverleners en instanties worden soms bevraagd?

De PSD, de cipers, het CKG, zorgteam en het CAW.

 - Wie zijn eerder adviserend?

Instanties zoals het PSD en wij (CKG)

- Is de moeder (en familie) steeds betrokken partij?
 - Wanneer wel, wanneer niet?

De moeder heeft niet altijd inspraak in de advies die we gaan geven maar dit

wil niet zeggen dat we niet naar haar zullen luisteren. We leggen ook altijd uit wat ze wel nog kan betekenen en de reden waarom dit beslist is.

- Wie volgt, observeert de moeder / kind relatie in geval van gezamenlijke hechtenis? Hoe wordt u hierover gebriefd?

De beambten, zijn 24u op 24u aanwezig en bestaan uit een vast team op die afdeling, dit zorgt ook voor een vertrouwensband. Het medisch team zijn ook vaste verpleegkundigen, houden ook een oogje in het zeil. Daarnaast de PSD natuurlijk. De gevangenisbeamten en de PSD geven wel een totaalbeeld van haar gedrag in haar cel. K&G komt ook maandelijks langs. Hulpverleners van het JWW komen ook langs. Als laatsten komen wij (CKG) wekelijks.

Extra informatie:

Hoe ik juist te werk ga, ik ga vrijblijvend langs. Ik ga standaard langs bij elke nieuwe gedetineerde vrouw op de gang die zwanger is of met hun baby in de gevangenis zit. Als alles goed gaat en ik krijg geen vraag van de vrouw of van de beambten of de PSD dan ga ik daar niet op geregelde basis langs. Wanneer ik wel vraag krijg, dan ga ik een hulpverleningsproces aan met hen. Ik probeer ook op een informele manier contact te maken. Ik probeer het te doen volgens de manier van "La maison verte". "La maison verte" is een concept dat uit Frankrijk komt en is een buitenwandeling om op informele manier contact te leggen met de ouder en het kind en waarbij niet de hulpverlening van belang is maar eerder de informele interactie van belang, zoals het welbevinden navragen,... Dit zorgt er voor dat als er vragen zijn de stap minder groot is om ze te stellen.

Eigen mening / ervaring

- Hoe ziet u het samenleven?

De kinderen kunnen tot 3 jaar samenleven. Ik vind samenleven tot een jaar wel goed maar nadien komt de exploratiefase toch in gedrang.

Bij korte straffen bijvoorbeeld, zoals een vrouw die diefstallen gepleegd heeft, verblijft kort in de gevangenis waardoor het beter is om de pasgeboren bij de moeder te zetten aangezien de baby in het begin ook de moeder echt nodig heeft. Dat is goed voor de moeder-kind hechting. De baby ziet niet veel van de buitenwereld maar we moeten ons geen illusies maken, een kind in een voorziening ook niet. Er is onvoldoende personeel om samen boodschappen te doen. Het is vaak maar 1 zorgverlener voor een leefgroep van 6 kinderen.

Als een moeder langer zit dan 3 jaar installeer je een breuk bij de scheiding. Dat vind ik heel moeilijk. Maar hier (CKG) zitten ook kinderen waar er een breuk geïnstalleerd wordt. Dan is het belangrijk dat de breuk goed voorbereid wordt in de gevangenis

Het is ook niet omdat je een misdaad gepleegd hebt dat je geen capaciteit hebt om moeder te zijn.

Extra informatie:

De problematiek van de mensen die we in het CKG begeleiden, verschilt eigenlijk niet altijd zoveel van de gedetineerde vrouwen. Het enige verschil is dat zij geen strafbare feiten gepleegd hebben of dat ze hun straf al hebben uitgezeten.

- Wat vindt u van dit systeem in België?
Wat vindt u van het beslissingsproces?
Ik heb er een goed gevoel bij. Het beslissingsproces is niet met de natte vinger en met schemaatjes afvinken. Het is elke casus afzonderlijk afwegen. Er zouden veel mensen wegvallen of niet in aanraking komen om samen te leven met hun kind als er schemaatjes zouden afgevinkt worden ondertussen dat ze wel zouden kunnen zorgen voor hun kind. Hier weer het voorbeeld van beide mama's met moord op hun kind. Ik ben niet zo voor checklist als je werkt met mensen. Bij moeilijke dossiers wordt ook het OCJ betrokken zodanig dat er dan beslissingen gemaakt moeten worden in samenwerking met hen.
Het proces is veel gegroeid. Er staat niets van op papier maar het is er degelijk wel.
- Wat zijn de pro-indicaties voor jezelf?
Dat zijn dezelfde die ik reeds heb besproken.
- Wat zijn de contra-indicaties voor jezelf?
Voor mij wegen de psychotische opstoten het meeste door.
- Stel vaste regels: Wat vindt u van deze regels?
/
- Stel geen vaste regels: In hoeverre zijn vaste regels wenselijk?
Er zijn naar mijn mening geen vaste regels wenselijk.
- Aan welke factoren wordt er onvoldoende aandacht besteed?
Op deze vraag kan ik niet meteen antwoorden. We gaan binnenkort wel op uitwisseling naar Berckendael. Dit lijkt me enorm waardevol. We hebben nu een paardenbril aan en het is interessant om van elkaar te leren. Het personeel van Berckendael komt dan ook eens naar Brugge. Ik ben ook blij dat ik ook nog buiten de gevangenis werk want als je heel de tijd in de gevangenis werkt, heb je ook weer een paardenbril op. Mijn cases worden ook besproken op mijn teamvergaderingen waardoor ik ook vaak inzichten krijg van hen.

- Is er een casus dat u kan beschrijven zodat de situatie wat concreter wordt?
 - Voorbeelden van positieve ervaringen voor moederschap in geval van gezamenlijke hechtenis?

Er was een geïnterneerde mama die na lang overleg haar kind mocht houden en die zeer goed moest opgevolgd worden. De beambten waren niet overtuigd op voorhand dat zij zou kunnen zorgen voor haar kind. Ze was zwak begaafd, psychologisch zwak maar ze heeft zo een goed parcours afgelegd waardoor de beambten aangenaam verrast waren. Ze is met de nodige steun ook kunnen vrijgaan. Het was een dossier op de wip, zeggen we. Het heeft veel moeite gekost van verschillende voorzieningen maar het heeft geloond.

Nog een ander voorbeeld. Er was een illegale mama in het land wegens diefstal. Het kindje was iets meer dan een jaar oud. Ze kreeg te horen dat ze gerepatriëerd moest worden en het land moest verlaten. Het kind is dus verplicht om het land ook te verlaten, het moet zijn moeder volgen. Stel dat het kind dan door iemand anders werd opgevoed moest die het vliegtuig nemen met een vreemde vrouw weliswaar zijn eigen moeder.

- Voorbeelden van negatieve ervaringen voor moederschap in geval van gezamenlijke hechtenis

Met vrouwen onder elkaar met kinderen zijn er wel spanningen te voelen maar dat is normaal denk ik. Dat is ook zo bij het CIG, vluchthuizen,... Het is niet evident om samen te leven.

Eén keer was er een vrouw die hervallen was in druggebruik, dat werd snel opgemerkt en het kind is naar de familie (zus) geplaatst.

Ook een andere vrouw ben ik tegengekomen op een andere sectie zonder kinderen dus die was hervallen. Dat is jammer om te zien. Gelijk welke hulp we geven, zijn dit vogels voor de kat want de motivatie moet vanuit zichzelf komen.

Andere zaken die verteld werden en die relevant waren:

- Het is volgens mij nog maar twee keer voorgevallen dat het kind niet bij de moeder mocht blijven. Niet wegens plaatsgebrek maar wegens psychologische problematiek.
- Ongeveer 10-15 zwangeren op de moeder-kind sectie in de gevangenis van Brugge
- Het is niet altijd een definitieve beslissing. De moeders krijgen de kans om te veranderen en dan mits enige vorm van begeleiding kan het zijn dat ze kunnen samenleven. Een voorbeeld, er is nu een vrouw in de gevangenis waarvan we nu al weten dat het nooit zal lukken om voor haar kind te zorgen wegens haar zware psychische problematiek. Vooral bij een vorm van psychose zijn ze echt niet instaat te zorgen voor hun kind. Ze zijn dan zo kwetsbaar en kunnen niet meer inschatten wat gevaarlijk is voor hun kind en voor zichzelf. Ze kunnen wel delen opnemen van de zorg maar niet voor de hele zorg.

Fake cases

- CASE 1 – Bernadette

Bernadette is 30. Ze werd voor het eerst mama op 18-jarige leeftijd. Haar zoon werd wegens moeilijk gedrag sinds jonge leeftijd geplaatst, en verhuisde van de ene instelling naar de andere. Haar zoon is 11 op het moment van Bernadettes arrestatie. Haar dochter is 7 jaar en is ondertussen al geplaatst in een pleeggezin door de moeilijke gezinscontext. Bernadette en haar man hebben veel echtelijke ruzies, waarbij er soms slagen vallen van de vader naar de moeder toe, maar nooit naar de kinderen. Bernadette en haar man zijn druggebruikers (heroïne), dealen ook drugs, en hebben financiële problemen, zitten in collectieve schuldbemiddeling. Beiden zijn eerder reeds voorwaardelijk veroordeeld voor verkoop van marihuana. Op het moment van de arrestatie werken beide ouders niet meer, ze verloren hun werk als gevolg van hun verslaving. Bernadette steelt regelmatig om het gezin van eten te voorzien en wordt daar een paar keer voor opgepakt. Ze wordt hiervoor een aantal keren veroordeeld, maar pas de derde keer moet ze naar de gevangenis. Een week voor ze zichzelf gaat aangeven in de gevangenis, ontdekt ze dat ze 5 maanden zwanger is. In afwachting van een enkelband (elektronisch toezicht), mag ze na 1 nacht detentie terug naar huis. Een paar dagen later wordt ze samen met haar man terug opgepakt voor inbraken in auto's en joyriding en wordt ze samen met haar man naar de gevangenis gestuurd. Bernadette zegt dat ze een goede band heeft met ouders, zij steunen haar.

Het eerste wat me opvalt is dat het eerste kind geplaatst is wegens moeilijk gedrag maar gedrag ligt vaak aan de opvoeding. Tweede kind is ook geplaatst, elk kind krijgt wel een nieuwe kans. Het druggebruik van heroïne weegt wel zwaar door want ze geraken er moeilijk vanaf en ook van de methadon. Met enkelband geloof ik er sowieso niet in. In de gevangenis misschien wel. Dit is een dossier op de wip. Het zou afhangen hoe die laatste maanden zwangerschap in de gevangenis verloopt. Als ze hervalt, ze liegt, ze gedraagt zich slecht dan zou het kind niet mogen blijven. Wanneer ze gemotiveerd is, ze breekt met haar man, dan zou ik haar het voordeel van de twijfel geven.

- CASE 2 – Uma

Uma is nog maar twee weken bevallen van haar eerste kind, een dochter. De dochter verblijft nog in het ziekenhuis omdat ze prematuur geboren is. Uma is alleenstaande moeder, het is niet duidelijk wie de vader is. Zij weet het, maar vertelt dit niet aan anderen. Ze heeft Afrikaanse roots, maar zwerft sinds haar adolescentie rond doorheen Europa. Ze woont nog maar een paar maanden in België wanneer ze samen met anderen wordt opgepakt op verdenking van betrokkenheid bij mensenhandel. Zij heeft geen sociaal netwerk noch familie in België. Op het moment van de arrestatie heeft ze ook geen partner.

Dit is een evidente casus. Dat geef ik een kans.

- CASE 3 – Maria

Maria is een vrouw van 25 jaar die zichzelf als Roma omschrijft. Ze is getrouwd, en woont sinds een aantal jaren met haar man in België wanneer ze wordt opgepakt met haar nicht voor een reeks diefstallen en inbraken. Op dat moment blijkt ze 4 maanden zwanger. Ze heeft al een zoontje van 18 maanden. Haar moeder, man en zoontje wonen in België, de andere familieleden wonen in Bulgarije. Maria zegt dat ze een goede band heeft met haar man en moeder. Veel meer informatie is er niet. Maria spreekt zeer gebrekkig Engels, en spreekt verder alleen een woordje Italiaans.

Dit is ook evident en geef ik een kans. Diefstal is geen absolute contra-indicatie om moeder en kind samen te laten leven.

- CASE 4 – Tina

Tina is 29. Ze zit reeds een zevental jaren in de gevangenis ten gevolge van een veroordeling wegens medeplichtigheid aan moord. Ze is tijdens haar detentie gehuwd met een mannelijke gedetineerde en is tijdens het ongestoord bezoek zwanger geraakt. In de buitenwereld heeft ze enkel nog steun van één van haar broers, die 24 jaar is, een redelijk onopvallend leven leidt en zelf geen kinderen heeft. Haar moeder is gestorven toen Tina 13 jaar was, en haar vader is een jaar geleden vermoord door zijn stiefzoon. Tina heeft een zeer moeilijke jeugd gekend na de dood van haar moeder en is daarna opgegroeid in een eerder marginaal milieu. Haar vader en stiefmoeder waren zwaar verslaafd aan heroïne, wat leidde tot een uithuisplaatsing van Tina en haar broers. Tina verhuisde van instelling naar instelling tot haar achttiende levensjaar. Tina heeft naar eigen zeggen nooit zelf met een drugsverslaving gekampt. Volgens de experts die haar onderzocht hebben in het kader van de gerechtelijke procedure, zou ze wel met een borderline stoornis kampen. In de gevangenis vertoont ze goed gedrag. Ze werkt ook dagelijks als schoonmaakster in de gevangenis.

Als je gehuwd bent moet je kunnen aantonen dat je contact hebt. Zo ja, kunnen ze ongestoord bezoek niet weigeren. Ze worden vaak zwanger hierdoor. In deze casus installeer je dan wel een breuk. Maar hoe zien de PSD de vrouw, hoe zien de beambten die vrouw? Is er familie die het goed doet, die later als pleeggezin kan dienen? Dit is ook een dossier op de wip.

Afsluiten

- Heeft u nog opmerkingen?
Neen

- Heeft u zelf kinderen? (Op het eerste gezicht misschien niet relevant maar het eigen moederschap / ouderschap kan een invloed hebben in deze situatie)

Ja. Ik laat mijn moedergevoel thuis als ik werk want anders kan dat mij wel beïnvloeden. Ik merk dat bij collega's die net bevallen zijn. Ik ben blij met mijn team zodat we alles bespreken en samen een besluit kunnen vormen. Verschillende meningen en invalshoeken helpen hierbij.

Interview – Het Parket Brugge - 6/05/2019

Intro

- Wie ben ik?
Ik ben Astrid Vermaelen, een derdejaarsstudente vroedkunde aan de Erasmushogeschool in Brussel. In het kader van mijn bachelorproef dien ik een praktijkdeel uit te voeren door middel van interviews af te nemen bij instanties die mogelijk inspraak hebben bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind mag samenleven.

- Doel OZ? Wat wil ik te weten komen?
In België, Penitentiair complex Brugge
Deel 1: “Welke instanties bepalen mee de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt?”
Deel 2: “Welke factoren worden in rekening gebracht bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt in detentie?”

- Voorstel van betrokken hulpverleners omtrent moederschap in detentie
 - PSD: Psychosociale Dienst
 - OCJ: Ondersteuningscentrum Jongeren
 - SDJ: Sociale Dienst Jeugdrechtbank
 - CKG: Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
 - Directieleden gevangenis
 - CAW: Centrum Algemeen Welzijnswerk
 - JWW: Justitieel Welzijnswerk
 - K&G: Kind & Gezin
 - Parket
 - Zorgteam
 - Beambten van de gevangenis
 - CIG: Centrum voor Integrale Gezinszorg

Ja deze instanties zijn inderdaad betrokken binnen deze problematiek.

Achtergrond

- (Welke organisatie? Op voorhand geweten)
Het Parket van Brugge

- (Welke functie? Op voorhand geweten)
Parketmagistraat

- Hoe oud bent u?
/
- Hoe lang al actief in huidige functie?
Sinds 2012, dus ben al 7 jaar in de jeugdzorg actief. De jeugdzorg houdt alle zaken in betrefft de minderjarigen (kinder mishandeling, criminaliteit,...) en de zaken binnen gezinscontext van meerderjarigen (slagen, verkrachtingen, stalking, insenst,...).
- Welke studie(s) heeft u gedaan?
Ik heb rechten gestudeerd. Ik heb nadien eerst gewerkt als advocaat. Ik heb dan hier ingangsexamen gedaan, dat kan pas na 1 jaar advocatuur. Dan mijn stage gedaan van 3 jaar vooraleer deze functie te hebben.
- Heeft u andere beroepservaring die relevant is voor deze gegeven problematiek?
Neen niet echt.

Kern

Beschrijven

- Hoe is deze organisatie betrokken in dit proces?
Pas als de vrouw in verzet gaat, worden wij ingeschakeld. Dan kunnen we een beschikking uitlokken bij de jeugdrechter. Ik neem kennis van de zaak, ik stel een document op en ik motiveer en stel het voor aan de jeugdrechter. Zonder problemen word ik niet opgeroepen.
- Hoe is het beslissingsproces /procedure?
De beslissing of het kind al dan niet mag blijven bij de moeder, wordt gemaakt door de PSD en de directieleden van de gevangenis. Zij schatten de situatie in en maken de beslissing. Enkel bij problemen komen ze bij mij terecht.
- Wanneer wordt dit beslist?
Ze kunnen tijdens de zwangerschap al polsen wat de mama graag zou hebben of hoe zij het ziet. Als je al zeker op voorhand weet dat het kind wel weg zal moeten, wordt dat best tijdens de zwangerschap al besproken. De medewerking is wel noodzakelijk anders kan er nog niks gedaan worden. Dan moet er gewacht worden zodra het kind geboren is. Dan pas heeft het kind rechten.

We hebben soms dossiers op datum. De ziekenhuizen bellen de sociale diensten of mij dan zodra de baby geboren is.

- Wie is er aanwezig? (Ik overliep zelf de mogelijke instanties en vroeg of ze betrokken waren en op welke manier.)
 - Directie gevangenis:
 - Ja
 - PSD:
 - Ja
 - OCJ - SDJ:
 - Dat kan maar minder bij het pasgeboren kind omdat de beslissing snel moet genomen worden. Het kan wel initieel zijn dat het kind mag blijven en uiteindelijk lijkt het niet zo goed te gaan dat het OCJ ingeschakeld wordt om toezicht te doen maar dan is het niet iets dat van de ene dag op de andere dag moet gebeuren. Het OCJ wordt wel dikwijls ingeschakeld als de vrouw vrijkomt samen met haar kind om toezicht te houden in de maatschappij.
 - CKG:
 - Ja
 - CAW - JWW:
 - Dat weet ik niet goed. Ik denk dat het CAW eerder na vrijlating wordt ingeschakeld.
 - Moeder:
 - Ja natuurlijk, ze wordt gehoord en alles staat of valt met haar toestemming of niet. Wanneer ze niet akkoord gaat en het zou moeten dan kan het Parket dat afdwingen bij de jeugdrechter.
 - Zorgteam binnen gevangenis:
 - Ja
 - Beambten:
 - Ja, in Brugge zijn het ook vaste sectieleden waardoor ze de vrouwen toch wel goed kennen.
 - Parket:
 - Ja, enkel bij verzet van de moeder.
 - CIG:
 - Dat is ook eerder voor nadien als ze buiten komen, niet in gevangenis. Het is ook meer voor probleemjongeren vb. tienermoeders.
 - K&G:
 - Ja zij komen ook langs in de gevangenis.

- Welke criteria zijn er?
 - Welke zijn essentieel en welke zijn relatief?
 - Essentiële zaken zijn:
 - Hun persoonlijkheid, daar hangt veel vanaf. Bijvoorbeeld wanneer ze licht ontvlambaar zijn of ze hebben een zwakke draagkracht. Dat is niet goed.
 - Wanneer er gevaar is voor kinderschudden lijkt samenleven ook geen goed idee.
 - Wanneer er geweld is, niet alleen naar kinderen toe maar ook in het algemeen.

- Wanneer hun impulscontrole niet goed is.
- Bij mentale beperktheid of achterlijkheid
- Bij geestesstoornis, die vrouwen zitten in de gevangenis, wat misschien niet goed is maar in realiteit is het wel zo. Ze zijn geïnterneerd maar kan jaren duren vooraleer ze naar psychiatrie kunnen gaan.
- Bij zwaar drugsgebruik, zijn ze ook niet in staat om voor hun kind te zorgen.

Relatieve factoren zijn eerder:

- Diefstallen
 - Lichte drugs
- Is het een open gesprek of is er een checklist dat wordt afgegaan?
Neen zeker geen checklist. Elke casus is anders dus er wordt echt in een open gesprek met verschillende diensten overlegd wat er zal beslist worden.
 - Zijn er hierover vaste regels?
Er zijn geen vaste regels. Het is geen pure wetenschap. Je weet zelf wat de risico's zijn voor een jong kind.

Er zijn wel wettelijke voorwaarden in artikel 47 dat in het decreet betreffende integrale jeugdhulp staat van 12 juni 2013 in het Belgisch Staatsblad 13 september 2013. Dan kan men in hoge dringendheid naar de jeugdrechter.

Artikel 47 zegt:

Als het openbaar ministerie aantoont dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld:

- a) Een gerechtelijke maatregel is dringend noodzakelijk;
 - b) Er zijn voldoende aanwijzingen dat de minderjarige onmiddellijk beschermd moet worden tegen een vorm van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik;
 - c) Het verlenen van vrijwillige jeugdhulpverlening is niet meteen mogelijk.
- Dat is de wettelijke grondslag dat ik dan aan de jeugdrechter vorder en het kind gedwongen laat wegplaatsen uit de gevangenis.

Er is natuurlijk ook een verschil tussen vrijwillige en gedwongen hulpverlening en hulp in deze context is het kind uit de gevangenis halen.

- Wat zijn de pro-indicaties op het overleg?
Wanneer de vrouw zich goed gedraagt en gemotiveerd is, kan dat wel helpen in de beslissing. Verder worden de misdaden afgewogen en wordt er bij de zaken, die ik al reeds vernoemd heb (absolute criteria), dieper ingegaan en bekeken.

- Wat zijn de contra-indicaties op het overleg?

Die heb ik al reeds verteld.

- Wie is doorslaggevend in de beslissing? Wie heeft er werkelijk beslissingsmacht?
De PSD, directie en psychische begeleiding van de gevangenis hebben de eindbeslissing.

Ze maken een intern dossier op en gaan mij enkel contacteren als ze geen toestemming hebben van de moeder om het kind te scheiden van haar. Vanaf dat punt zijn de jeugdrechter en ik doorslaggevend in de beslissing. Wanneer wij verdergaan in de beslissing tegen haar wil in is het ook een onafhankelijke instantie die dat beslist heeft en niet de gevangenis zelf want dat kan hun vertrouwensrelatie schenden en het personeel moet tot slot nog iedere dag omgaan met de moeders.

Bijkomende vraag: Het is dus geen definitieve beslissing?

Het is niet onherroepelijk dus het kan wel dat ze van idee veranderen als ze zien dat het niet gaat.

- Welke hulpverleners en instanties worden soms bevraagd?
PSD en directieleden van de gevangenis hebben de hoofdrol.

- Wie zijn eerder adviserend?

Het CKG, het zorgteam en de beambten binnen de gevangenis zijn eerder adviserend en worden vaak bevraagd.

- Is de moeder (en familie) steeds betrokken partij?

- Wanneer wel, wanneer niet?

Ja natuurlijk, ze wordt gehoord en de beslissing staat of valt met haar toestemming of niet. Natuurlijk wanneer ze niet akkoord gaat en het zou moeten dan kan het parket dat afdwingen bij de jeugdrechter.

- Wie volgt, observeert de moeder / kind relatie in geval van gezamenlijke hechtenis?
Hoe wordt u hierover gebriefd?

De zorg van de baby wordt door chefs (staan ook vast op de afdeling) nagegaan. Het psychisch stabiel zijn en het geestelijk welzijn wordt door psychosociale dienst nagegaan.

Bijkomende vraag: Er komen toch instanties ook langs in de gevangenis om de moeders en kinderen te begeleiden zoals Kind & Gezin, het CAW,...?

Ja dat klopt, die houden eigenlijk ook een oogje in het zeil.

Bijkomende vraag: Hoeveel vrouwen zijn er zo aanwezig op de moeder-kind sectie?

Ik weet dat er één vleugel is. Ik ga binnen twee weken eens langs dus zal het dan weten maar ik dacht dat er cellen voorzien waren voor tien moeders met hun kind maar meestal zijn het er 7 of 8 denk ik.

Eigen mening / ervaring

- Hoe ziet u het samenleven?
Wat vindt u van dit systeem in België?

Persoonlijk vind ik dat dit systeem enkel goed is voor vrouwen met perspectieven en korte straffen. Vb. Bij diefstallen is het samenleven in het voordeel van zowel de moeder als het kind. Het samenleven is goed voor de moeder-kind hechting en is drive om door te gaan. Op zich hou je als kind niet veel over van de eerste drie jaar dus is dat niet het belangrijkste probleem bij het samenleven. Onmiddellijke integratie in maatschappij na een korte straf in detentie is goed.

De visie op lange termijn is toch twijfelachtig. Ik denk dat de oplossing bij lange straffen korte pijn is. Maar rationele beslissing opdringen bij iemand die puur emotie is, een net bevallen vrouw is moeilijk natuurlijk. Vrouwen die vastzitten omwille van moord kunnen gemakkelijk 15 jaar zitten en dan drie jaar met kind leven is geen goed idee volgens mij. De eerste drie jaar zijn belangrijk voor hechting maar hierna moet het kind ineens naar een CKG of pleeggezin. Dat lokt hechtingstoornissen en gedragsstoornissen uit.

Bijkomende vraag: Waarom beslissen ze termijn van 3 jaar?

Dat zal zijn omdat het de leeftijd is dat de kinderen naar school gaan zeker.

Bijkomende vraag: Waar kan het kind naartoe wanneer het kind niet mag samenleven met de moeder? Is de vader soms een optie?

Het kind kan naar een Ckg of pleeggezin. De vader is soms een optie.

Een voorbeeld. Als er een vader is, zit die ook in de gevangenis of zit die buiten de gevangenis en kan het kind misschien naar vader gaan? Het is vaak een bepaald milieu waardoor de vader ook niet altijd de ideale oplossing is. Doorgaans zit de vader vaak in hetzelfde straatje. Een jaar of twee geleden was er een zaak voor foltering van eigen kind en zwaar drugsmisbruik, het kind werd tegen de muur gegooid. De vrouw werd 25 jaar gestraft. Ze geraakte zwanger tijdens het ongestoord bezoek. Die vrouw was tien jaar clean. De papa was alleen en wou voor kind zorgen en heb dit toch geweigerd. Een huilbaby bij een papa alleen, daar hadden we onze twijfels over. Als de vader opvoedingswaardig is, moraliteit is goed, hij is niet gekend, de woning is oké (ik vraag een onaangekondigd bezoek van politie aan), je kan er een deftig gesprek meevoeren dan is het goed mogelijk dat kind naar vader kan.

- Wat vindt u van het beslissingsproces?
Volgens mij lijkt het beslissingsproces goed en vlot te gaan. Het is al twee jaar geleden dat ik een dossier heb gehad dus heb de indruk dat het kind meestal bij de moeder mag zijn zonder enige problemen en dat de PSD en de directie van de gevangenis dit goed kunnen regelen.
- Wat zijn de pro-indicaties voor jezelf?
Lichte straffen, zoals diefstallen of licht drugsmisbruik (marihuana)
- Wat zijn de contra-indicaties voor jezelf?
Dezelfde die ik reeds al zei en voornamelijk:
Zwakke draagkracht, impulsiviteit en zwaar drugsgebruik. De gevangenis is niet heroïne vrij dus daar moet rekening mee gehouden worden.

Bijkomende vraag: Ben je altijd akkoord met wat de PSD en directie van de gevangenis beslist?

We zijn het meestal zeker eens met elkaar maar het kan wel eens zijn dat de PSD en de directie in de vrouw en de situatie geloven, maar ik niet.

Een voorbeeld, het ging over een kind dat verstikt werd in een emmer, een zeer slechte situatie en ook een slechte partner. Wanneer de gevangenis zei dat het goed was om samen te leven, had ik echt mijn twijfels. Ik kan wel via jeugdrechter gaan om die verantwoordelijkheid niet te hebben want het is moeilijk om achter bureau te zeggen hoe het met die vrouw gaat en de gevangenis kan dat dan wel. Ik heb dan toch ja gezegd en gezorgd voor opvolging van OCJ als ze vrij kwamen

Het zijn allemaal complexe situaties.

- Stel vaste regels: Wat vindt u van deze regels?
/
- Stel geen vaste regels: In hoeverre zijn vaste regels wenselijk?
Er zijn geen vaste regels en zijn niet wenselijk, alles is voor interpretatie vatbaar, het is geen exacte wetenschap want je bent met mensen bezig. Enkel de wettelijke voorwaarden die opgesteld zijn (artikel 47 van het decreet integrale jeugdhulp) zijn wel zeer nuttig.
- Aan welke factoren wordt er onvoldoende aandacht besteed?
Er zijn veel tekortkomingen omtrent het wettelijke jeugdbeschermingsrecht maar net minder in deze problematiek omdat de dringendheid daar een rol in speelt.
Normaal kan het parket niet onmiddellijk naar jeugdrechter stappen. We moeten eerst kennis krijgen van iets, we laten een maatschappelijk onderzoek door OCJ van 2-3

maand doen waarna zij finaal zeggen of er noodzaak is aan hulpverlening. Ofwel is er geen hulp nodig. Ofwel is er hulp nodig en ze zijn akkoord. Dan wordt het nodige gedaan en worden de instanties ingeschakeld om hulp te bieden. Ofwel hebben ze hulp nodig en zijn niet akkoord. Dan wordt het Parket ingeschakeld.

Maar bij dringende zaken springen we over het OCJ en kunnen we meteen naar jeugdrechtbank en dat is wel heel interessant.

De normale procedure is perfect voor situaties die niet hoogdringend zijn. Dan doet het OCJ zijn job en polsen we naar de mening van de ouders en dan zien we wat de beste oplossing is.

Op basis van dat wettelijk kader induceer je natuurlijk wel een drastisch en ingrijpende gebeurtenis.

Er is nog een probleem, aangezien de vrouwen van heel België komen naar de gevangenis van Brugge gaan de moeders na hun vrijlating met hun kind terug naar hun streek en kan je ze soms uit het oog verliezen. Het is belangrijk dat ik dit laat weten aan mijn collega's om toch wat overzicht te hebben.

- Is er een casus dat u kan beschrijven zodat de situatie wat concreter wordt?
 - Voorbeelden van positieve ervaringen voor moederschap in geval van gezamenlijke hechtenis?

2 jaar geleden werd er een vrouw geïnterneerd door een instantie die gezegd had dat ze geesteszwak was en ze gingen er vanuit dat ze niet bekwaam was om voor haar kind te zorgen. De directie van de gevangenis verdedigde de vrouw en ze zeiden dat ze licht geïnterneerd was. Ik heb dan een afweging gemaakt en ook de beampten bevroegd. Ik ben tegen de stempel ingegaan van geïnterneerd te zijn en heb kind laten samenleven met haar moeder. Dat is zonder weinig problemen gegaan behalve ene keer kantje boordje maar eigenlijk wel een positieve ervaring.
 - Voorbeelden van negatieve ervaringen voor moederschap in geval van gezamenlijke hechtenis

Er was eens een kind initieel toegelaten. Haar feiten weet ik niet meer. In eer en geweten kon de veiligheid niet meer gewaarborgd worden en werd het kind weggenomen. De moeder heeft zelfmoord gepleegd in de cel. Zo'n zaken mag je je niet aantrekken omdat het in eer en geweten beslist geweest is maar het wordt toch heel menselijk en zwaar.

Ik heb voor de rest geen kennis van feiten waarbij het kind het minder doet. Niet dat ik weet.

Fake cases

Ze komen echt wel uit de praktijk.

In het algemeen wordt de grootste afweging gedaan op perspectief op vrijlaten.

Ofwel is de vrouw in strafuitvoering, dan kent ze haar straf ofwel is ze in voorhechtenis, dan is ze voor haar proces aangehouden, waardoor ze sneller kan vrijkomen. Ze kunnen om de maand vrijkomen.

Bij snel vrijkomen is het vanzelfsprekend dat het kind de moeder volgt.

Als de kans er is dat ze los van hun detentie bekwaam zijn om voor hun kind te zorgen, vragen we ons af waar ze naartoe gaan na de straf, hebben ze een vast adres, is de partner oké, is hij gekend ja of neen,... Er wordt dan een nazicht gedaan en we kunnen ze samen laten gaan.

Of we merken dat ze los van de detentie dat het niet zou gaan en het kind niet kan vrijkomen met moeder, dan is het anders...

Stel het kind is geboren en de gevangenis zegt niet dat het niet mogelijk is dan laten we het kind samenleven. Wanneer ze vrijgelaten worden, wordt er een onderzoek naar vast adres en een onaangekondigd bezoek gedaan. Bijvoorbeeld. Wanneer ze langsgaan en ze zijn daar niet dan seinen we ze. Elke keer als ze gecontroleerd of gezien worden, worden ze tegengehouden en moeten ze naar ons bellen.

Bijvoorbeeld bij een kind dat te vroeg geboren is. Door medisch oogpunt ligt het nog in het ziekenhuis en moet het nog niet geplaatst worden. Dus wanneer het kind wordt geboren, verlaat de mama het ziekenhuis en als het kind vanuit medisch oogpunt dan naar huis mag maar vinden de ouders niet capabel dan komt het ook tot bij mij. Hetzelfde met een kind met foetaal alcohol syndroom. Dat leidt soms tot woedende en schreeuwende moeders in het ziekenhuis.

- CASE 1 – Bernadette

Bernadette is 30. Ze werd voor het eerst mama op 18-jarige leeftijd. Haar zoon werd wegens moeilijk gedrag sinds jonge leeftijd geplaatst, en verhuisde van de ene instelling naar de andere. Haar zoon is 11 op het moment van Bernadettes arrestatie. Haar dochter is 7 jaar en is ondertussen al geplaatst in een pleeggezin door de moeilijke gezinscontext. Bernadette en haar man hebben veel echtelijke ruzies, waarbij er soms slagen vallen van de vader naar de moeder toe, maar nooit naar de kinderen. Bernadette en haar man zijn druggebruikers (heroïne), dealen ook drugs, en hebben financiële problemen, zitten in collectieve schuldbemiddeling. Beiden zijn eerder reeds voorwaardelijk veroordeeld voor verkoop van marihuana. Op het moment van de arrestatie werken beide ouders niet meer, ze verloren hun werk als gevolg van hun verslaving. Bernadette steelt regelmatig om het gezin van eten te voorzien en wordt daar een paar keer voor opgepakt. Ze wordt hiervoor een aantal keer

veroordeeld, maar pas de derde keer moet ze naar de gevangenis. Een week voor ze zichzelf gaat aangeven in de gevangenis, ontdekt ze dat ze 5 maanden zwanger is. In afwachting van een enkelband (elektronisch toezicht), mag ze na 1 nacht detentie terug naar huis. Een paar dagen later wordt ze samen met haar man terug opgepakt voor inbraken in auto's en joyriding en wordt ze samen met haar man naar de gevangenis gestuurd. Bernadette zegt dat ze een goede band heeft met ouders, zij steunen haar.

Heroïnegebruik weegt in deze casus wel door want de gevangenis is niet heroïne vrij. Het gebruik zou natuurlijk wel snel opvallen in de gevangenis. Opvangnetwerk buiten gevangenis is ook niet ideaal. Deze casus is een twijfelgeval.

- CASE 2 – Uma

Uma is nog maar twee weken bevallen van haar eerste kind, een dochter. De dochter verblijft nog in het ziekenhuis omdat ze prematuur geboren is. Uma is alleenstaande moeder, het is niet duidelijk wie de vader is. Zij weet het, maar vertelt dit niet aan anderen. Ze heeft Afrikaanse roots, maar zwerft sinds haar adolescentie rond doorheen Europa. Ze woont nog maar een paar maanden in België wanneer ze samen met anderen wordt opgepakt op verdenking van betrokkenheid bij mensenhandel. Zij heeft geen sociaal netwerk noch familie in België. Op het moment van de arrestatie heeft ze ook geen partner.

Mensensmokkel is vervelend want het is een wereld waar er weinig grip op is. Die mensen zijn moeilijk te vinden of aan te treffen. Het wil niet zeggen dat ze niet voor hun kind kunnen zorgen natuurlijk.

- CASE 3 – Maria

Maria is een vrouw van 25 jaar die zichzelf als Roma omschrijft. Ze is getrouwd, en woont sinds een aantal jaren met haar man in België wanneer ze wordt opgepakt met haar nicht voor een reeks diefstallen en inbraken. Op dat moment blijkt ze 4 maanden zwanger. Ze heeft al een zoontje van 18 maanden. Haar moeder, man en zoontje wonen in België, de andere familieleden wonen in Bulgarije. Maria zegt dat ze een goede band heeft met haar man en moeder. Veel meer informatie is er niet. Maria spreekt zeer gebrekkig Engels, en spreekt verder alleen een woordje Italiaans.

Diefstallen en inbraken zijn relatieve contra-indicaties.

- CASE 4 – Tina

Tina is 29. Ze zit reeds een zevental jaren in de gevangenis ten gevolge van een veroordeling wegens medeplichtigheid aan moord. Ze is tijdens haar detentie gehuwd met een mannelijke gedetineerde en is tijdens het ongestoord bezoek zwanger geraakt. In de buitenwereld heeft ze enkel nog steun van één van haar broers, die 24 jaar is, een redelijk onopvallend leven leidt

en zelf geen kinderen heeft. Haar moeder is gestorven toen Tina 13 jaar was, en haar vader is een jaar geleden vermoord door zijn stiefzoon. Tina heeft een zeer moeilijke jeugd gekend na de dood van haar moeder en is daarna opgegroeid in een eerder marginaal milieu. Haar vader en stiefmoeder waren zwaar verslaafd aan heroïne, wat leidde tot een uithuisplaatsing van Tina en haar broers. Tina verhuisde van instelling naar instelling tot haar achttiende levensjaar. Tina heeft naar eigen zeggen nooit zelf met een drugsverslaving gekampt. Volgens de experts die haar onderzocht hebben in het kader van de gerechtelijke procedure, zou ze wel met een borderline stoornis kampen. In de gevangenis vertoont ze goed gedrag. Ze werkt ook dagelijks als schoonmaakster in de gevangenis.

Het is een zwaar misdrijf maar doet het nu wel goed. Ja borderline, uit haar persoonlijkheid vind ik dat ze het kind kan houden. Pas zodra het niet zou kunnen, verder kijken naar familie. De broer vind ik ook niet ideaal. Ik zou het toch toelaten, ik geef het het voordeel van de twijfel.

Afsluiten

- Heeft u nog opmerkingen?

Ik heb zelf natuurlijk nog wel bedenkingen. Het ongestoord bezoek is nog iets waarover te discussiëren valt. Een vrouw die sowieso niet voor haar kind kan zorgen mag toch ongestoord bezoek krijgen. Het mag wettelijk niet geweigerd worden wanneer ze gehuwd zijn net zoals gedwongen anticonceptie wettelijk niet mag. Je kan wel alles aanbieden maar als ze het niet willen doen, is het zo. Er zijn ook vrouwen die het met opzet doen om zwanger te geraken om zagezegd vroeger uit de gevangenis te kunnen.

Rechten van de mens maar waar zijn de rechten van het ongeboren kind dan?

- (Heeft u zelf kinderen? Op het eerste gezicht misschien niet relevant maar het eigen moederschap kan een invloed hebben in deze situatie)
Ja ik heb zelf ook kinderen.

Interview – JWW – 22/05/2019

Intro

- Wie ben ik?
Ik ben Astrid Vermaelen, een derdejaarsstudente vroedkunde aan de Erasmushogeschool in Brussel. In het kader van mijn bachelorproef dien ik een praktijkdeel uit te voeren door middel van interviews af te nemen bij instanties die mogelijk inspraak hebben bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind mag samenleven.

- Doel OZ? Wat wil ik te weten komen?
In België, Penitentiair complex Brugge
Deel 1: “Welke instanties bepalen mee de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt?”
Deel 2: “Welke factoren worden in rekening gebracht bij de beslissing of een gedetineerde vrouw samen met haar jonge kind opgenomen wordt in detentie?”

- Voorstel van betrokken hulpverleners omtrent moederschap in detentie
 - PSD: Psychosociale Dienst
 - OCJ: Ondersteuningscentrum Jongeren
 - SDJ: Sociale Dienst Jeugdrechtbank
 - CKG: Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
 - Directieleden gevangenis
 - CAW: Centrum Algemeen Welzijnswerk
 - JWW: Justitieel Welzijnswerk
 - K&G: Kind & Gezin
 - Parket
 - Zorgteam
 - Beambten van de gevangenis
 - CIG: Centrum voor Integrale Gezinszorg

Ja klopt.

Achtergrond

- (Welke organisatie? Op voorhand geweten)
Justitieel Welzijnswerk (JWW) Brugge (Onderdeel van het Centrum voor algemeen welzijnswerk (CAW))

- (Welke functie? Op voorhand geweten)
Ik ben begeleider, dus hulpverlener. Ik voer individuele gesprekken met gedetineerden.
- Hoe oud bent u?
/
- Hoe lang al actief in huidige functie?
Ik zal nu in september 15 jaar actief zijn in deze functie.
- Welke studie(s) heeft u gedaan?
Ik heb maatschappelijk assistent gestudeerd aan de hogeschool.
De meeste mensen die hier werken zijn ofwel maatschappelijke assistent, criminologen of psychologen.
- Heeft u andere beroepservaring die relevant is voor deze gegeven problematiek?
Neen, ik heb vanuit de schoolbanken hier gesolliciteerd en ben hier kunnen beginnen werken.

Kern

Beschrijven

- Hoe is deze organisatie betrokken in dit proces?
Deze organisatie is niet echt betrokken bij het beslissingsproces.

Bijkomende vraag: Wat kunnen jullie wel betekenen binnen dit verhaal?

Stel dat er iemand van ergens anders speciaal naar de gevangenis van Brugge komt omdat er daar een moeder-kind afdeling is, dan gaan wij die zien. Wij zijn natuurlijk een vrijwillige hulpverleningsorganisatie, dat is helemaal anders dan de PSD, zij zien echt iedereen. Wij zien vrouwen waarvan er echt een vraag komt dus het kan zelfs zijn dat er zwangere vrouwen of mama's zijn die wij niet zien. Als het iemand is dat wij zien gaan wij daar zeker bij stilstaan en alles opentrekken van hoe zie jij het, hoe ga je het aanpakken, wat is de bedoeling. Als we merken dat er daar een risico is, dan spreken wij de nodige diensten aan. We hebben dan eerder een doorverwijzende functie of we werken samen met.

Bijkomende vraag: Jullie gaan ook langs in de gevangenis? Zo ja, hoe vaak?

Ja wij gaan langs. We hebben allemaal vaste momenten afhankelijk of je full time of part time,... werkt. Meestal is het voormiddag hier op bureau om de administratie te doen en de namiddag in de gevangenis.

Bijkomende vraag: Jullie hebben dus wel een beeld op de ervaring van de moeders hoe zij het samenleven met hun kind ervaren?

Ja, inderdaad. Onze bureaus in de gevangenis staan rechtover de gang waar de cellen van de moeders met hun kinderen zitten. Ze zitten dus echt wel apart. We zien wel hoe het daar aan toe gaat. Ik zie ook enkele moeders met hun kindjes, soms komen de kindjes zelfs mee naar het gesprek, zeker als het baby'tjes zijn die nog veel nood hebben aan hun moeder.

Een voorbeeld. Ik ken ook een mama met een huilbaby die het heel zwaar heeft. Je zit toch 24 uur op 24 uur met je baby op cel. Ze deelt die cel ook nog met een andere moeder met een ouder kindje. Dat is allemaal niet evident. De kindjes moeten ook overeenkomen. In dit geval wil het ene kindje spelen en moet het andere kindje net slapen. Dat heb je in een normaal gezin natuurlijk ook.

Het is zo in de gevangenis dat er een systeem is dat de mama's kunnen gaan werken. Iedereen kan gaan werken in de gevangenis. Ze kunnen in de voormiddag gaan werken waardoor de kindjes dan achterblijven op de afdeling met een kinderfatik. Een kinderfatik is een medegedetineerde, die voor de kinderen zorgt.

De mama, in mijn geval, kan niet gaan werken omdat er duidelijk is aangegeven dat niemand voor haar kindje wil zorgen omdat die zo veel weent. Dat zorgt er voor dat zij non-stop bij haar kindje zit.

- Hoe is het beslissingsproces /procedure?
Niet meteen een klaar op antwoord op gekregen.

- Wanneer wordt dit beslist?
Niet meteen een klaar op antwoord op gekregen.

- Wie is er aanwezig?
 - Directie gevangenis:
Ja
 - PSD:
Ja
 - OCJ - SDJ:
Het OCJ komt niet langs in de gevangenis maar wij werken daar wel nauw mee samen. Het OCJ is voornamelijk voor na de vrijlating. Ik werk ook met moeders met oudere kinderen waardoor wij heel veel samenwerken met het OCJ omdat de moeders contact willen hebben met hun kinderen die buiten zijn.
 - CKG:
Ja

- CAW - JWW:
Nee, het CAW niet. Wij ondersteunen of begeleiden zwangere mama's maar wij worden nooit gevraagd om advies te geven. Ik denk wel, moesten wij merken uitgaande onze gesprekken met de moeders dat het kindje gevaar loopt, dat wij wel meldingsplicht hebben ten aanzien van justitie, dus PSD en directie van de gevangenis. Maar dat is enkel in die gevallen en anders heb ik in heel mijn carrière nog nooit geweten dat ze ons vragen om hiermee te beslissen. Wij staan in voor de individuele begeleiding op voorhand en achteraf in nauwe samenwerking met het CKG. Ik ken enkele dossiers waarbij er samenwerking met CKG was.

Bijkomende vraag: Is het JWW een onderdeel van het CAW of hoe zit dat juist?

Ja, binnen het CAW zijn er verschillende diensten waaronder een algemeen begeleidingsteam, begeleid wonen, algemeen onthaal en het JWW. Het JWW is de werking die instaat voor gedetineerden en hun naaste omgeving.

- Moeder:
Ja
- Zorgteam binnen gevangenis:
Ja, als het over iemand gaat dat binnen hun zorgwerking valt. Ze hebben een specifieke afdeling waar zij bevoegd voor zijn. Ze komen niet in aanraking met gewone gedetineerden.
- Beambten:
Ja
- Parket:
Ja
- CIG: Centrum voor integrale gezinszorg
Na detentie

- Welke criteria zijn er?

Welke zijn essentieel en welke zijn relatief?

Wij zitten met het feit dat onze job vrijwillig is. Je kan al heel snel merken dat de mama's die bereid zijn om aan zichzelf te werken, blijven komen. Wij verplichten nooit. Er zijn ook vrouwen op de sectie die niemand van ons wil zien. Wij kunnen wel het aanbod doen en hen uitnodigen maar kunnen hun niet dwingen. De PSD en de beambten moeten alert genoeg zijn om problemen waar te nemen.

Ik heb nu wel een mama waar ik persoonlijk mijn twijfels over heb, niet over haar manier van opvoeden maar haar ingesteldheid. Ik heb een vermoeden van Münchhausen-by-proxysyndroom. De mama maakt het kind ziek of doet alsof het ziek is om aandacht te krijgen. Sinds dat dat kindje geboren is, heeft het al van alles meegemaakt. Iedere keer wanneer er naar gekeken wil worden, zegt

ze dat het niet meer nodig is. Elk voorstel tot hulp weigert ze niet. Nu is dat kindje 6-7 maanden waar ik nu de reflectie maak van misschien dat er toch wat meer achter zit. Het kindje is dan toch 3 dagen naar het ziekenhuis gegaan ter observatie en mankeert blijkbaar niets. Dat is een dossier dat met het CKG en de PSD goed opgevolgd wordt.

Het is heel dubbel. We hebben een mama gehad met 9 kinderen. Ze bleef maar zwanger worden. Zolang ze in de gevangenis zit, is er controle.

Er zijn verschillende culturen en opvattingen van opvoeden. Zo kan je wel merken dat dat niet altijd overeenkomt met wat jezelf denkt. Dat heb je buiten de gevangenis ook met vrienden bijvoorbeeld. Er zijn ook wel mama's die het zeer goed doen in detentie.

Ik ken wel een situatie van een vrouw die nog drugs gebruikte tijdens haar zwangerschap. Dat kindje is dan geboren en is wel mogen blijven in de gevangenis. Na paar maanden is ze vrijgesteld en dan heb je er geen controle meer over. Dan denk ik soms van hopelijk komt het goed.

Bijkomende vraag: Wanneer ze vrijkomen, begeleiden jullie hen dan ook?

We hebben een kort traject nazorg. Dat houdt een aantal gesprekken in. Wij begeleiden vooral in de gevangenis, één keer dat ze buiten zijn is er een overdracht naar diensten CKG en OCJ.

Om terug te keren naar het voorbeeld van de vrouw, die nog drugs gebruikte, werd dan verder opgevolgd door het OCJ. In die zin hebben wij vertrouwen dat de andere diensten het dan overnemen. We hebben wel een goede samenwerking met OCJ.

- Is het een open gesprek of is er een checklist dat wordt afgegaan?

Als we werken naar herklassering, is dat wel met een checklist. Er wordt nagegaan: is er een woonst, is er begeleiding, is er inkomen, is de mutualiteit in orde, is er een sociaal netwerk,... Dat is wel iets dat wij standaard altijd aflopen. Van een echte checklist heb ik geen weet maar ik denk wel dat ze goed nagaan of alle basiszaken in orde zijn.

Bijkomende vraag: Wordt er dan naargelang hun misdaad, hun gedrag, individueel bekeken wat er beslist wordt?

Dat is misschien iets persoonlijk maar ondanks dat ik werk in een gevangenis sta ik bijna nooit stil met wat ze misdaan hebben. Dat is niet mijn eerste reactie. Dat komt waarschijnlijk door onze rol dat we in de hulpverlening zitten. Je werkt met de vrouw achter de daden. Dit kan ook alleen maar omdat je een PSD achter u hebt staan die zich wel bezig houdt met het gerechtelijke luik. Onze twee diensten vind ik echt wel

nodig. Justitie, PSD hebben inzage in het gerechtelijk dossier, zij zien de feiten. Wij zouden dit ook kunnen opvragen maar dat is niet de hoofdzaak. Tuurlijk hou je daar rekening mee en speelt dat in je achterhoofd maar wij zijn meer bezig met hoe de moeder zich voelt en wat de moeders en de kindjes nu nodig hebben. Ik heb wel een voorbeeld van een moeder die net een baby heeft gekregen. Ze heeft al drie oudere dochters, die niet meer bij haar leven. Je stelt je dan wel vragen bij wat dat maakt dat de kinderen geplaatst moesten worden. Wat is er toen misgelopen, je bent dus wel alerter.

- Zijn er hierover vaste regels?

Neen geen vast regels, het wordt casus per casus bekeken.

- Wat zijn de pro-indicaties op het overleg?

Niet meteen een antwoord op gekregen.

- Wat zijn de contra-indicaties op het overleg?

Niet meteen een antwoord op gekregen.

- Wie is doorslaggevend in de beslissing? Wie heeft er werkelijk beslissingsmacht?

Welke hulpverleners en instanties worden soms bevraagd?

- Wie zijn eerder adviserend?

Ik denk de PSD een belangrijke rol speelt omdat die ook inzage heeft in het gerechtelijk dossier. Dat is iets wat wij niet hebben, wij werken met het verhaal van de vrouw. De PSD werkt voor justitie, gericht op het strafrechtelijke. Wij komen uit de Vlaams Overheid, de hulpverlening. Dat is een andere insteek en dat weten gedetineerden ook waardoor ze met ons bepaalde dingen kunnen bespreken vanuit ons beroepsgeheim. Het is dan aan ons om een inschatting te maken. Bij de vrouwen zien we wel een goede samenwerking met de PSD, ook dat ze ons erop vertrouwen moesten er zaken zijn, die wij opmerken dat wij dat zullen melden .

Er wordt ook geluisterd naar de instanties die er dan al rond staan die de situatie al een beetje kent. Een OCJ, een pleeggezin,... en de directie en het parket.

- Is de moeder (en familie) steeds betrokken partij?

- Wanneer wel, wanneer niet?

Ik denk dat als het een relatief gemakkelijk traject is dat ze zeker naar de mama gaan luisteren. Ze gaan eerst haar ideeën uitzoeken met een enquête uit te voeren. Ik denk in situaties waar het moeilijker loopt dat ze er minder rekening mee gaan houden.

- Wie volgt, observeert de moeder / kind relatie in geval van gezamenlijke hechtenis? Hoe wordt u hierover gebriefd?
Dat zijn wij (individuele hulpverleners en de organisatie ondersteuners), Kind & Gezin is er ook, het CKG komt wekelijks langs, de beambten, de dokter, vroedvrouw en verpleegkundige en kraamzorgcentrum.

Eigen mening / ervaring

- Hoe ziet u het samenleven?
Wat vindt u van dit systeem in België?

Ik zie voorlopig wel alleen maar voordelen aan het samenleven in de gevangenis. Ik wil ook dat dat systeem blijft en ben zeer dankbaar dat het kan. Zeker als je kijkt naar de ontwikkeling van het kind en de hechting is dat heel belangrijk dat het kind de eerste jaren bij de moeder mag blijven. Ik vind het heel belangrijk dat de baby'tjes contact hebben met hun mama en dat zij een vertrouwensband kunnen aangaan en ook het toezicht van anderen die wat kunnen meekijken naar de opvoeding. Op een gegeven moment zie je wel dat ze nood hebben om eens naar buiten te kunnen. Als de moeders dan nog niet in aanmerking komen voor een uitgangsvergunning of een verlof dat de kindjes zeer beperkt zijn in het contact met de buitenwereld. Vroeger gingen de beambten soms naar buiten met de kindjes maar dat gebeurt nu niet meer. Wij zijn nu wel aan het zien met onze dienst om organisaties te zoeken die werken met vrijwilligers die met de kindjes van de gedetineerde moeders eens naar buiten willen komen. Bijvoorbeeld eens in de auto zitten, naar de winkel gaan, geld vastnemen... Dat kennen zij allemaal niet. We kunnen ons afvragen, heeft een kindje dat nodig? Het gaat vaak over materiële zaken dus neen misschien niet echt. Er was een mama met een kindje van een jaar en half en die mocht voor de eerste keer naar buiten. Ze vroeg zich af of hij zou reageren en eigenlijk reageerde dat kindje heel normaal en was daar snel mee weg.

Bijkomende vraag: Wat vind je van de termijn van 3 jaar? Bijvoorbeeld voor lang gestrafte moeders? Installeer je dan geen breuk?

Als het inderdaad een moeder is die nog 5 jaar moet zitten dan is het wel goed dat het kindje naar buiten gebracht wordt. Op een gegeven moment is de exploratie zeer beperkt. Voor de moeder is dat natuurlijk wel heel zwaar.

Ja, heb al meegemaakt dat die datum van scheiding nadert. We werken dan effectief naar die datum. De moeders en de kindjes worden daar wel op voorbereid. Het kan zijn dat het kindje al eens een weekendje naar de familie gaat naargelang wie voor het kindje zal zorgen, of de mama kan ook eens meegaan en dat het kindje een dagje langer blijft en dan door de familie terug naar de gevangenis gebracht wordt. Er wordt gestreefd naar een weg van redelijkheid. Ook achteraf is het van groot belang dat het

netwerk dat het kindje opvangt toch vaak op bezoek komt om contact te houden. Er wordt wel gewerkt om de breuk zo klein mogelijk te maken.

Bijkomende vraag: Je zou niet opteren voor de korte pijn en moeder en kind meteen scheiden bij langgestraften of levenslang waar de kloof tussen samenleven en terug herenigd worden zeer lang is?

Neen, het is sowieso aan te raden om ze drie jaar te laten samenleven. Ik vind de hechting en een band zo belangrijk. Ik kan vaak een goede inschatting maken van de data waardoor we dan enkele maanden hebben om moeder en kind voor te bereiden op de scheiding.

Als je later vraagt aan het kind en die weet dat zijn mama alles gedaan heeft om hem zolang mogelijk bij zich te houden, zijn die kindjes voelden zich gewild en geliefd, dat doet heel veel. Mijn mama wou mij wel maar dan kon het gewoon niet meer.

Bijkomende vraag: Op die momenten dat de scheiding nadert, zijn jullie er ook om hen te begeleiden?

Ja. Op dat moment gaan wij ook op zoek naar wat zij ziet zitten, wat ze haalbaar vindt, van wat zij graag zou hebben, wie zij zou zien als iemand die voor haar kind kan zorgen,.. We gaan mee op zoek naar de meest geschikte persoon.

Bijkomende vraag: Komt de vader ook in aanmerking of waar kan het kindje naartoe?

Er is inderdaad altijd nog de vader. Dat gebeurt dat het kind naar de vader gaat. Nu concreet een voorbeeld. De vrouwen die ik nu begeleid daarvan verblijven de vaders momenteel ook in detentie, wat vaak het geval is. Vaak is het de familie, die instaat voor het kindje of een pleeggezin.

Bijkomende vraag: Het CKG kan hier toch ook instaan voor de zorg van hun kinderen?

Ja klopt. Vandaar dat het CKG hierin een belangrijke rol speelt.

Ik vind de gevangenis voor sommige vrouwen, die bijvoorbeeld mentaal beperkter zijn, dat zijn ze ook vaak, net een veiligere omgeving dan buiten. Het is meer gestructureerd, er zijn medegedetineerden die mee toezien hoe het kindje behandeld worden, de beampten die gewend zijn om met hen te werken. Het is ook een vast team. In sommige situaties is het soms beter dat het kindje mee in detentie gaat met de moeder. Zeker de kleintjes, als ze maar genoeg structuur, liefde en geborgenheid krijgen. Je merkt wel hoe ouder ze worden hoe meer nood ze hebben om geprikkeld te worden. Daar missen ze veel.

Daar heb je natuurlijk onze dienst nog. Wij hebben de individuele hulpverleners waar ik één van ben maar ook OO'ers. Dat zijn de organisatie-ondersteuners. Zij werken activiteiten uit, heel ruim in de gevangenis, voor de gedetineerden. We hebben een

college die zich specifiek voor de moeder-kind afdeling inzet. Zoals diensten van buitenaf laten komen voor babymassage, boekjes voor te lezen, iemand voor tandhygiëne. Op die manier willen ze de Moeders informeren en op een andere manier laten omgaan met hun kind.

Bijkomende vraag: Heb je al situaties gehad waarbij moeder en kind niet samen mochten leven?

Neen, niet dat ik weet maar er zit wel een kloof in deze 15 jaar omdat ik ook bij de mannen heb gewerkt.

- Wat vindt u van het beslissingsproces?
De samenwerking van de verschillende instanties gaat eigenlijk heel goed. Het feit dat ik er nog niet vaak heb bij stil gestaan wil vaak zeggen dat het wel vlot verloopt.

- Wat zijn de pro-indicaties voor jezelf?
Wat zijn de contra-indicaties voor jezelf?
Ik zou de meesten een kans geven om samen te leven met hun kind. Behalve als ze zich nog te veel focussen op zichzelf dan wordt het moeilijk. Vaak schatten ze dat zelf ook wel in en weten ze dat ze niet capabel zijn om voor hun kind te zorgen. Sommige vrouwen willen ook geen bezoek omdat ze dat het beste vinden voor hun kind. Als de tijd rijp is en zij stabiel zijn, willen ze vaak terug contact nemen met hun kinderen.

- Stel vaste regels: Wat vindt u van deze regels?
/

- Stel geen vaste regels: In hoeverre zijn vaste regels wenselijk?
Neen. Elke situatie is anders. Aan de basisvoorwaarden moet wel voldaan worden maar dan individueel te bekijken.

- Aan welke factoren wordt er onvoldoende aandacht besteed?
Als ik gewoon kijk naar het leven van de kindjes in de gevangenis dan vind ik dat er nog meer zou kunnen ingezet worden op de ontwikkeling van de kinderen. In Brussel, Berckendael, is het zo dat de kinderen naar de crèche gaan. Waar ik op zich ook wel voorstander van ben omdat daar mensen werken die ervaren zijn met de ontwikkeling van de kinderen, dat de kindjes opgroeien met leeftijdsgenoten,..
Dat zou ik meer uitgewerkt willen zien in Brugge. Hier in Brugge heb je enkel de kinderfatik, dat is dan ook een medegegetineerde, de ene is ook al wat beter dan de andere. Als mama kan je ook meer kiezen naar welke crèche je ze stuurt, bij een kinderfatik valt er niet te kiezen. Het is te nemen of te laten.

Het systeem van foto's moet ook veranderen. De vrouwen mogen niet zomaar foto's trekken van hun kindjes. Dat is iets dat ze zo vaak aangeven en zo jammer vinden. Ze

kunnen foto's nemen maar het is beperkter en moet aangevraagd worden. Vroeger kon het zelf sniet. Zeker in de eerste maanden trekken ouders zo graag foto's van hun kindjes omdat ze zo veranderen.

- Is er een casus dat u kan beschrijven zodat de situatie wat concreter wordt?
 - Voorbeelden van positieve ervaringen voor moederschap in geval van gezamenlijke hechtenis?
Ik ken twee mama's waarvan hun kindjes dezelfde leeftijd hebben en die spelen super mooi samen op cel. Dat is leuk om te zien.
 - Voorbeelden van negatieve ervaringen voor moederschap in geval van gezamenlijke hechtenis
De situatie met de moeder met de huilbaby kwam dan samen te zitten met een andere moeder met een kindje van 2 jaar dat heel hevig was en veel riep. Ze kwam dan bij mij op het bureau helemaal overstuur omdat de samenleving heel moeilijk was. Het is allemaal niet te onderschatten en mama's en kindjes. Dat zijn ook situaties die zich kunnen voordoen in een crèche natuurlijk. Er zijn culturele verschillen en opvoedingen, ze zitten wel continu samen. Dat zorgt voor spanningen. De mama's moeten een overdosis aan geduld hebben.

Bijkomende vraag: Zie je ook positieve ervaringen bij de moeders door het samenleven met hun kind?

Ja het samenleven is voor hen een motief om te veranderen. Een voorbeeld: Er was een mama die buiten de gevangenis zeer slecht bezig was. Ze had toch bewust gekozen om zwanger te worden, met IVF zonder partner. Helaas werd ze tijdens haar zwangerschap dan opgepakt. Als ik kijk hoe ze in het begin van haar zwangerschap was en hoe ze nu is, zie ik een enorm verschil. Ze heeft iemand waarvoor ze moet zorgen, waarvoor ze verantwoordelijkheid draagt,... Ik heb er nu alle vertrouwen in dat als ze buiten zal komen dat dat goed zal lopen.

Je hebt natuurlijk andere gevallen. Drugsverslaafden, dat blijft het moeilijkste. Dat vind ik schrijnend om te zien.

Andere zaken die verteld werden en die relevant waren:

- De kinderen worden geboren in het ziekenhuis Sint-Jan in Brugge. Hun geboorteplaats is dus gewoon Brugge en de gevangenis wordt niet vernoemd. Dat is wel positief. Wanneer de mama moet bevallen gaan er beambten mee naar het ziekenhuis. De mama blijft niet zo lang in het ziekenhuis en als er geen complicaties zijn, gaat de baby meteen mee naar de gevangenis.

- Er wordt altijd gekeken naar de belangen van het kind. Ik heb een gesprek gehad met een mama en het ocj wat betreft haar oudere kinderen. Ik was daar om de moeder te steunen omdat ik haar vertrouwenspersoon ben maar ik luisterde wel naar wat het OCJ zei ook al ben ik er voor haar. We gaan dan verder voor wat goed is voor de kinderen.

Fake cases

Ik zit niet in de adviserende functie maar ik kan wel een inschatting maken.

- CASE 1 – Bernadette

Bernadette is 30. Ze werd voor het eerst mama op 18-jarige leeftijd. Haar zoon werd wegens moeilijk gedrag sinds jonge leeftijd geplaatst, en verhuisde van de ene instelling naar de andere. Haar zoon is 11 op het moment van Bernadettes arrestatie. Haar dochter is 7 jaar en is ondertussen al geplaatst in een pleeggezin door de moeilijke gezinscontext. Bernadette en haar man hebben veel echtelijke ruzies, waarbij er soms slagen vallen van de vader naar de moeder toe, maar nooit naar de kinderen. Bernadette en haar man zijn druggebruikers (heroïne), dealen ook drugs, en hebben financiële problemen, zitten in collectieve schuldbemiddeling. Beiden zijn eerder reeds voorwaardelijk veroordeeld voor verkoop van marihuana. Op het moment van de arrestatie werken beide ouders niet meer, ze verloren hun werk als gevolg van hun verslaving. Bernadette steelt regelmatig om het gezin van eten te voorzien en wordt daar een paar keer voor opgepakt. Ze wordt hiervoor een aantal keer veroordeeld, maar pas de derde keer moet ze naar de gevangenis. Een week voor ze zichzelf gaat aangeven in de gevangenis, ontdekt ze dat ze 5 maanden zwanger is. In afwachting van een enkelband (elektronisch toezicht), mag ze na 1 nacht detentie terug naar huis. Een paar dagen later wordt ze samen met haar man terug opgepakt voor inbraken in auto's en joyriding en wordt ze samen met haar man naar de gevangenis gestuurd. Bernadette zegt dat ze een goede band heeft met ouders, zij steunen haar.

Hier ben ik geneigd om neen te zeggen. Bij haar vorige kinderen is het ook niet gelukt om er voor te zorgen. Ze is nog te veel bezig met zichzelf. Er is veel geweld en het drugsmilieu trekt ook veel mensen aan die dan over de vloer komen. Hier zeg ik eerder neen tegen.

- CASE 2 – Uma

Uma is nog maar twee weken bevallen van haar eerste kind, een dochter. De dochter verblijft nog in het ziekenhuis omdat ze prematuur geboren is. Uma is alleenstaande moeder, het is niet duidelijk wie de vader is. Zij weet het, maar vertelt dit niet aan anderen. Ze heeft Afrikaanse roots, maar zwerft sinds haar adolescentie rond doorheen Europa. Ze woont nog maar een paar maanden in België wanneer ze samen met anderen wordt opgepakt op

verdenking van betrokkenheid bij mensenhandel. Zij heeft geen sociaal netwerk noch familie in België. Op het moment van de arrestatie heeft ze ook geen partner.

Ja, dat kindje zou zodra het kan bij de mama mogen zijn. Mensenhandel is vaak een kluwen. Ook de cultuur is gehecht aan hun eigen netwerk waardoor zij vaak zorgen voor andere kinderen. Is de oplossing dan om het kind daaruit te halen en in een westerse wereld te laten opgroeien? Is dat het beste voor het kindje? Dat wil zeggen dat je met de Afrikaanse cultuur niet akkoord gaat ondertussen dat zij andere normen en waarden belangrijk vinden.

- CASE 3 – Maria

Maria is een vrouw van 25 jaar die zichzelf als Roma omschrijft. Ze is getrouwd, en woont sinds een aantal jaren met haar man in België wanneer ze wordt opgepakt met haar nicht voor een reeks diefstallen en inbraken. Op dat moment blijkt ze 4 maanden zwanger. Ze heeft al een zoontje van 18 maanden. Haar moeder, man en zoontje wonen in België, de andere familieleden wonen in Bulgarije. Maria zegt dat ze een goede band heeft met haar man en moeder. Veel meer informatie is er niet. Maria spreekt zeer gebrekkig Engels, en spreekt verder alleen een woordje Italiaans.

Ja ik ben ook weer geneigd om te zeggen dat het kindje bij haar mag blijven. Het kindje van 18 maanden was al buiten dus dat zou ik zo houden. Vooral met twee kindjes op cel zou in theorie wel gaan maar praktisch gezien niet. Ja, het kindje kan later wel zeggen waarom mijn broer/zus wel en ik niet? Dat is dubbel maar aangezien hij al een buitenervaring heeft, zou ik die niet terug meenemen naar de gevangenis.

- CASE 4 – Tina

Tina is 29. Ze zit reeds een zevental jaren in de gevangenis ten gevolge van een veroordeling wegens medeplichtigheid aan moord. Ze is tijdens haar detentie gehuwd met een mannelijke gedetineerde en is tijdens het ongestoord bezoek zwanger geraakt. In de buitenwereld heeft ze enkel nog steun van één van haar broers, die 24 jaar is, een redelijk onopvallend leven leidt en zelf geen kinderen heeft. Haar moeder is gestorven toen Tina 13 jaar was, en haar vader is een jaar geleden vermoord door zijn stiefzoon. Tina heeft een zeer moeilijke jeugd gekend na de dood van haar moeder en is daarna opgegroeid in een eerder marginaal milieu. Haar vader en stiefmoeder waren zwaar verslaafd aan heroïne, wat leidde tot een uithuisplaatsing van Tina en haar broers. Tina verhuisde van instelling naar instelling tot haar achttiende levensjaar. Tina heeft naar eigen zeggen nooit zelf met een drugsverslaving gekampt. Volgens de experts die haar onderzocht hebben in het kader van de gerechtelijke procedure, zou ze wel met een borderline stoornis kampen. In de gevangenis vertoont ze goed gedrag. Ze werkt ook dagelijks als schoonmaakster in de gevangenis.

Dat is moeilijk. Doordat ze goed gedrag vertoont en dagelijks werkt, kan je wel zien dat ze structuur kan brengen, ze de moed heeft om elke dag op te staan en verantwoordelijkheidszin heeft. Niet iedereen heeft dat. Haar omgeving is niet stabiel en niet ideaal om een kindje op te vangen. Zwanger geraken via het ongestoord bezoek is ook zeer herkenbaar. Het voorbeeld van de huilbaby, het is schrijnend om te zien want de vader zit aan de andere kant van de gevangenis. We hebben gezocht hoe hij haar even zou kunnen ontlasten en ondertussen een band zou kunnen creëren met zijn kind. Maar we hebben tot nu toe nog niets gevonden. De vaders worden vaak vergeten ondertussen dat ze een belangrijke rol spelen in de opvoeding en de ondersteuning van de moeder.

Afsluiten

- Heeft u nog opmerkingen?
Ik heb dit interview afgelegd en ik spreek uit mijn ervaringen maar stel dat het collega's zouden geweest zijn, kan het ook wat verschillen. Het is niet omdat ik zeg dat iets zo is, dat het altijd zo is.

- Heeft u zelf kinderen? (Op het eerste gezicht misschien niet relevant maar het eigen moederschap / ouderschap kan een invloed hebben in deze situatie)
Ja, ik heb zelf ook kinderen. Mijn collega's hadden me gezegd dat ik heel anders zou kijken naar mijn werk zodra ik kinderen zou hebben. Nu ik merk eigenlijk dat ik daar niet zoveel last van heb. Misschien komt dat omdat ik er zo op voorbereid was.
Er zijn wel moeders in de gevangenis die kunnen afleiden dat ik ook mama ben.